

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Tomaž Tomislav Žurej

**ANALIZA OPORTUNITETNIH STROŠKOV ŠTUDENTSKEGA DELA V
REPUBLIKI SLOVENIJI**

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana 2007

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Tomaž Tomislav Žurej

Mentor: red. prof. dr. Vasja Vehovar

Somentor: doc. dr. Branko Ilič

**ANALIZA OPORTUNITETNIH STROŠKOV ŠTUDENTSKEGA DELA V
REPUBLIKI SLOVENIJI**

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana 2007

Zahvaljujem se
mentorju prof. dr. Vasji Vehovarju in somentorju doc. dr. Branku Iliču
za vzpodbude pri pisanju diplomske naloge.

OPORTUNITETNI STROŠKI ŠTUDENTSKEGA DELA

V diplomski nalogi podajam teoretično osnovo analize trga dela preko neoklasične doktrine, doktrine Karla Marxa ter Keynesianske in post Keynesianske doktrine. Prikazujem trg dela v Sloveniji v času tranzicije do leta 2007. Nadalje prikazujem trg študentskega dela in povzemam raziskavo Eurostudent, ki se izvaja ter primerja med sabo študentsko življenje v državah članicah EU. Oportunitetni stroški študentskega dela predstavljajo širok spekter stroškov, ki niso nujno finančne narave. Pojavljajo se tako na makro ali družbeni ravni kot na mikro ali osebni ravni. V diplomski nalogi proučujem oportunitetne stroške študentskega dela, ki se izražajo na kvaliteti študija in na podaljševanju dobe študija. Analiziram vpliv študentskega dela na možnosti zaposlovanja; izpostavljam vpliv na možnosti zaposlovanja mladih iskalcev zaposlitve kot tudi vpliv na nacionalno brezposelnost. Analiziram tudi vpliv morebitne uzakonitve instituta minimalnega plačila kot najnižjega možnega izplačila za študentsko delo, torej minimalne urne postavke, na trg študentskega dela.

Ključne besede: trg dela, trg študentskega dela, oportunitetni stroški, brezposelnost.

OPORTUNITY COSTS OF STUDENT WORK

In my thesis I represent theoretical basis of labor market analysis through the neoclassical doctrine, doctrine of Karl Marx, Keynesian and post Keynesian doctrine. I represent labor market at the time of transition to the present time. Furthermore I represent student labor market. I summarize Eurostudent survey that is implemented in members of the European Union. Opportunity costs of student work present great amount of costs that are not necessary exclusively of financial nature. The opportunity costs emerge on the macro – social level as well as on micro – personal level. In my thesis I analyze opportunity costs of student work on the quality of study and on the prolongation period of education. Furthermore I analyze student work effect on the employment, especially the effect on the employment opportunities of young unemployed people as well the effect on the national level of unemployment. I analyze effect of potential legislation of the minimal hourly payment institute on the student work market.

Keywords: labor market, student labor market, opportunity costs, unemployment.

KAZALO

1. UVOD	9
2. TRG DELA	10
2.1 NEOKLASIČNA TEORIJA TRGA DELA.....	11
2.2 MARKSISTIČNI POGLED NA TRG DELA.....	12
2.3 KEYNESIANSKA TEORIJA TRGA DELA	13
2.4 POSTKEYNESIANSKA TEORIJA TRGA DELA.....	14
2.3 MODELI TRGA DELA	15
2.3.1 Plačilno tekmovalni model trga dela (<i>Wage competition model</i>).....	16
2.3.2 Segmentacijski model trga (<i>Segmentation</i>).....	16
2.3.3 Model tekmovanja poslov (<i>Job competition model</i>)	17
2.4 PONUDBA DELA	17
2.4.1 Individualna in agregatna ponudba dela.....	17
2.5 POVPRASEVANJE PO DELU.....	19
2.5.1 Agregatno povpraševanje po delu	21
2.6 RAVNOTEŽJE NA TRGU DELA.....	21
2.7. PREMIKI KRIVULJ POVPRASEVANJA IN PONUDBE.....	23
2.8. DOLOČANJE PLAČ Z DELAVSKIMI SINDIKATI.....	24
3. TRG DELA V REPUBLIKI SLOVENIJI	26
3.1 TRANZICIJA.....	26
3.2 BREZPOSELNOST	27
3.3 Registrirana in anketna brezposelnost	30
3.4 UVEDBA MINIMALNE PLAČE	32
3.5 PRESEŽEK IN MANJKO DELOVNE SILE V SLOVENIJI.....	32
4. TRG ŠTUDENTSKEGA DELA V REPUBLIKI SLOVENIJI	34
4.1 PREDNOSTI IN SLABOSTI ŠTUDENTSKEGA DELA.....	36
4.1.1 Vidik delodajalca.....	37
4.1.2 Vidik študenta	37
4.2 IZSLEDKI RAZISKAVE EUROŠTUDENT	38
5. OPORTUNITETNI STROŠKI ŠTUDENTSKEGA DELA	45
5.1 OPORTUNITETNI STROŠEK PODALJŠEVANJA ČASA ŠTUDIJA	45
5.1.1 HIPOTEZA 1: Študentsko delo vpliva na podaljševanje študija in na slabši uspeh.....	45
5.2 OPORTUNITETNI STROŠEK BREZPOSELNOSTI.....	46
5.2.1 HIPOTEZA 2: Študentsko delo vpliva na rast stopnje brezposelnosti.....	47
5.3 OPORTUNITETNI STROŠEK NEDOLOČANJA MINIMALNEGA PLAČILA ŠTUDENTSKEGA DELA	47
5.3.1 HIPOTEZA 3: Minimalna urna postavka 3,5 EUR ne vpliva na skrajno racionalno zmanjšanje obsega zaposlovanja študentov.....	49
6. METODOLOGIJA ZBIRANJA PODATKOV	50

7. ANALIZA	50
7.1 DESKRIPTIVNA STATISTIKA – ŠTUDENTI	50
7.2 DESKRIPTIVNA STATISTIKA – PODJETNIKI	60
7.3 POVPREČNO TRŽNO RAVNOTEŽJE	64
8. PREVERJANJE HIPOTEZ	66
8.1 HIPOTEZA 1: <i>Študentsko delo vpliva na podaljševanje študija in na slabši uspeh</i> ⁸	66
8.2 HIPOTEZA 2: <i>Študentsko delo vpliva na rast stopnje brezposelnosti</i>	67
8.3 HIPOTEZA 3: <i>Minimalna urna postavka 3,5 EUR ne vpliva na skrajno racionalno zmanjšanje obsega zaposlovanja študentov</i>	71
9. SKLEP	74
LITERATURA	77
VIRI	79
PRILOGE	82
PRILOGA A: VPRAŠALNIK ŠTUDENTI	82
PRILOGA B: VPRAŠALNIK PODJETNIKI	87
PRILOGA C: STATISTIKA – SPSS OUTPUT	89

KAZALO SLIK in TABEL

SLIKA 2.4.1.1: INDIVIDUALNA IN AGREGATNA KRIVULJA PONUDBE DELA.....	18
SLIKA 2.5.1: FUNKCIJA MEJNE PRODUKTIVNOSTI DELA IN FUNKCIJA POVPRASEVANJA PO DELU .	20
SLIKA 2.6.1: RAVNOTEŽNA RAVEN PLAČ IN ZAPOSLENOSTI	22
SLIKA 2.7.1: RAVNOTEŽNA RAVEN PLAČ IN ZAPOSLENOSTI	24
SLIKA 2.8.1: TRG DELA S SINDIKATI IN KRIVULJA PONUJENE PLAČE.....	25
SLIKA 3.2.1: GIBANJE REGISTRIRANE BREZPOSELNOSTI V LETIH OD 1967 DO 2007.....	28
SLIKA 3.2.2: GIBANJE DELEŽEV BREZPOSELNIH V SLOVENIJI V OBDOBJU OD 1987 DO PRVEGA ČETRTLETJA 2007.....	29
SLIKA 3.3.1: GIBANJE REGISTRIRANE IN ANKETIRANE BREZPOSELNOSTI V LETIH OD 1995 DO 2005 PO SPOLU	31
TABELA 4.1: ŠTEVILO KONCESIONARJEV PO LETIH IN ZASLUŽKI ŠTUDENTOV OD LETA 2001 DO 2006.....	34
SLIKA 4.2.1: ŠTUDENTSKO DELO V ČASU ŠTUDIJA.....	39
SLIKA 4.2.2: DELEŽI ŠTUDENTOV, KI DELAJO V EU.....	40
SLIKA 4.2.3: RAZDELITEV DOHODKOV ŠTUDENTSKEGA DELA	41
SLIKA 4.2.4: DOHODKI ŠTUDENTOV GLEDE NA IZOBRAZBO STARŠEV	42
SLIKA 4.2.5: OBREMENITEV ŠTUDENTOV GLEDE NA SPOL IN STAROST	43
SLIKA 4.2.6: OBREMENITEV Z DEJAVNOSTMI, POVEZANIMI S ŠTUDIJEM IN PLAČANIM DELOM.....	44
SLIKA 4.2.7: OBREMENITVE POVEZANIME S ŠTUDIJEM IN PLAČANIM DELOM V EU.....	44
SLIKA 5.3.1: TRG ŠTUDENTSKEGA DELA IN TRG DELA TER DOLOČITEV MINIMALNE URNE POSTAVKE	49
SLIKA 7.1.1: DELEŽ ŠTUDENTOV PO IZOBRAŽEVALNIH USTANOVAH, NA VZORCU 478 ŠTUDENTOV	51
SLIKA 7.1.2: DELEŽ ŠTUDENTOV PO LETNIH, NA VZORCU 475 ŠTUDENTOV	52
SLIKA 7.1.3: DELEŽ ŠTUDENTOV PO LETIH, NA VZORCU 471 ŠTUDENTOV	52
SLIKA 7.1.4: DELEŽ ŠTUDENTOV PO LETIH, NA VZORCU 571 ŠTUDENTOV	53
SLIKA 7.1.5: DELEŽ ŠTUDENTOV PO LETIH, NA VZORCU 564 ŠTUDENTOV	53
TABELA 7.1.1: PARAMETRI URNIH POSTAVK ŠTUDENTSKEGA DELA PO UNIVERZAH.....	54
SLIKA 7.1.6: DELEŽI URNIH POSTAVK PO VIŠINI NA VZORCU 487 ŠTUDENTOV	54
SLIKA 7.1.7: DELEŽI DELOVNIH UR V TEDNU NA VZORCU 492 ŠTUDENTOV.....	55
SLIKA 7.1.8: VPLIV ŠTUDENTSKEGA DELA NA USPEŠNOST ŠTUDIJA NA VZORCU 448 ŠTUDENTOV	56
SLIKA 7.1.9: VPLIV ŠTUDENTSKEGA DELA NA PODALJŠEVANJE ŠTUDIJA NA VZORCU 492 ŠTUDENTOV	56
SLIKA 7.1.10: DELEŽ VPLIVA NA USPEŠNOST ŠTUDIJA NA VZORCU 497 ŠTUDENTOV.....	57

SLIKA 7.1.11: DELEŽ PRIPRAV NA IZPITE NA VZORCU 494 ŠTUDENTOV	57
SLIKA 7.1.12: PONUDBA DELA NA VZORCU 455 ŠTUDENTOV	58
SLIKA 7.1.13: PONUDBA DELA, STANDARDNI ODKLONI	59
SLIKA 7.2.1: DELEŽI VELIKOSTI PODJETIJ NA VZORCU 90 PODJETNIKOV	60
SLIKA 7.2.2: DELEŽI OBSEGA ZAPOSLOVANJA ŠTUDENTOV NA VZORCU 83 PODJETNIKOV	61
SLIKA 7.2.3: DELEŽI POVPREČNIH URNIH POSTAVK ŠTUDENTSKEGA DELA NA VZORCU 83 PODJETNIKOV	61
SLIKA 7.2.4: DELEŽI ZAPOSLOVANJA STROKOVNEGA ŠTUDENTSKEGA KADRA NA VZORCU 79 PODJETNIKOV	62
SLIKA 7.2.5: POVPRŠEVANJE PO DELU NA VZORCU 51 PODJETNIKOV	62
SLIKA 7.2.6: POVPRŠEVANJE PO DELU, STANDARDNI ODKLONI	63
SLIKA 7.3.1: POVPREČNO TRŽNO RAVNOTEŽJE ŠTUDENTSKEGA DELA.....	64
SLIKA 7.3.2: POVPREČNO TRŽNO RAVNOTEŽJE ŠTUDENTSKEGA DELA, STANDARDNI ODKLONI....	65
TABELA 8.2.1: BREZPOSELNI, POVPREČNA BRUTO PLAČA, ZASLUŽKI ŠTUDENTOV 2001–2006	69
SLIKA 8.2.1: ZMANJŠANJE BREZPOSELNOSTI MLADIH OD 18 DO 25 LET ZARADI NADOMESTITVE ZMANJŠANJA OBSEGA ŠTUDENTSKEGA DELA ZA POLOVICO.	70
SLIKA 8.3.1: RACIONALNA OHRANITEV OBSEGA ZAPOSLENIH ŠTUDENTOV OB VPELJAVI MINIMALNE URNE POSTAVKE	72

1. UVOD

Obdobje študija je povezano s procesom odraščanja in zaznamuje prehod iz mladosti v odraslost. To je čas, ko si posameznik izoblikuje interese in poti za njihovo uresničenje, pri čemer je relativno veliko različnih možnosti.

Diplomsko nalogo pričujem s pogledom v trg dela tako teoretično, skozi oči klasikov ekonomske teorije kot keynesianske šole. Prikazujem dejansko stanje na slovenskem trgu dela, od začetka tranzicije do danes. Nadalje prikazujem stanje na trgu študentskega dela, posebnosti oblike študentskega dela, vzroke za priljubljenost tako s strani podjetnikov kot s strani študentov in navajam ter interpretiram relevantne raziskave s tega področja.

Na podlagi izkušenj in strokovne literature ugotavljam, da je študentsko delo neoptimalno regulirano, kar prinaša relativno visoke oportunitetne stroške tako na trgu dela kot pri izobraževalnem procesu na mikro kot na makro ravni.

S pomočjo hipotez analiziram oportunitetne stroške študentskega dela kot stroške podaljševanja in slabše kakovosti študija, stroške zmanjšanja možnosti zaposlovanja mladine in brezposelnosti. V tretji hipotezi razpravljam o oportunitetnih stroških nedoločanja minimalnega plačila za študentsko delo.

V nalogi raziskujem vpliv študentskega dela na podaljševanje študija, na brezposelnost in na obnašanje trga dela ob morebitni uveljavitvi minimalne urne postavke študentskega dela.

Cilj diplomske naloge je prikazati stanje na področju študentskega dela in poziv k nujnosti posodobitve regulativ študentskega dela v smeri zmanjšanja zasebnih in družbenih oportunitetnih stroškov.

V empiričnem delu analiziram rezultate kvantitativne analize, katere podatki so zbrani s pomočjo internetnega anketiranja študentov in podjetnikov. Uporabljam eksperimentalne metode raziskovanja družbenega pojava – odločanje podjetnikov o obsegu zaposlovanja ob uzakonitvi minimalnega urnega izplačila na trg študentskega dela. S sekundarno analizo podatkov analiziram trende brezposelnosti, ki pa jo združujem z lastnimi – primarnimi podatki.

S pomočjo statistične analize se v sklepu opredeljujem do hipotez ter podajam osebni pogled na celotno tematiko.

Diplomsko delo je aktualno, saj se v zadnjih letih odvijajo spremembe na tem področju, poleg tega podpisan socialni sporazum delodajalcev, vlade in delavcev za leta 2007–2009 zavezuje rast plač v skladu z inflacijo ter produktivnostjo, kar pa seveda lahko odseva tudi zahteve študentov. Z diplomskim delom objektivno prikazujem stanje in možnosti izboljšav na področju študentskega dela.

2. TRG DELA

Samuelson opredeljuje trg delovne sile kot sestavo treh elementov. Prvi element je povpraševanje po delovni sili, drugi je ponudba delovne sile in tretji je srečevanje med obema, kar ima rezultat ceno delovne sile (Samuelson, Nordhaus 2002).

Trg delovne sile je v kapitalističnih sistemih najbolj učinkovit mehanizem ovrednotenja delovne sile; glavna posebnost je lastnost delovne sile kot predmet menjave (Svetlik, Trbanc 2002: 34). Delovna sila je neločljivo povezana s svojim prodajalcem in je le potencial, ki kaže, kako in v kolikšni meri bo realizirana; ni odvisna le od tržnih razmerij, ampak tudi od motivacije, izkušenj in drugih lastnosti nosilca delovne sile.

Brez institucionalnih posegov lahko ima trg delovne sile veliko nezaželenih socialnih učinkov, predvsem nepopolne informacije – slaba prožnost ponudbe delovne sile s tem velike menjalne stroške in asimetrijo moči udeleženca v tržni igri, ki predstavlja nesprejemljive socialne razlike (Shmid, O'Reilly, Schomann v Svetlik, Trbanc 2002: 36).

Do sprememb v dosežkih na trgu dela prihaja izključno prek sprememb v individualni produktivnosti – kvalifikacijah in izkušnjah, kar se izraža v distribuciji nagrad – ugodnejših položajev (Ivančič 1999: 46).

Ortodoksna teorija predpostavlja popolno konkurenco na trgu dela; pričakuje, da so kvalifikacije prepoznane, ustrezno ovrednotene in skladne s pričakovano ravno opravljanja dela. Nevidna roka Adama Smitha zagotavlja, da so nagrade proporcionalne individualnim prispevkom k skupni produktivnosti. Razlika v zaslužkih predpostavlja tekmovanje na področju plač na trgu dela (Thurow v Ivančič 1999: 47).

2.1 NEOKLASIČNA TEORIJA TRGA DELA

Neoklasična teorija pojasnjuje delovanje trga dela statično in ugotavlja odnose med ponujenimi in povpraševalnimi količinami dela pri različnih cenah in količinah dela (Lah 2005: 276).

Delovna sila je produkcijski faktor – blago, ki se prodaja na trgu delovne sile, pri tem je mehanizem cen sposoben vzpostaviti ravnovesje na trgu delovne sile, pri tem so produkcijski faktorji med sabo nadomestljivi (Kajzer 1991: 5).

Neoklasična teorija zagovarja popolno elastičnost cen, zato ta teorija ne pozna nezaposlenosti, obseg produkcijskih faktorjev pa je določen z relativno ceno enega in drugega produkcijskega faktorja.

Neoklasični model določajo nekatere nerealistične predpostavke: popolna cenovna fleksibilnost ter homogenost proizvodov, dela in kapitala, popolna informiranost in racionalnost ekonomskih subjektov. Omenjene predpostavke v realnem gospodarstvu niso izpolnjene, zato se gospodarstva soočajo z večjo ali manjšo neizkoriščenostjo teh faktorjev (Sušjan 1993: 35).

Ponudbo dela določa produkcijska funkcija, obseg delovne sile na trgu pa je določen z ravnotežno mezdo.

Tržna funkcija ponudbe delovne sile je seštevek individualnih krivulj. Ponudba delovne sile na trgu predstavlja naraščajočo funkcijo realne mezde. Če se realne mezde zvišajo, pomeni to naslednje (Burda, Wyplosz 2005: 77, Kajzer 1991: 9):

- Zaposleni delavci so ob višji mezdi pripravljene ponuditi več dela, torej se poveča ponudba dela.
- Na trgu dela prihajajo prej nezaposleni delavci, ki se pri prejšnji višini niso bili pripravljene zaposliti.

Neoklasično podjetje z izbiro optimalnega števila zaposlenih maksimizira produkt, ob tem se mejni produkt izenači z realno mezdo.

Mejni produkt dela je padajoča funkcija, zato je tudi funkcija povpraševanja po delovni sili padajoča, pri tem pa spreminjanje realne mezde, ceteris paribus, vpliva le na spremembo povpraševanja (McConner in drugi 2003: 135–140).

Maksimalni narodni dohodek se po Sayevem zakonu ustvarja s polno zaposlitvijo vseh proizvodnih faktorjev, ki so usklajeni z cenovnim prilagajanjem ponudbe in povpraševanja na trgih blaga in produkcijskih faktorjev.

Brezposelnost je po neoklasični teoriji lahko le prostovoljna. Ustvarjajo jo nezaposleni delavci, ki ne privolijo v znižanje mezde na raven ravnotežnega nivoja, ker je delo pri tej nižji mezdi neugodna izbira za posameznika (Norčič 2000: 229).

2.2 MARKSISTIČNI POGLED NA TRG DELA

Marksizem temelji na nemški filozofiji, francoskem socializmu in na angleški klasični politični ekonomiji. Marx je ob proučevanju kapitalizma ugotavljal, da ta sistem ne deluje racionalno in harmonično in zato zagovarja radikalno transformacijo kapitalizma in njegovih institucij v kolektivno lastnino, planiranje, kooperacije, enake razdelitve in delitev dohodka samo na osnovi dela. Marx vidi razrešitev problema v prehodu iz kapitalizma v socializem. Vladajoči razred, ki je duhovno pogojen z razmerami in okoljem, ne bo sprejel ideje socializma mirno in ne bo postal socialističen in dovzeten za realizacijo socialističnih predlogov. Celo delavski razred sam po sebi ne bo dovzeten za vse socialistične ideje, vse dokler se razmere v kapitalizmu toliko ne poslabšajo in zaostrijo, da jih delavski razred ne more več prenašati. Marx pravi, da je v kapitalističnem sistemu delavec oropan dela produkta, ki ga je ustvaril. Mezda se namreč ne dobi iz produkta ampak, se plačuje iz variabilnega – akumuliranega kapitala. Marx ugotavlja, da je delo postalo blago samo v kapitalističnem načinu produkcije (Norčič 1990: 117–134).

Marx postavi stališče, da je v kapitalizmu produktivno samo tisto delo, ki ustvarja profit – presežno vrednost, ki nastaja zaradi mehanizma kapitalizma, ki omogoča, da se večja količina živega dela zamenjuje za manjšo količino opredmetenega dela. To je mogoče, ker je delovna sila kot blago, sposobna producirati več, kot znaša njena normalna cena, po kateri se prodaja in participira v razdelitvi. Zaradi dejstva, da je v kapitalizmu delovna sila brez produkcijskih sredstev in je osebno svobodna, mora iskati zaposlitev pri kapitalistih. Ta proces teče preko trga, kjer se v konkurenci oblikuje mezda v višini nujnih življenjskih potrebščin (Marx 1987: 334–346).

Klasično delitev kapitala na fiksni in cirkurajoči kapital je Marx dopolnil z delitvijo na konstantni in variabilni kapital. Delitev kapitala pri klasikih je priznavala samo profitno stopnjo, kjer se je profit prikazoval kot produkt celotnega kapitala in kot rezidualna količina. Ko pa upoštevamo dejstvo, da samo del kapitala – variabilni kapital ustvarja dodano vrednost, se presežna vrednost

kaže v drugačni obliki. Kaže se kot rezultat delovanja delovne sile, njeno prisvajanje s strani kapitalistov pa kot izkoriščanje delovne sile, tako se oblikuje mera izkoriščanja (Norčič 1990: 117–134).

Za kapitalistični način produkcije, za katerega je značilna produkcija profita, je produktivno delo samo tisto, ki producira profit – presežno vrednost, ki je posledica menjave dela za kapital. Delo ki se menja za dohodke, ne ustvarja presežne vrednosti in zato z vidika kapitalistične blagovne produkcije ni produktivno.

2.3 KEYNESIANSKA TEORIJA TRGA DELA

Keynesiansko ravnovesje se razlikuje od neoklasičnega v dohodkovnem učinku vzpostavljanja ravnovesja (in ne preko substitucijskega) (Sušjan 1993: 75).

Tržno ravnovesje, ki se oblikuje v presečišču agregatne ponudbe in agregatnega povpraševanja, nujno ne implicira polne zaposlenosti. Po Keynesu v monetarni ekonomiji ni zagotovila, da je obseg efektivnega povpraševanja zadosten za dosego polno zaposlitvene ravni produkcije.

Narodno gospodarsko ravnovesje se namreč lahko oblikuje tudi pod polno zaposlitveno ravno proizvodnje.

Polna zaposlenost je sicer možna ravnovesna raven zaposlenosti, nikakor pa ni avtomatično dosežena. Nadzor za zagotavljanje čim višje polne zaposlenosti mora prevzeti ekonomska politika razširjene vloge tradicionalne države oz. vpeljava državnega intervencionizma (Sušjan 1993: 52–75).

Ravnotežje agregatne ponudbe povpraševanja določa dejanski obseg zaposlenosti, kjer se vzpostavi efektivno povpraševanje; tako podjetniki maksimizirajo svoj profit.

Produksijska funkcija omejuje obseg produkcije, ki ustreza ravni efektivnega povpraševanja, hkrati z obsegom produkcije je dan tudi obseg zaposlenosti delovne sile, tako se produktijska funkcija ob dani ravni tehnologije in ob danem obsegu kapitala transformira v funkcijo povpraševanja po delovni sili. Podjetja povprašujejo po delovni sili in jo zaposlujejo, dokler se produkt ne izenači z agregatnim povpraševanjem.

Z rastjo zaposlenosti se viša celotni realni dohodek, kar vpliva na rast potrošnje, ki se pa ne povečuje v skladu z rastjo BDP-ja, ampak se večja v manjši meri, kar pa je odvisno od povprečne

nagnjenosti k potrošnji, ki določa, kolikšen del dohodka je namenjen potrošnji (Sušjan 1993: 50–75).

Nagnjenost k potrošnji in nova stopnja tekočih investicij določata obseg zaposlenosti, ki vpliva na velikost realnih mezd (Merhar 1993: 221).

Mejna produktivnost dela je izenačena z realno mezdo. V primeru, da nagnjenosti k potrošnji in stopnja investicij ne izzoveta zadostnega efektivnega povpraševanja, je obseg zaposlovanja manjši od agregatne ponudbe dela in realna mezda je višja od mejne koristnosti ravni zaposlenih. Obseg zaposlenosti je torej nižji od ponudbe delovne sile, ki bi bila pri obstoječi mezdi pripravljena delati. Keynes ta pojav poimenuje neprostovoljna brezposelnost (Sušjan 1993: 52–75).

Mezde niso fleksibilne navzdol, ampak so zaradi povečane moči delavskih sindikatov in ekonomske vloge države fleksibilne navzgor.

Tudi če so mezde in cene popolnoma fleksibilne, doseganje polne zaposlenosti ni nujnost. Z zniževanjem nominalnih mezd padajo tudi realne mezde, potrošnja in cene, medtem ko nezaposlenost ostaja enaka ali pa se povečuje. Kadar konkurenčno gospodarstvo ne more zagotoviti polne zaposlenosti in maksimirati narodnega dohodka, država stimulira agregatno povpraševanje z ekspanzivno fiskalno politiko ali financiranjem javnih del.

Z javnimi deli država povečuje investicijsko povpraševanje, vendar ne zaradi profitne spodbude, ampak zaradi odprave brezposelnosti (Merhar 1993: 221).

2.4 POSTKEYNESIANSKA TEORIJA TRGA DELA

Postkeynesianska ekonomska teorija predstavlja sintezo Keynesovega, Kaleckijevega, rikardijanskega in marksističnega nauka, ki odgovarja na odprta vprašanja sodobnega kapitalizma.

Postkeynesianski pogled na trg dela se razlikuje od klasičnih ekonomistov, ki trdijo, da niti povpraševanje niti ponudba nista odvisni od višine realnih mezd, ampak od pogajalske moči podjetij in sindikalnih združenj. Cene izdelkov so odvisne od tržne moči podjetij in potreb

podjetij po investicijah – pribitka, ki pa znižuje raven mezde. Realne mezde so torej odvisne od obsega investicij in hitrosti ekonomske rasti (Norčič 1990: 305).

Appelbaumova v (Norčič 1990: 306) trdi, da je povpraševanje po delovni sili odvisno od planiranega nivoja outputa, ne pa od mejne produktivnosti delovne sile. Z variacijo obsega proizvodnje se cene ne spreminjajo, pač pa se spremeni neto profit, ker celotni stroški na enoto produkcije padajo. Pri tem podjetja niso motivirana k maksimizaciji profita, ampak z vzdrževanjem in povečanjem svojega tržnega deleža. Zaradi tega se cene produktov ne zvišujejo, ampak podjetja povečujejo proizvodnjo, ki jim omogoča presežne kapacitete. Pričakovanje povečanja povpraševanja in s tem možnost povečanja prodaje izzove povečanje pribitka – marže, zato je potrebno zgraditi nove zmogljivosti. Šele v tem primeru se cene dvignejo, sicer ne sledijo vsakemu spreminjanju povpraševanja, kar pa seveda ima posledice za povpraševanje po delovni sili. Trg dela za postkeynesiance ni pravi trg dela, saj ponudba in povpraševanje po delu nista odvisna od višine mezd na trgu, saj mezda kot cena delovne sile ne izprazni trga, zato tudi ne more odpraviti nezaposlenosti (Norčič 1990: 296–309).

Povečano agregatno povpraševanje vodi ne samo k znižanju brezposelnosti, ampak tudi k višjim cenam in mezdam. Postkeynesianci so mnenja, da primarni vzrok inflacije ni v presežnem povpraševanju po blagu in delovni sili, ampak je treba ta vzrok poiskati v mehanizmu delitve dohodka v konfliktu med razredoma glede delitve narodnega dohodka. Izhod je možno najti v smeri demokratične kontrole, ki nujno vodi k omejitve ekonomske politike megakorporacij, predvsem kar zadeva določitev marže in profitne cene ter obsega investicij. Appelbaumovi se zdi nujna nova ekonomska politika, če naj se inflacija ne odpravlja na račun znižanja rasti, znižanja zaposlenosti in znižanja življenjskega standarda.

2.3 MODELI TRGA DELA

Trg dela je najmodernejši mehanizem za alokacijo delovne sile v različne sfere gospodarskega cikla – produkcija, delitev, menjava, potrošnja. Osnovan je na ortodoksni, neoklasični ekonomiki, za katerega osnova je marginalna teorija koristnosti. Poleg ortodoksnega – plačilno tekmovalnega

modela poznamo tudi segmentacijski model trga dela in model tekmovanja poslov (Kramberger 1999: 89–102).

2.3.1 Plačilno tekmovalni model trga dela (Wage competition model)

Pri ortodoksnem plačilno–tekmovalnem modelu je trg dela podrejen strukturi povpraševanja na trgu dobrin in storitev. Gre za elastičen, obojestransko odzivni trg, tako na strani ponudbe kot na strani povpraševanja, na katerem stalno prihaja do ravnovesnih teženj, do ujemanja povpraševanja in ponudbe določenih kvalificiranih znanj, potrebnih za produkcijo (Borghans, Grip 1999).

Delodajalci se pri najemanju delovne sile obnašajo po načelu minimiziranja stroškov in maksimiranja profita. Delavci ponujajo svoj razpoložljiv čas na osnovi maksimiranja lastne koristnosti. Na trgu dela se torej kot posledica motivacij delodajalcev in delavcev ustvarja tekmovalno ravnotežje med ponudbo in povpraševanjem po delu.

Ta model izpolnjuje še naslednja dva pogoja (Kramberger 1999: 89–102):

- popolna transparentnost ključnih informacij, ki jih potrebujejo vsi akterji, da se lahko odločajo po tržnih načelih
- nova racionalnost v vedenju ponudnikov dela, ki se navezuje na človeški kapital in pravi:
 1. če povpraševanje po posebnem produktivnem znanju prekaša ponudbo, bodo plače narasle, ponudba dela bo narasla, plače bodo posledično padle in posledično bo povpraševanje po delu padlo.
 2. Če ponudba prekaša povpraševanje, bodo plače padle in zaposlenost bo narasla.

2.3.2 Segmentacijski model trga (Segmentation)

Pri segmentacijskem modelu trga je izhodiščni – ortodoksni trg dela nadomeščen z različnimi segmenti trga dela, ki pa znotraj – med segmenti ni zlahka prehoden, ampak je razkosan – segmentiran in težko prehoden. Za vsak segment so značilni različni mehanizmi delovanja: pogoji zaposlovanja, različna pravila vstopanja na trg dela ter tipične povezave vsakega segmenta z različnimi odseki delovne sile. Ločimo dva pristopa:

- tehnološka interpretacija: svojevrstno število in vrsto poslov v različnih segmentih je mogoče pripisati specifičnim tehnološkim zahtevam proizvodnje v nekem segmentu.
- politična interpretacija: segmenti so posledica zavestne akcije kapitalistov, ki s segmentacijo skušajo oslabiti enovito delavsko gibanje in delavsko zavest (Kramberger 1999: 89–102).

2.3.3 Model tekmovanja poslov (Job competition model)

Pri modelu tekmovanja poslov je osnova ideja, da tehnologija in trg določata strukturo poslov, posel pa ni opisan z značilnostmi ljudi, ki ga opravljajo, ampak z neosebniimi značilnostmi posla – delovnega mesta. V tem modelu tekmujejo med seboj posli oz. delodajalci, ki ga organizirajo. Struktura plač za različne vrste poslov je določena s tehnološko opredelitvijo poslov, ne pa z značilnostmi in sposobnostmi ljudi, ki jih opravljajo (npr. delavnost, iznajdljivost). Plača ali vsaj variabilni del plače ni rezultat dela, ampak odsev tržnega položaja posla – podjetja. Pri tem pa stopnja izobrazbe delodajalcu jamči, da bo imel z določenim delavcem manj stroškov pri njegovi dodatni izobrazbi za nek posel, kot pri drugem kandidatu (Kramberger 1999: 89–102; Borghans, Grip 1999).

2.4 PONUDBA DELA

2.4.1 Individualna in agregatna ponudba dela

Podlaga za opredeljevanje agregatne ponudbe dela je individualna ponudba dela.

Slika 2.4.1.1. – levo prikazuje individualno krivuljo ponudbe dela (Lsi): posameznik pri višji ceni dela/višji ravni plače (W) ponudi večjo količino dela, izraženo v delovnih urah $L(q)$. Posameznik je pripravljen delati le do določenega minimalnega plačila (Lah 2005: 278). Pri povečanju plače do točke C se ponujena količina dela povečuje, ker je učinek substitucije močnejši od dohodkovnega učinka (slika 2.4.1.1 levo). Ko plača zleze višje od te točke, prevlada učinek dohodka, zato se ponudba dela zmanjšuje (Samuelson, Nordhaus 2002: 299). Učinek substitucije prevlada, ko postane počitek pomembnejši od dela (Burda, Wyplosz 2005: 75).

Agregatno krivuljo ponudbe dela (L_{sa}) (slika 2.4.1.1 desno) dobimo z vodoravnim seštevanjem vseh posameznih krivulj ponudbe dela, kar predstavlja celotno ponujeno količino dela ob vsakokratni ravni realne plače. Bolj kot se posameznik odziva na višino plače, bolj položna je ponudba dela. Višja kot je plača posameznika, višja je cena prostega časa, izražena v izgubljenem možnem dohodku (Senjur, 2001: 146).

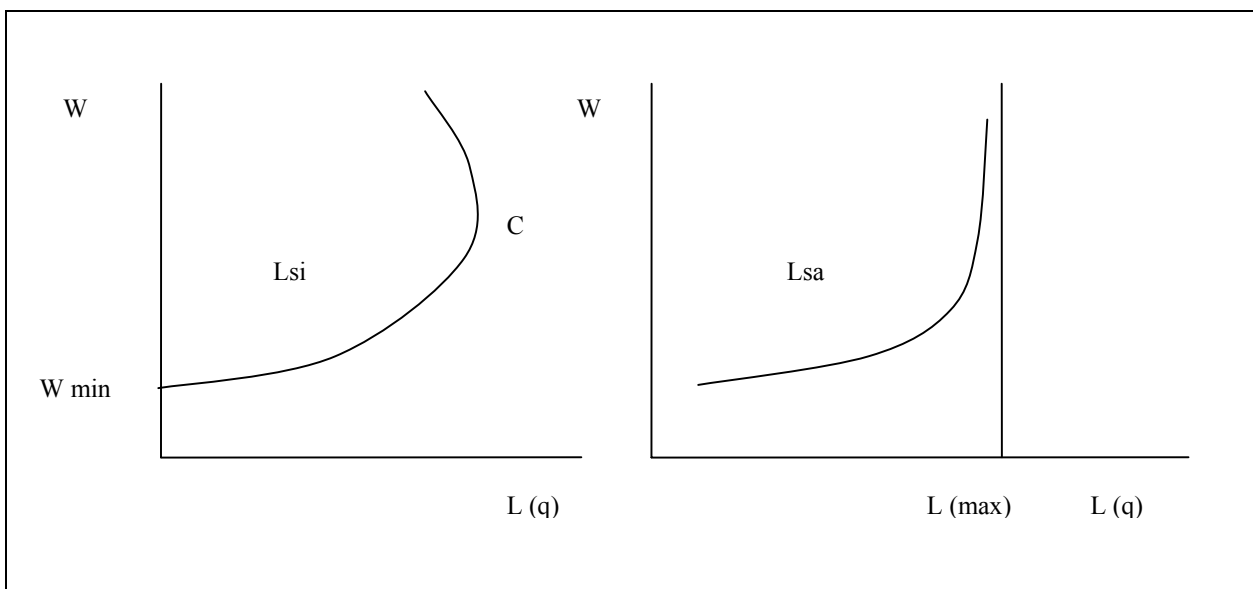
Agregatna ponudba/krivulja dela je veljavna za celotno gospodarstvo ne glede na individualne ponudbe dela (Lah 2005: 278).

L_{sa} postane pri določeni višini mezd popolnoma neelastična, saj je količina ponudbe dela omejena z deležem aktivnega gospodarstva glede na celotno gospodarstvo (L_{max}).

Agregatna ponudba dela je manj naraščajoča kot individualna, ker (Burda, Wyplosz 2005: 77):

1. predstavlja seštevek velikega števila navzgor obrnjenih individualnih ponudb dela,
2. novi delavci prihajajo kot delovna sila, ko se plače dvigajo.

Slika 2.4.1.1: Individualna in agregatna krivulja ponudbe dela

Vir: Dornbuch, Fischer, Startz 2001: 101, Samuelson, Nordhaus 2002: 227, Lah 2005: 276.

2.5 POVPRASEVANJE PO DELU

S povečanjem inputa dela se povečuje tudi output vendar s padajočo stopnjo. Ta dodatni output je mejna produktivnost dela (MPL) (slika 2.5.1 levo) (Burda, Wyplosz 2005: 77).

Vsaka dodatna enota inputa doda vse manjšo količino outputa, kar poimenujemo zakon padajočih donosov (Samuelson, Nordhaus 2002: 299).

Vzporedna razlika med produkcijsko funkcijo in funkcijo stroškov predstavlja profit podjetja, ki ga maksimizira v točki, kjer je ta razlika največja.

Povpraševanje po delavcih je vzporedno z padajočo mejno produktivnostjo dela (slika 2.5.1 desno) (Burda, Wyplosz 2005: 77).

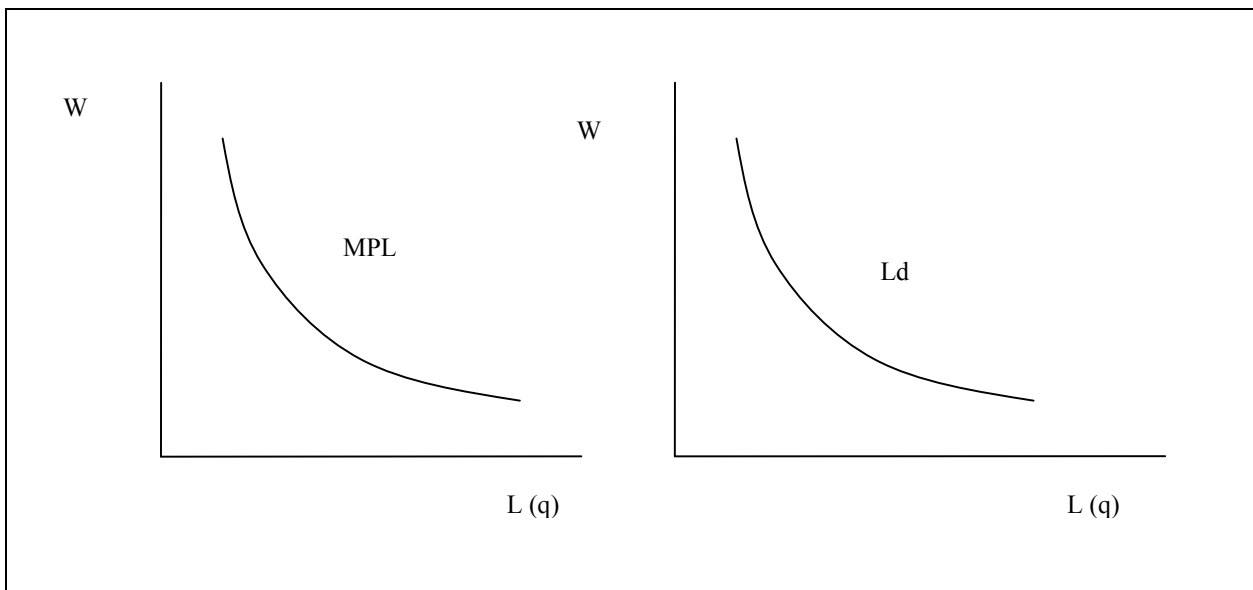
Mejna produktivnost dela se poveča, če imajo zaposleni boljše kapitalske dobrine za delo. Mejna produktivnost boljše usposobljenih in izobraženih je višja od manj usposobljenih (Samuelson, Nordhaus 2002: 297).

Človeški kapital lahko povečuje proizvodne zmogljivosti, zato ima del izdatkov za izobraževanje investicijski značaj, kar pa je težko meriti, ker izobraževanje kot investicija nima samostojnega obstoja, temveč je utelešena v človeških bitjih. Učinek izobraževanja je neoprijemljiv in nemerljivo ločen od delovne sile, v kateri je utelešeno. Zato je težko izmeriti samostojen prispevek izobraževanja k stopnji gospodarske rasti. Povečanje človeškega kapitala je investicija, ker pojem kapitala vsebuje zmožnost zaslužka (Senjur 2001: 150–152).

Pri naložbi v človeški kapital¹ so oportunitetni stroški izredno pomembni, saj predstavljajo največji strošek naložbe – izobraževanja.

¹ Glavni dejavnik povečevanja kakovosti človeškega kapitala je izobraževanje, izdatki zanj pa predstavljajo investicijo. Naložba v človeški kapital je dolgoročna, saj je izobraževanje dolgotrajen proces, učinek naložbe pa je relativno odložen (Bevc 1991: 73).

Slika 2.5.1: Funkcija mejne produktivnosti dela in funkcija povpraševanja po delu

Vir: Burda, Wyplosz 2005: 77, Lah 2005: 279.

Vsak dodaten delavec proizvede dodaten output enak mejnemu proizvodu (MPL). Podjetje prodaja output po določeni ceni (P), nakar najame še dodatnega delavca, kar doprinese dodaten dohodek $P \cdot MPL$. Dodaten delavec ustvari strošek za podjetje v višini W . Če $P \cdot MPL$ preseže W potem podjetje ustvarja dobiček. Če je $P \cdot MPL$ manjši od W , profit pada (Miles, Scott 2002: 172).

Na kratek rok se proizvodnja spreminja zgolj zaradi spreminjanja delovnega vložka, pri tem večanje zaposlenosti povečuje proizvod, vendar vsaka dodatna enota dela² vse manj prispeva k povečevanju proizvodnje. Tako je odločitev o ravni količine proizvoda in količine delovnega vložka ena odločitev. Popolno konkurenčno podjetje poveča proizvod, dokler so mejni stroški izdelave pod mejnim dohodkom, ki je enak ceni proizvoda.

Mejni strošek vsake enote proizvoda je enak mejnim stroškom dela. Mejni strošek dela je enak nominalni ali denarni plači deljeni s številom enot proizvoda, ki je proizveden z dodatno enoto delovnega vložka.

² Zakon padajočih donosov pravi, da obstaja povezava med količino dela in količino outputa v danem času, pri dani tehnologiji, pri čemer vsaka dodatna enota inputa doda pojemajočo količino outputa. (Samuelson, Nordhaus 2002: 229)

Število enot proizvoda, izdelanega z dodatno enoto delovnega vložka imenujemo mejni proizvod dela (Senjur 2001: 148).

Krivulja mejnega proizvoda je podjetniška krivulja povpraševanja po delu, kar pomeni, da je povpraševanje po delu obratno odvisno od ravni realne plače. Z višanjem realne plače se niža delovni vložek, ki izenači realno plačo z mejnim proizvodom dela (Senjur 2001: 148).

Krivuljo povpraševanja po delu (L_d) (slika 2.5.1 – levo) določajo panožne potrebe podjetij po delu. Skladno s splošnim zakonom povpraševanja bo v primeru dražjega dela – višjih cen dela količina povpraševanja po delu manjša, pri nižjih cenah dela pa bo povpraševanje večje, zato ima krivulja povpraševanja po delu padajočo obliko (Lah 2005: 279).

2.5.1 Agregatno povpraševanje po delu

Agregatna krivulja povpraševanja po delu je vodoravni seštevek posameznih podjetniških krivulj povpraševanja. Za vsako realno plačo ta krivulja poda vsoto količin delovnih vložkov, po katerih povprašujejo podjetja v celotnem gospodarstvu (Senjur 2001: 149).

Krivulja agregatnega povpraševanja po delu je seštevek panožnih krivulj povpraševanja po delu. Tako kot individualne krivulje ima tudi agregatna krivulja povpraševanja po delu padajočo obliko in večje količine enot (Lah 2005: 279).

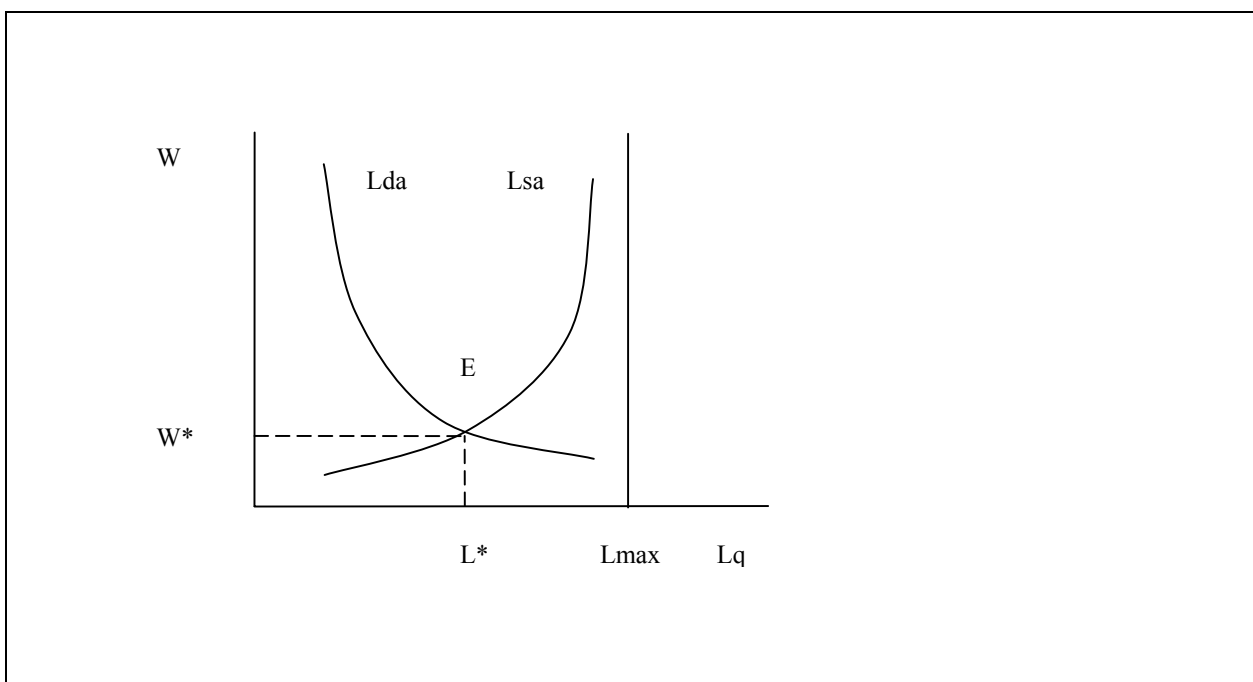
2.6. RAVNOTEŽJE NA TRGU DELA

Ravnovesni pogoj na trgu dela je, da sta agregatna ponudba in povpraševanje po delu izenačeni, s čimer sta določeni ravnotežna plača in raven zaposlenosti. Ponudba in povpraševanje se sekata v točki E (slika 2.6.1). V tem idealiziranem, neoviranem neoklasičnem tržnem modelu vsak dela natančno toliko, kolikor hoče ob določeni plači W^* v točki E. Podjetja zaposlujejo ravno toliko, kot hočejo ob realni plači W^* v točki E (Senjur 2001: 151).

Ekvilibrij trga dela torej nastane v točki E, kjer se ponudba izenači s povpraševanjem. Realne plače W počistijo trg do ravni L , kjer razdalja $(L_{\max} - L^*)$ predstavlja prostovoljno brezposelnost (Burda, Wyplosz 2005: 78).

Združitev in točka sečišča agregatne ponudbe dela (L_{sa}) in agregatnega povpraševanja po delu (L_{da}) omogoča ugotavljanje makroekonomske tržne ravni mezde (W^*) in količino zaposlenosti (L^*) (slika 2.6.1) (Lah 2005: 280).

Slika 2.6.1: Ravnotežna raven plač in zaposlenosti

Vir: Lah 2005: 280, Burda, Wyplosz 2005: 78.

Obnašanje celotnega trga dela opisujejo trije elementi. Prvi opisuje plače, drugi število prostih delovnih mest, tretji pa je proces uskladitve nezaposlenih delavcev in prostih delovnih mest.

Višina plač je determinirana skozi tržni proces med delavcem in delodajalcem. Rezultat je odvisen od sposobnost trženja obeh strani in zunanje možnosti vsakega. Stran z večjo tržno močjo si lahko pribori večji delež presežka, ki ga omogoča njuno sodelovanje.

Zunanje možnosti so za oba, delavca in firmo, odvisne od prihodkov obeh, kot tudi od njihovih sposobnosti lociranja alternativnih partnerjev (Rocheteau 2006).

Zunanje možnosti so odvisne od neravnovesja trga dela – števila prostih delovnih mest in števila nezaposlenih delavcev.

Če je število prostih delovnih mest na nezaposlenega delavca veliko, potem imajo delavci dobre zunanje možnosti in se lahko potegujejo za višje plače. Podjetja so pripravljena plačati to višjo ceno, z namenom izogiba iskanja drugega delavca in ukinitve stroška rekrutiranja novega delavca.

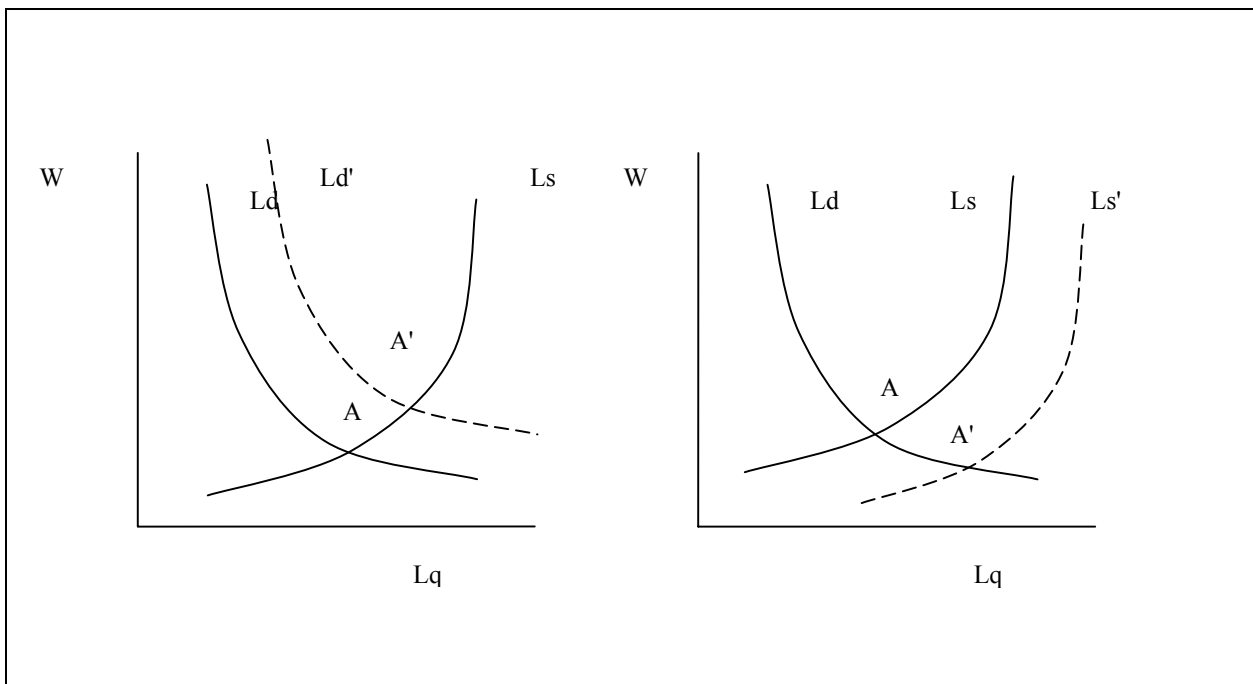
Če pa so prosta delovna mesta relativno redka glede na brezposelne delavce, potem so zunanje možnosti delavca slabe, zato so pripravljene sprejeti nizke plače v izogib podaljševanja lastne brezposelnosti. Ko je plača nizka, vsak delavec ustvarja visoke profite in firme so pripravljene odpreti dodatna delovna mesta.

2.7. PREMIKI KRIVULJ POVPRASEVANJA IN PONUDBE

Efekt akumulacije kapitala in tehnološkega napredka vpliva na povpraševanje po delu. Več kapitala in boljše izobrazba povečujeta mejno produktivnost dela in dvigujeta povpraševanje po delu na višjo raven (Miles, Scoot 2002: 173).

Ko se potreba po delu poveča (slika 2.6.2 levo), npr. zaradi dodatnega kapitala, konjunkturalne ali tehnološkega napredka, se realne plače in zaposlenost hkrati povečajo. Ko pa se ponudba dela poveča (slika 2.6.2 desno) zaradi dotoka novih delavcev, se zaposlenost poveča, plače pa se zmanjšajo (Burda, Wyplosz 2005: 80) in (Lah 2005: 278). Novo ravnotežje se v obeh primerih vzpostavi v A'.

Slika 2.7.1: Ravnotežna raven plač in zaposlenosti

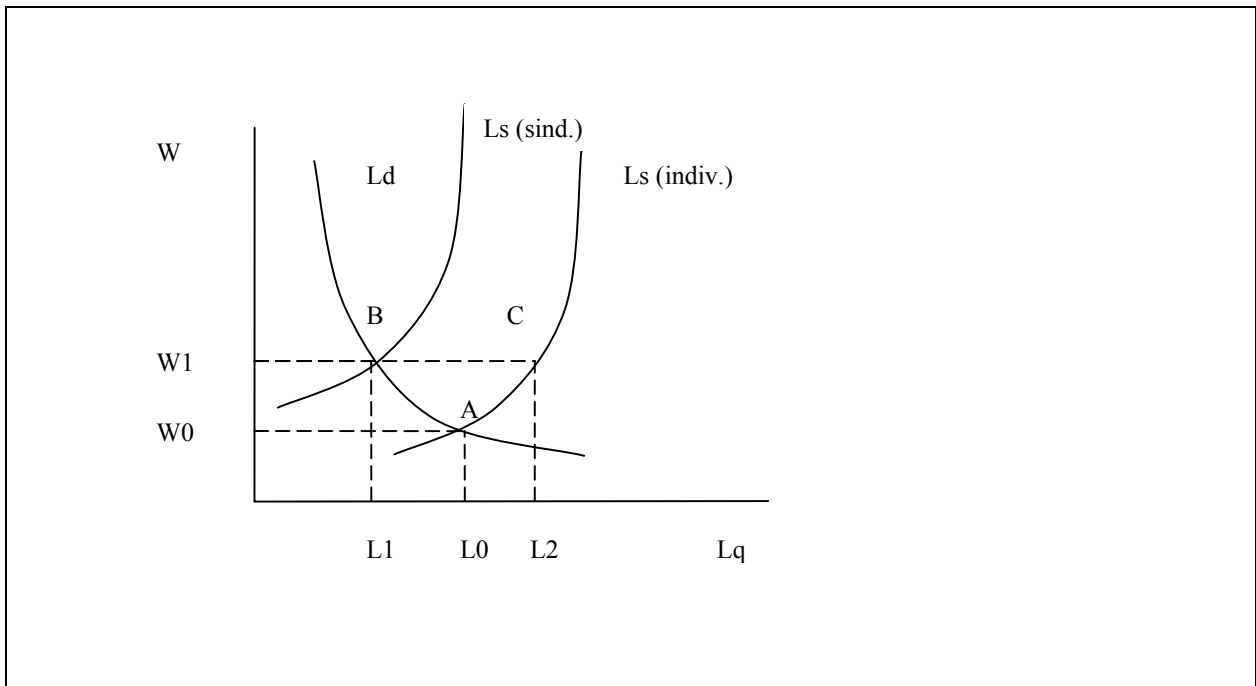
Vir: Burda, Wyplosz 2005: 80, Miles, Scoot 2002: 173, Lah 2005: 279.

2.8. DOLOČANJE PLAČ Z DELAVSKIMI SINDIKATI

Sindikati se v imenu delavcev pogajajo o realni plači in tako sooblikujejo krivuljo ponudbe dela. Pojavi se nova krivulja – krivulja ponudbe dela s strani sindikatov L_s (sind.) (slika 2.8.1). To je tako imenovana krivulja ponujene plače s strani sindikatov.

Krivulja ponujene plače opisuje najbolj želeno odvijanje realnih plač in zaposlenosti s strani sindikatov. Ko sindikat predstavlja delavce v pogajanjih o plačah, bo ravnotežje na trgu dela v točki B. Če je krivulja ponujene plače s strani sindikata nad individualno krivuljo ponudbe L_s (indiv.), je realna plača W_1 višja in zaposlenost L_1 nižja (kot v točki C), kot bi nastala z individualnimi pogajanjimi delavcev za isto plačo. V točki B je plača višja in zaposlenost nižja v primerjavi s točko A, ki bi nastala kot tržno ravnotežje v primeru, da bi se delavci pojavljali na trgu kot popolni konkurenti (Senjur 2001: 157–159).

Slika 2.8.1: Trg dela s sindikati in krivulja ponujene plače

Vir: Senjur 2001: 158.

3. TRG DELA V REPUBLIKI SLOVENIJI

V tem poglavju analiziram slovenski trg dela skozi tranzicijo, problem brezposelnosti, vzpostavitev socialnega sporazuma o minimalni plači ter analiziram presežek in primanjkljaj ponudbe dela v Sloveniji.

Procesi gospodarskega prestrukturiranja od konca osemdesetih let vzpodbujajo povečanje storitvenega in zmanjšanje kmetijskega ter nekmetijskega sektorja. V obdobju tranzicije se je zmanjšal obseg proizvodnje posameznih dejavnosti v panogah kot so: rudarstvo, tekstilna, usnjarska, živilska in lesno predelovalna industrija, medtem ko se je v predelovalnih dejavnostih povečala proizvodnja kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaken, proizvodnja kovin in kovinskih izdelkov, proizvodnja strojev in naprav ter proizvodnja električne in optične opreme (glej: ZRSZZ 2007).

3.1 TRANZICIJA

Slovenija je bila pred razglasitvijo neodvisnosti leta 1991 del jugoslovanske federacije z družbenim sistemom temelječim na družbeni lastnini proizvodnih sredstev ter visoki stopnji redistribucije in notranje zaščite. Pomanjkljivosti tega sistema so se začele kazati v 70-ih letih v zatekanju k tujim posojilom, težave so postale še bolj očitne v 80-tih, ko je bilo potrebno začeti vračati dolgove. Poskusi stabilizacije jugoslovanskega gospodarstva niso dosegli notranjega makroekonomskega ravnotežja, razlike v razvitosti regij so se povečevale, notranji gospodarski trg je začel postopoma razpadati. Bojkot slovenskega blaga na južnih tržiščih, neplačevanje carin v zvezni proračun s strani Srbije in njen vdor v monetarni sistem so doprinesli k nacionalnim izpadom in vojni v Jugoslaviji. Najprej sta razpadla skupni jugoslovanski trg in Zveza komunistov Jugoslavije – kot edina dovoljena politična stranka, nato pa še Jugoslavija kot država. Samostojnost in neodvisnost Slovenije je omogočila prevzem ekonomske politike v svoje roke in s tem lastni gospodarski razvoj s prehodom – tranzicijo iz planskega sistema na socialno-tržno gospodarstvo in integracijo v evropski prostor, prehod iz socializma v tržno ekonomijo in iz zaprtega regionalnega v odprto nacionalno gospodarstvo. (Jurančič in drugi 1999: 5)

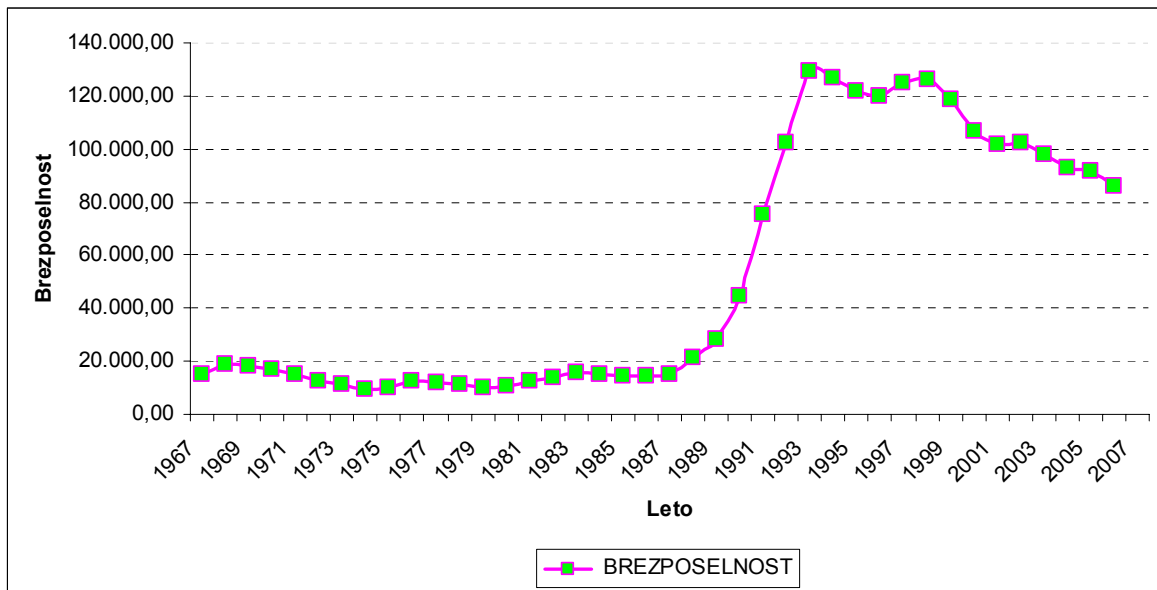
Slovensko tranzicijo zaznamuje prehod iz samoupravnega v tržno gospodarstvo, iz regionalnega v nacionalno gospodarstvo, privatizacija družbenega premoženja ter vstop v evropsko integracijo. Pred začetkom tranzicije je bila za države socializma značilna visoka stopnja socialne varnosti ob majhni posameznikovi odgovornosti. Sprememba gospodarskega sistema pa je povzročila spremembo ravnotežja v socialni reprodukciji, kar se je izrazilo v zahtevah po sistemskih spremembah in hitremu širjenju socialnih problemov, kot so padanje delovne aktivnosti, naraščanje brezposelnosti, revščine ter socialnih razlik (Svetlik 1995).

3.2 BREZPOSELNOST

Tranzicija iz samoupravnega v tržno gospodarstvo se je najbolj odražala na povečanju števila brezposelnih, kar je vidno iz registrirane in anketne meritve brezposelnosti (Svetlik in drugi 2002: 12–29).

Slika 3.2.1 prikazuje gibanje brezposelnosti od leta 1989 do 2006. Brezposelnost se v letu 1989 prične strmo dvigovati in sicer izpod 20.000 brezposelnih vse do leta 1995 do 130.000 brezposelnih, kar sovпада z gospodarskimi težavami, ki so nastale v začetku tranzicije kot posledica spremembe političnega sistema, izgube jugoslovanskih trgov in prestrukturiranja podjetij.

Slika 3.2.1: Gibanje registrirane brezposelnosti v letih od 1967 do 2007

Vir: ZRSZZ 2004, ZRSZZ 2007a.

Spremembe tranzicije vplivajo na zmanjšano varnost na trgu delovne sile in sicer nastaja problem zagotavljanja polne zaposlenosti, varnosti zaposlitve, varnosti dohodka – vzpostavitev minimalne plače (Ignjatović 2002).

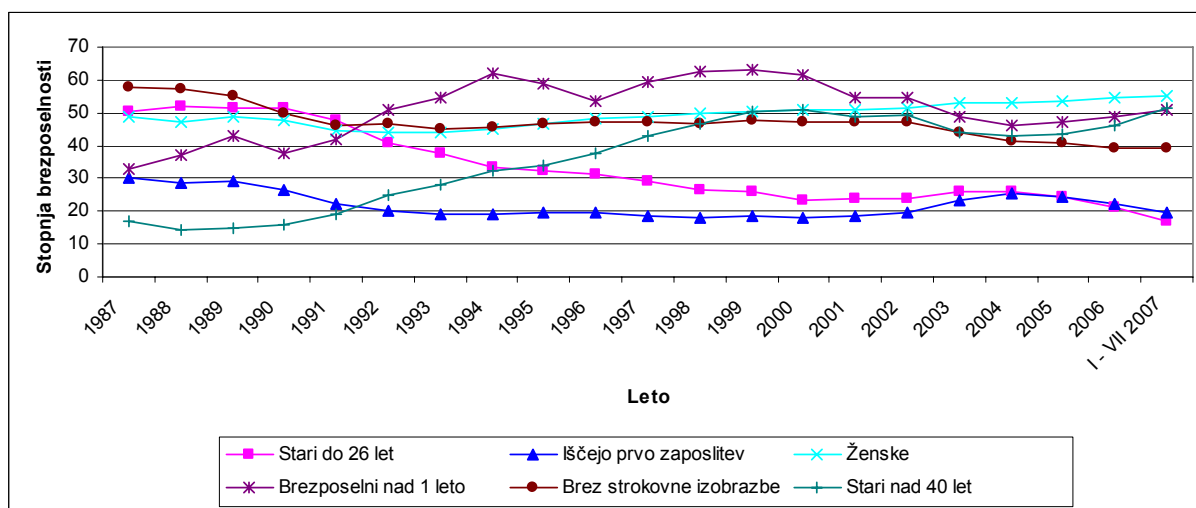
Ključni problemi na trgu dela v Sloveniji po Kajzerju (1991) so:

- Nizka stopnja zaposlenosti starejših, visoka stopnja brezposelnosti nizko izobraženih, kar predstavlja ključni strukturni problem brezposelnosti v Sloveniji.
- Izredno nizka zaposlenost starejših, ki je povezana z reševanjem odkrite brezposelnosti s predčasnim upokojevanjem in s krajšim delovnim časom.
- Sorazmerno visoka stopnja brezposelnosti mladih do 25 let, kar zahteva več naporov za zaposlovanje in njihovo vključevanje na trg dela s pomočjo mentorjev, s katerimi pridobijo potrebne delovne izkušnje, opravljanje prekvalifikacije in pridobivanje vsaj srednješolske izobrazbe.
- Neintenzivno upravljanje s človeškimi viri v podjetjih. Kadrovskih strokovnjakov je malo, pri čemer so podjetja usmerjena na notranji trg dela, stopnja prožnosti zaposlovanja

je nizka. Slabo upravljanje s človeškimi viri in premalo vlaganj vanje se verjetno zrcali tudi v nizki inovativnosti.

Slika 3.2.2 prikazuje opisane probleme glede brezposelnosti. Največji delež brezposelnih v letih od 1987 do prvega četrletja 1990 predstavljajo mladi do 26 let in starejši od 40 let. Pri tem se brezposelnost mladih postopno, a stabilno stopnja znižuje, medtem ko pri starejših pride po manjšega upada, vendar se po letu 1997 ta stopnja povrne na začetni obseg in počasi raste. (ZRSZZ 2007a).

Slika 3.2.2: Gibanje deležev brezposelnih v Sloveniji v obdobju od 1987 do prvega četrletja 2007

Vir: ZRSZZ 2007a, ZRSZZ 2001.

Analiza tokov registrirane brezposelnosti v zadnjih letih kaže, da se število registriranih brezposelnih sicer zmanjšuje, toda predvsem na račun povečanj črtanj iz evidence, kar pa ni doprineslo k zaposlovanju brezposelnih. Ta črtanja so se še posebej povečala ob spremembi Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti iz leta 1998 (UL, št. 69/98), ki določa, kdaj lahko ZRSZ preneha voditi brezposelno osebo v svojih evidencah. Poleg prehoda v zaposlitev ali samozaposlitev lahko preneha z vodenjem evidence še v primerih prehoda v neaktivnost in kršitve obveznosti brezposelne osebe.

Pri več kot 40% izbris brezposelnosti iz evidence ni pomenil porast zaposlovanja, saj se je izbris izvrševal zaradi kršitev obveznosti brezposelnih, kot npr. če prijavljena oseba ni na razpolago za zaposlitev, kot tudi odklonitev ponujene zaposlitve, neaktivnost pri iskanju zaposlitev, ter odklonitev vključitve ali kršitev obveznosti iz programov aktivne politike zaposlovanja. Dobrih 10% brezposelnih se je samih odjavila iz evidence brezposelnih (slika 3.2.1).

Zaposlovanje za določen čas je že od začetka tranzicije dalje zelo pogosta oblika novega zaposlovanja in povzroča naraščajočo tendenco skupnega priliva v brezposelnost. Ta oblika zaposlovanja je postala zelo pogost vzrok priliva v brezposelnost in predstavlja približno tretjino vsega priliva, oziroma polovico priliva v registrirano brezposelnost zaradi izgube dela (Kajzer in drugi 2006: 21–22).

Približno četrtno vsega priliva v registrirano brezposelnost predstavlja priliv iskalcev prve zaposlitve (slika 3.2.2).

Odliv iz brezposelnosti zaradi zaposlitve (izvzeta so leta 1994, 1995 in 1999) je že od začetka tranzicije manjši od priliva v brezposelnost zaradi izgube dela. V zadnjem desetletju se je to razmerje še poslabšalo – od okrog 95% v drugi polovici devetdesetih let do 75% leta 2005 (Kajzer in drugi 2006: 21–22).

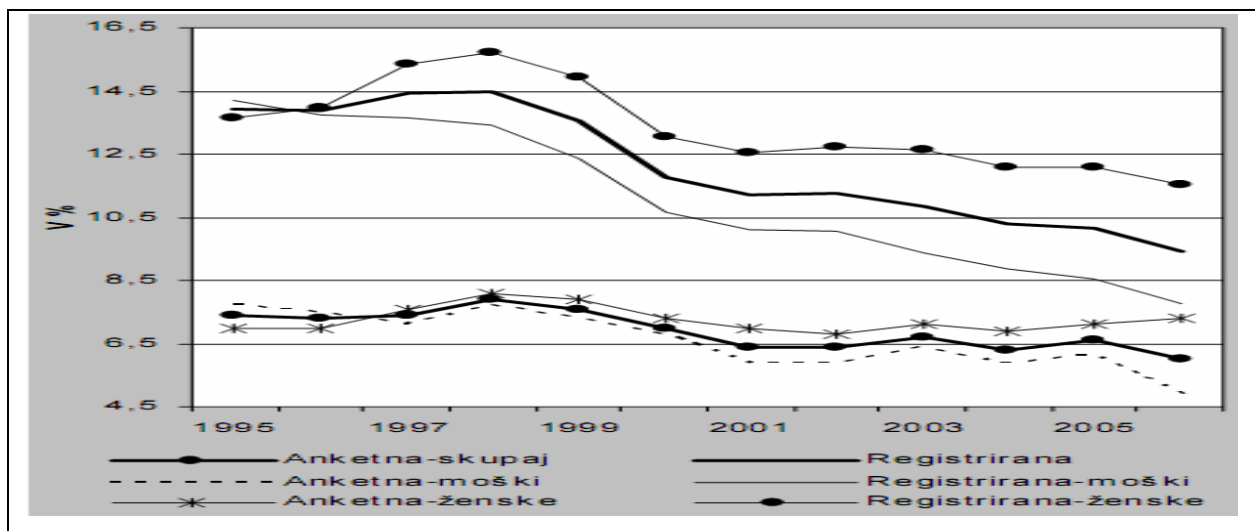
3.3 Registrirana in anketna brezposelnost

Iz razlik med statistiko zaposlenosti po anketi o delovni sili in med administrativnimi viri je razvidno, da se poleg formalne še naprej povečuje tudi neformalna zaposlenost. Kljub visokem porastu le-te v letu 2004 (slika 3.3.1) je zaposlenost naraščala skoraj v vseh dejavnostih. Povečana stanovanjska in avtocestna gradnja sta vplivali na to, da se je tako kot že leto poprej najbolj povečala zaposlenost v gradbeništvu. Dobro četrtno povečanja predstavlja višje število zaposlenih v podjetjih za posredovanje delovne sile, ki pomembno prispevajo k prilagodljivosti zaposlovanja, zaposleni v njih pa dejansko delajo v različnih dejavnostih. Rast teh dveh področij dejavnosti je predstavljala okrog štiri petine skupnega povečanja zaposlenosti v letu 2006. Hkrati sta to dejavnosti, kjer se je po letu 2003 najbolj povečalo število podjetij. Manj delovno aktivnih kot v letu 2005 je bilo v kmetijstvu, rudarstvu, predelovalnih dejavnostih in med zaposlenimi v zasebnih gospodinjstvih. V predelovalnih dejavnostih se še naprej pospešeno zmanjšuje število

zaposlenih v tekstilni in živilsko–predelovalni industriji, najbolj pa se je povečalo v kovinsko–predelovalni industriji, kjer se je lani močno povečala proizvodnja. Število brezposelnih se je v letu 2006 zmanjšalo predvsem iz ekonomskih razlogov, število registriranih brezposelnih pa tudi iz administrativnih (Umar 2007a: 11).

Decembra 2006 je bilo registriranih 78.303 brezposelnih oseb, kar je najmanj od avgusta 1991. Znižali sta se tako stopnja registrirane kot anketne brezposelnosti, ki je bila v zadnjih dveh četrtletjih lani najnižja, odkar se izvaja anketa. Zaradi višje rasti zaposlenosti in nekoliko nižje stopnje aktivnosti so stopnje brezposelnosti v letu 2006 nižje (Umar 2007a: 11).

Slika 3.3.1: Gibanje registrirane in anketirane brezposelnosti v letih od 1995–2005 po spolu

Vir: Umar 2007a: 12.

Do strukturne brezposelnosti prihaja zaradi neuskladenosti med strukturo povpraševanja in strukturo ponudbe delovne sile. Neuskladenost je lahko geografska, kadar geografske prepreke preprečujejo združitev ponudbe in povpraševanja, lahko se pojavi zaradi delovnih sposobnosti iskalcev zaposlitve, ki ne ustrezajo zahtevam prostih delovnih mest (Senjur 2001: 152).

V letu 2001 je na primer bila strukturna brezposelnost v regijah še vedno močno prisotna in ni bila vezana le na regije z visoko stopnjo registrirane brezposelnosti, kar je značilno za Zasavsko, Spodnjeposavsko in Pomursko regijo. Visok delež brezposelnih s I. in II. stopnjo izobrazbe je imela jugovzhodna Slovenija. V tej skupini brezposelnih posameznik težko najde zaposlitev, še

posebno starejši od 40 let, ki pogosto preidejo med dolgotrajno brezposelne, ki jih je bilo leta 2001 največ v jugovzhodni Sloveniji (65.4%). Nadpovprečen delež dolgotrajno brezposelnih je bil zaznan še v Podravski in Zasavski regiji (Umar 2001).

V letu 2007 je stopnja zaposlenosti terciarno izobraženih v Sloveniji precej nad povprečjem EU, stopnja zaposlenosti srednje izobraženih se giblje okoli povprečja, stopnja nizko izobraženih pa precej zaostaja za povprečjem EU, kar med drugim kaže tudi na problem strukturne brezposelnosti in pomanjkanje terciarno izobraženih kadrov nekaterih profilov. Na neskladje med ponudbo in povpraševanjem po terciarno izobraženih kadrih v Sloveniji kaže relativno hitro naraščanje števila registrirano brezposelnih in postopno povečevanje brezposelnih z višjo in visoko izobrazbo anketne brezposelnosti za to kategorijo brezposelnih (Umar 2007a).

3.4 UVEDBA MINIMALNE PLAČE

V obdobju 1998 – 2005 so plače realno rasle po 2,2 odstotni stopnji povprečno letno. Leta 1995 so socialnimi partnerji v okviru Socialnega sporazuma sklenili dogovor o uvedbi instituta minimalne plače kot najnižjega možnega izplačila za opravljeno delo v polnem delovnem času (Javornik in drugi 2006).

Z institutom minimalne plače so socialni partnerji zagotovili varnost zaposlenih ter omejili spodnji del distribucije plač.

Na njihovo gibanje je po letu 1997 pomembno vplivala plačna politika s ciljem zagotavljanja stabilne rasti plač, ki je bila povezana z rastjo produktivnosti dela. Uvedli so še dodatno usklajevanje minimalne plače sorazmerno z ugotovljeno rastjo bruto domačega proizvoda za preteklo leto (Javornik in drugi 2006: 20, UMAR 2007).

3.5 PRESEŽEK IN MANJKO DELOVNE SILE V SLOVENIJI

Na iskanost kadrov vpliva aktualna ponudba delavcev, za katero na ZRSZZ ugotavljajo, da v celoti ne ustreza potrebam delodajalcev. Primanjkujejo delavci s področja gradbeništva,

kovinarstva, strojništva in gostinstva, strokovnjaki naravoslovnih in tehničnih ved ter kadri s področja zdravstva (medicinske sestre in zdravniki različnih specializacij).

Presežek ponudbe pa beležijo pri nizko izobraženih, pri srednješolskih splošnih smereh (npr. gimnazijski maturanti) in pri diplomantih družboslovne smeri. Poleg izobrazbe na zaposlitev vplivajo pridobljene delovne izkušnje (ZRSZZ 2007).

4. TRG ŠTUDENTSKEGA DELA V REPUBLIKI SLOVENIJI

Na letni ravni predstavlja Študentsko delo, npr. za leto 2006, dobrih 74 milijard tolarjev bruto prihodkov študentov, oz. 67 milijard neto – z odvedenimi koncesijskimi dajatvami (MDDSZ 2007).

Po raziskavi Eurostudent študentsko delo opravlja dve tretjini študentov. To predstavlja dobrih 102.600 SIT povprečnega mesečnega prihodka študenta (MVZT 2005).

Toda analiza celoletnih nacionalnih agregatnih zaslužkov za leto 2005 ob upoštevanju, da študentsko delo opravlja dve tretjini študentov (MVZT 2005) in da je obseg študentske populacije 114.794 študentov v letu 2005 (SURS 2007), prikaže, da je povprečni mesečni dohodek na študenta, ki dela, le dobrih 66.000 SIT.

V tabeli 4.1 so prikazani bruto – agregatni zneski zaslužkov študentov na republiški ravni z vključenimi 10% koncesijskimi dajatvami v letih od 2001 do 2006 ter pripadajoče število koncesionarjev.

Tabela 4.1: Število koncesionarjev po letih in zaslužki študentov od leta 2001–2006

Leto	Število koncesionarjev	Zaslužek študentov in dijakov
2001	80	55.384.506.790 SIT
2002	80	64.235.104.300 SIT
2003	85	72.663.513.870 SIT
2004	83	81.843.454.960 SIT
2005	76	60.733.149.850 SIT
2006	55	67.140.938.690 SIT

Vir: MDDSZ 2007.

Zaznati je splošen porast zaslužkov študentov. V letu 2005 je opazen padec števila koncesionarjev in zaslužka študentov. Ta padec sovpada z novo davčno uredbo z 1.1.2005, ki

določa, da se akontacija dohodnine od študentskega dela plačal od davčne osnove po stopnji 25%. V primeru, da posamezen dohodek rezidenta za študentsko delo ni presegel zneska 74.000 tolarjev, se je akontacija dohodnine plačala od davčne osnove po stopnji 12,5 % (DURS 2004).

S 1.1. 2007 je stopil v veljavo nov zakon, ki omogoča študentu, ki izpolnjuje pogoje za osebno olajšavo, da ne plača akontacije dohodnine od dohodkov študentskega dela, če posamezni dohodek ne presega 400 EUR. V primeru, da je izplačilo po napotnici višje od 400 EUR, se obračuna 25% akontacija dohodnine od dohodninske osnove (DURS 2006).

Regulacija študentskega dela je dokaj liberalna in omogoča sorazmerno širok obseg tovrstnega zaposlovanja, ki je za delodajalce najcenejša oblika angažiranja delovne sile, saj sta dijaško in študentsko delo manj obdavčena kot vse druge oblike dela, predstavlja pa tudi obliko zaposlovanja, pri kateri imajo delodajalci do te delovne sile najmanj obveznosti (Trbanc, Verša 2002).

Delodajalci imajo do študentov minimalne obveznosti v obliki osnovnih dajatev, kot so plačilo za opravljeno delo, prispevek za zavarovanje za primer poškodbe pri delu, poklicno bolezen, ter za zagotavljanje enakih pravic kot ostalim zaposlenim v zvezi z delovnim časom (Antič 2006: 33).

Fleksibilna delovna sila, najnižji stroški in visoka izobraženost so glavne prednosti študentske delovne sile, ki pritegnejo delodajalce k večjemu povpraševanju. Študenti kot dobro izobražena in zelo fleksibilna delovna sila predstavljajo konkurenco predvsem mladi delovni sili (Fajfar 2005: 54).

Raziskava (Florjančič 2005) je pokazala, da se za študentsko delo odloča večina podjetij (81% od 116 anketiranih). Kot glavni razlog podjetniki navajajo nižje stroške delovne sile, nadomeščanje začasno odsotnih delavcev, pokrivanje nenadnih potreb po delovni sili in predrago obliko pogodbene zaposlitve delavca.

Nekatera podjetja s to obliko dela rekrutirajo nove kadre, študentu pa to predstavlja osebno izkušnjo morebitnega bodočega delovnega mesta. Če je ujemanje pričakovanj vzajemno, lahko pride do sklenitve pogodbe o delu.

4.1 PREDNOSTI IN SLABOSTI ŠTUDENTSKEGA DELA

Študentsko delo prinaša določene prednosti in slabosti. Oba udeleženca na trgu (podjetnik, študent) združuje finančni motivator, možnosti kasnejšega zaposlovanja in fleksibilnost zaposlovanja.

Po raziskavi izvedeni na University of Macedonia in Aristotle University of Thessaloniki v letu 2003 Thessaloniki so odkrili, da le tretjina študentov v času študija opravlja plačano delo, od tega je tretjina samozaposlenih, ostali pa opravljajo delo preko trga dela. Grški delodajalci niso zadovoljni z delovnimi veščinami sveže delovne sile, zato jim strokovnjaki svetujejo, da naj študenti opravljajo plačano delo v času študija, da pridobijo potrebne izkušnje (Karaliopoulou, Mihailand 2005: 31–32).

Strokovnjaki so postavili in testirali teorije, ki kažejo vzroke za izostajanje študentov od študija. Osredotočili so se na štiri ključne determinante. Prva determinanta je študentovo socio-ekonomsko zaledje. Raziskava kaže, da ima študent s slabim socio-ekonomskim zaledjem več verjetnosti, da izostane oz. prekine proces izobraževanja (Astin, Marcus, Porter, St.John, Weber v Kerkvliet, Clifford 2002: 87–95)

Druga pomembna determinanta (Bean 1983, Spady 1970, Tinto v Kerkvliet, Clifford 2002), je pomembnost akademske in socialne integracije definirane kot študentova identifikacija z univerzitetnimi socialnimi in institucionalnimi normami. Akademska integracija je skladnost študentovih akademskih ciljev z akademskim programom in normami institucije. Izboljšava študentovih interakcij z akademskim socialnim sistemom izobraževalne institucije krepi vztrajnost študentov pri obiskovanju izobraževalnega procesa in zmanjšuje delež študentov, ki prekinejo študij.

Tretja determinanta zagovarja teorijo visokih oportunitetnih stroškov izobraževanja zaradi opravljanja študentskega dela, ki lahko vplivajo na izostajanje študentov od študijskih obveznosti.

Raziskava na Purdue University (2001) je odkrila, da 17% do 53% študentov Indiane navaja zaposlenost kot razlog izostajanja od študija. Mohanty in Finney (v Kerkvliet, Clifford 2002: 87–95) sta odkrila, da višja plačila za študentsko delo sprva povzročata visoke oportunitetne stroške

študija, kar pomeni povečano izostajanje od študija, vendar le do neke meje, nakar se izostajanje začne zmanjševati.

Četrta determinanta je finančna pomoč. Z nižanjem stroškov izobraževanja se izostajanje zmanjšuje (Manski v Kerkvliet, Clifford, 2002: 87–95).

4.1.1 Vidik delodajalca

Študentsko delo je bistveno cenejša oblika najemanja delovne sile. Finančni dejavnik je namreč delodajalcem v današnjem tekmovalnem okolju zelo pomemben. Delodajalci težijo k zniževanju stroškov in študentsko delo je ena izmed možnosti zniževanja stroškov.

Študentska delovna sila je zelo fleksibilna in lahko prične z delom praktično kadarkoli. K temu pripomore tudi dejstvo, da večina študentov nima svoje družine in tako odpade usklajevanje med delovnim in družinskim delom.

Pozitivni vidik za delodajalca je tudi izredno fleksibilna flukucija delovne sile in ad–hoc zadovoljevanje in sproščanja kadrovske potrebe v organizaciji, hkrati pa študenti predstavljajo poceni vir kadrovanja. Na ta način se lahko izognejo stroškom in času za iskanje novega delavca (Antič 2006: 45–46).

Ad–hoc iskanje in zaposlovanje študentov doprinese k izogibu postopka izbire kandidatov, ki se izvaja pri razpisih za redno zaposlitev. To pa lahko privede do izbora neustreznih kadrov. Študenti kot izobrazena delovna sila so sposobni opravljati zahtevnejša, strokovna dela in delodajalcem ni potrebno za nekatera dela redno zaposlovati novih delavcev.

Problem se pokaže v nezanesljivosti delovne sile, saj lahko študenti opravljanje dela odpovejo kadarkoli, poleg tega pa delodajalcu niso odgovorni za kakovost opravljenega dela. Problem predstavljajo zaupni podatki, saj študentje niso zavezani k molčečnosti.

4.1.2 Vidik študenta

Študentom je pomemben finančni dejavnik, saj si z prisluženim denarjem dvigujejo standard življenja, prav tako je pomemben dejavnik pridobitev neformalnih izkušenj že pred vstopom na

trg delovne sile, kar pripomore k boljši zaposljivosti, celo zaposlitvi v isti organizaciji, poleg tega lahko pripomore tudi k celostnem načinu izobraževanja (Antič 2006: 48). Slabost je v tem, da te izkušnje formalno niso priznane in niso vidne v delovni knjižici, prav tako ne teče delovna doba. Ker študenti niso v delovnem razmerju z delodajalcem, niso deležni vseh pravic iz tega naslova, kot so npr. plačilo prevoza, stroškov prehrane, pravica do plačanega dopusta, plačane bolniške odsotnosti. Z opravljanjem študentskega dela imajo študentje bistveno manj časa za študij, kar se lahko pozna tudi na uspehu in podaljševanju študija. Razvoj kariere v prihodnosti je vodilo grških študentov, ki opravljajo plačano delo, da si zagotovijo boljšo pozicijo in boljše možnosti pri zaposlovanju, hkrati je pa seveda pomemben tudi finančni faktor, ki se prepleta z ostalimi dejavniki. Študenti se zavedajo, da jih delovne izkušnje v času študija okrepijo z potrebnimi veščinami in kompetencami, kar jim daje boljši konkurenčni položaj pri iskanju zaposlitve (Karaliopoulou, Mihail 2005: 31–32).

4.2 IZSLEDKI RAZISKAVE EUROŠTUDENT

Raziskava Eurostudent³, izvedena leta 2005 na vzorcu 5.000 študentov, raziskuje socio-ekonomsko področje, bivalni položaj in mednarodno mobilnost študentov v Sloveniji. Študenti so bili izbrani po metodi enostavnega slučajnega vzorčenja, delež vrnjenih vprašalnikov je bil 38% ali 1900.

Rezultati raziskave Eurostudent 2005 kažejo, da v Sloveniji opravlja študentsko delo dve tretjini študentov.

Povprečni zaslužek študentov, ki delajo, znaša dobrih 102.600 SIT. Študentsko delo jim predstavlja skoraj tri četrtine mesečnih prihodkov. Največji dohodkovni razred predstavlja mejni razred dohodkov nad 200.000 SIT.

Eurostudent prikazuje sorazmerno povezanost izobrazbe staršev študentov in opravljanje študentskega dela. Z višanjem izobrazbe staršev pogostost opravljanja študentskega dela upada. Študentov staršev z najnižjo izobrazbo, ki delajo, je slabe tri četrtine (MVZT 2005).

³ Projekt je organiziralo in vodilo Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, v sodelovanju z Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve, Statističnim uradom RS in ŠOS – Študentsko organizacijo Slovenije.

Iz navedenega je razvidno, da študentsko delo opravljajo predvsem študenti iz šibkejšega socio-ekonomskega okolja in šibkejšim intelektualno – kapitalskim zaledjem.

Študentsko delo zmanjšuje čas namenjen študijskim dejavnostim, ko delovne obremenitve študenta presegajo 15 ur tedensko.

Opravljanje študentskega dela narašča s starostjo študenta. Delež najmlajših (mlajših od 20 let) študentov, ki delajo, predstavlja dobrih 40 odstotkov, medtem ko izmed najstarejših študentov v starosti 27 let in več opravlja delo 9 od 10 študentov.

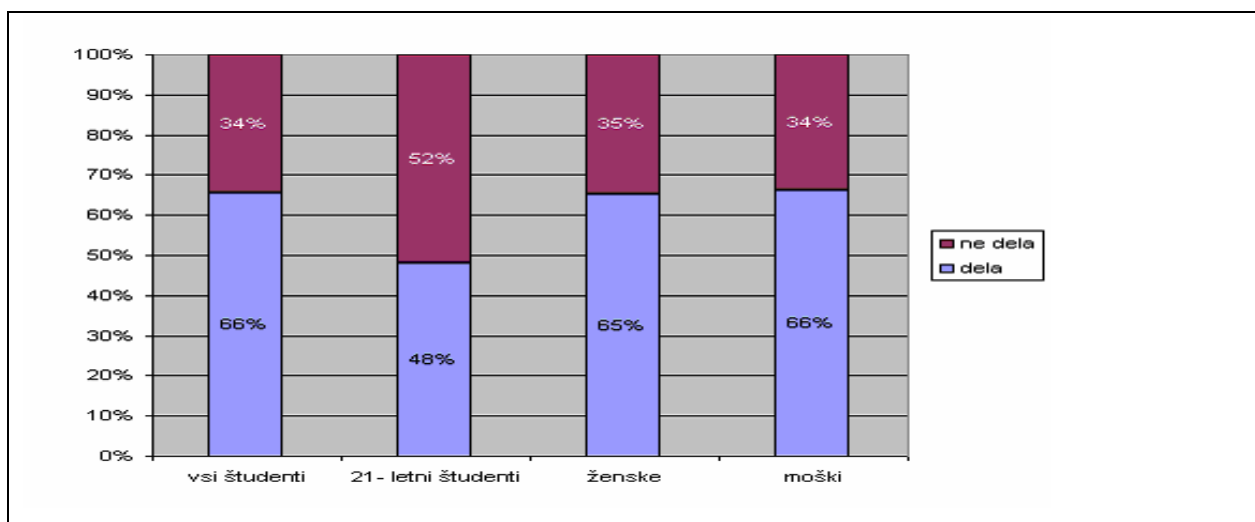
Študenti v povprečju namenijo 36 ur tedensko študiju in 9 ur plačanemu delu. Mlajši (do 21 let) namenijo več časa študiju, manj delu (MVZT 2005).

Študentom, ki presežejo mejo 15 ur tedensko namenjenih študentskemu delu, se čas, namenjen študiju, zreducira na 28 ur tedensko. Ti študenti delajo v povprečju 34 ur tedensko (MVZT 2005).

Po raziskavi Eurostudent 2005 dve tretjini izmed vseh študentov opravlja študentsko delo (slika 4.2.1) (MVZT 2005).

V deležu delovnih študentov med spoloma ni bistvene razlike. Delež delovnih obveznosti se povečuje s starostjo. Med 21– letnimi študenti je takšnih, ki v času predavanj tudi delajo, manj kot polovica (48%).

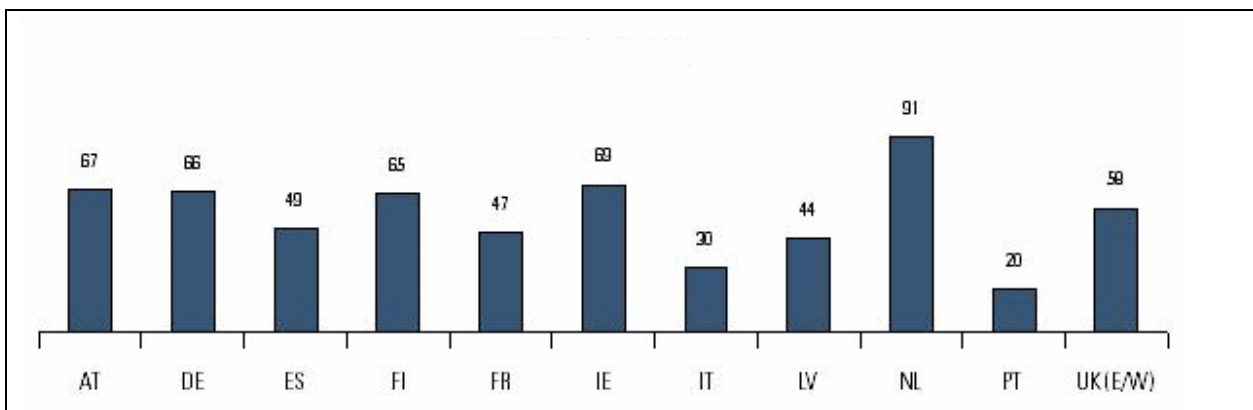
Slika 4.2.1: Študentsko delo v času študija

Vir: MVZT 2005.

Za primerjavo so prikazani deleži študentov v EU, ki opravljajo študentsko delo (Slika 4.2.2).

Slika 4.2.2: Deleži študentov, ki delajo v EU

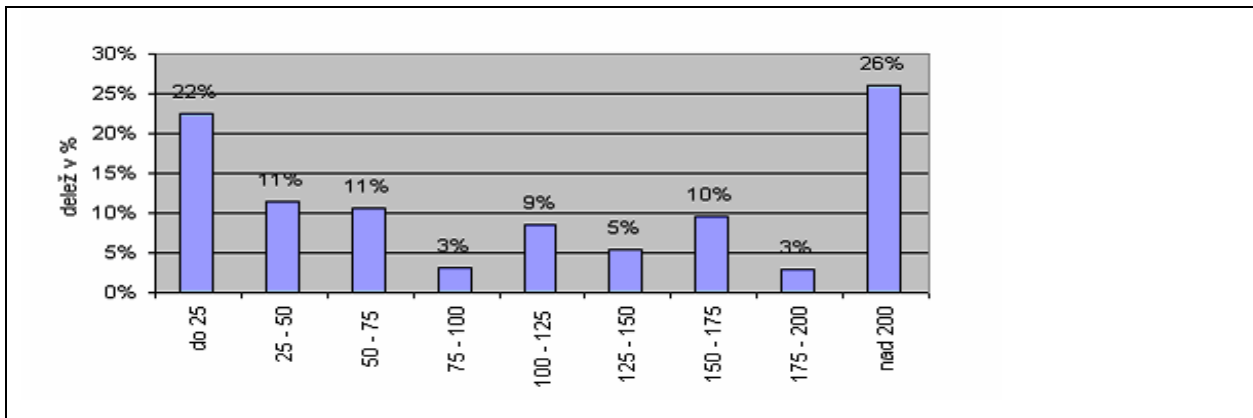
Vir: Eurostudent 2005 – Nationals Profiles.

Najmanjši delež študentov dela na Portugalskem – 20% in v Italiji – 30%, največji pa na Irskem – 69% in na Nizozemskem – 91%. Delež, primerljiv z našim, dosegajo Avstrija (67%), Nemčija (66%), Finska (65%) in Irska (69%). Večji delež moških, ki delajo, v primerjavami z ženskami, je mogoče zaslediti v iberskih državah – na Portugalskem in v Španiji, medtem ko je delež moških, ki delajo, v ostalih državah le malenkost večji od deleža žensk (Eurostudent 2005).

Dohodki iz dela študentov

Zasluzek slovenskih študentov, ki delajo, v povprečju znaša 102.000 SIT in predstavlja skoraj tri četrtine njihovih mesečnih dohodkov (slika 4.2.3). Ta delež je še značilno višji pri študentih (116.000 SIT), kar presega 75% vseh mesečnih dohodkov in je skoraj 20.000 SIT višji kot pri študentkah. Drugi dohodki so pri vseh delavnih kategorijah razmeroma izenačeni. Razdelitev dohodkov po razredih pokaže še eno značilnost: najštevilčnejši dohodkovni razred je namreč mejni razred dohodkov nad 200.000 SIT (MVZT 2005).

Slika 4.2.3: Razdelitev dohodkov študentskega dela

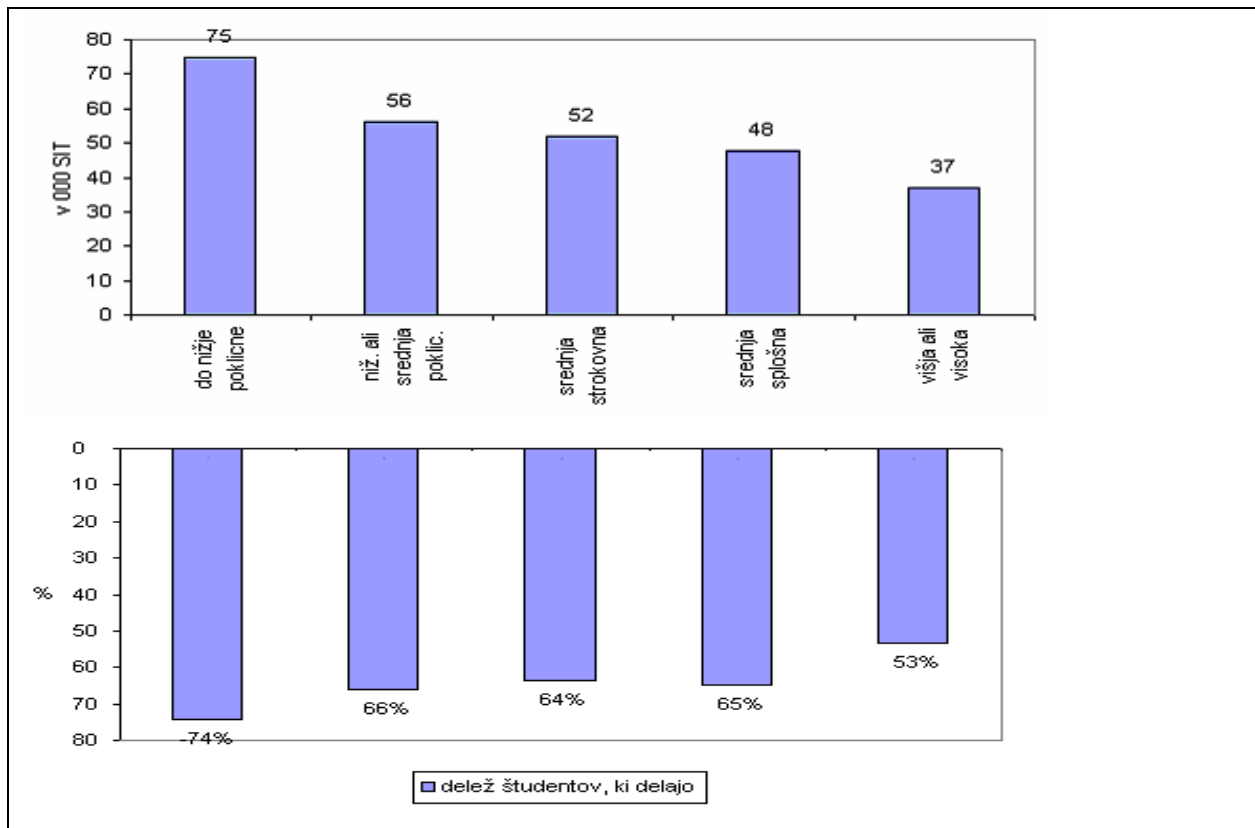

Vir: MVZT 2005.

Delež dohodka, ki ga naši študenti zagotavljajo s plačanim delom (74%), je najvišji med državami, vključenimi v raziskavo Eurostudent; najbližji sta Španija (70%) in Irska (72%) (Eurostudent 2005, MVZT 2005).

Oba diagrama (slika 4.2.4) obravnavata študente, ki delajo, in njihove zaslužke v odvisnosti od izobrazbenega zaledja (izobrazbe staršev) in od starosti študentov. Poleg povprečne višine zaslužka so prikazani deleži študentov iz vsake skupine, ki delajo. Povprečni zaslužek in delež študentov, ki dela, sta največja v skupini, ki ima starše z najnižjo izobrazbo, in najnižja v skupini študentov iz družin, katerih starši imajo višjo ali visoko izobrazbo. Študentov, ki delajo in so iz družin z najnižjo izobrazbo staršev, je slabe tri četrtine (74%), študentov, ki delajo in so iz družin z najvišjo izobrazbo staršev, pa je dobra polovica (53%) (MVZT 2005).

Slika 4.2.4: Dohodki študentov glede na izobrazbo staršev

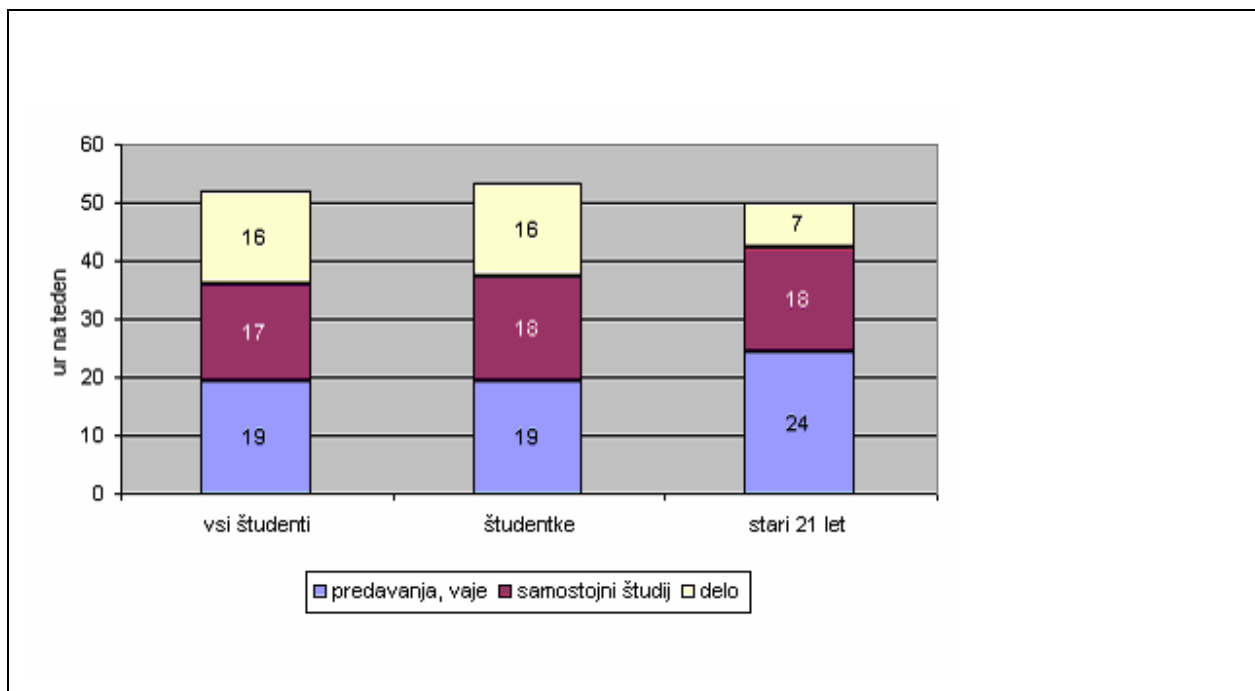

Vir: MVZT 2005.

Tedenski raspored časa glede na obseg plačanega dela

Študenti v povprečju prebijejo na predavanjih in vajah 19 ur tedensko, nadaljnjih 17 ur na teden pa jim vzame individualno študijsko delo (slika 4.2.5). Poleg tega namenijo 16 ur na teden plačanemu delu; skupaj torej traja delavnik povprečnega študenta 52 ur tedensko. Pri študentih, ki delajo 15 ur in več, se tedenske, s študijem povezane aktivnosti zreducirajo na 28 ur, delovne pa trajajo v povprečju 34 ur.

Slika 4.2.5: Obremenitev študentov glede na spol in starost

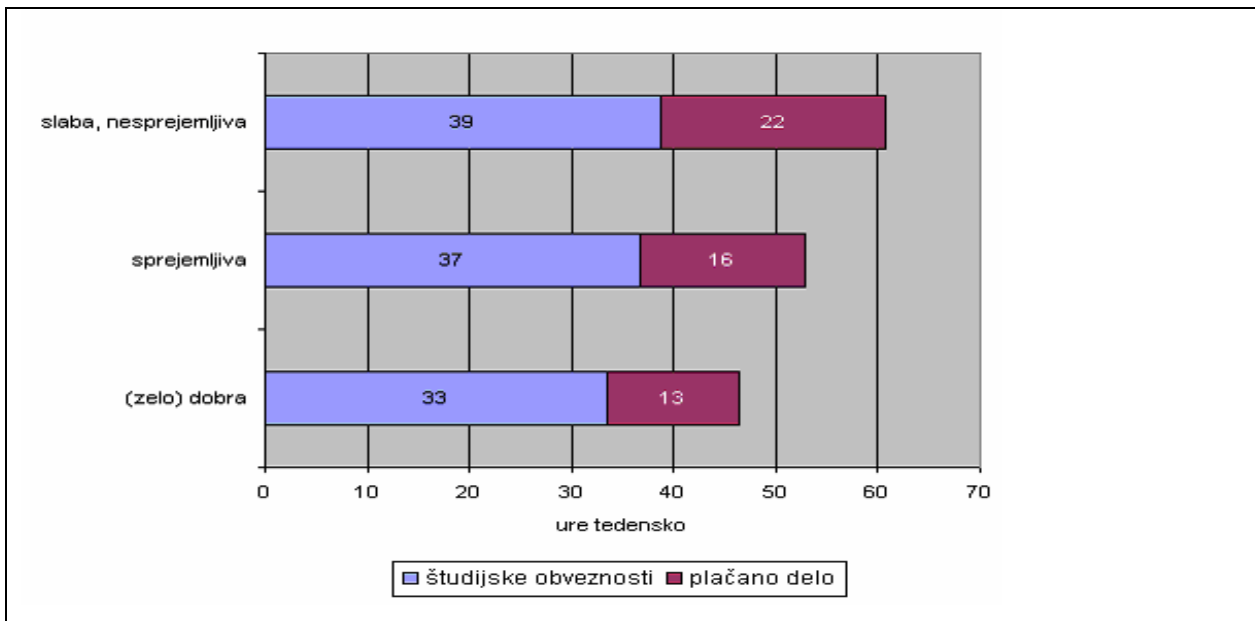
Vir: MVZT 2005.

Študenti, stari do 21 let, porabijo več časa za dejavnosti, povezane s študijem, manj pa za plačano delo. Povečevanje obsega delovnih obremenitev nima vpliva na čas, ki ga študenti namenijo študijskim aktivnostim, dokler obseg delovnih obveznosti ne preseže 15 ur na teden.

Samoocena delovnih obremenitev študentov

Študenti, ki ocenjujejo svoja študijska in delovna bremena kot slaba ali nesprejemljiva, so povprečno tedensko obremenjeni 61 ur (slika 4.2.6). V populaciji študentov, ki delajo, znaša njihov delež 26%. Največ (47%) je takšnih, ki se jim zdi obremenitev še sprejemljiva, na teden pa jim študij in delo vzameta 53 ur. Zadovoljnih s svojo obremenitvijo je 27% študentov, ki študiju in delu namenijo 46 ur tedensko (slika 4.2.6, MVZT 2005).

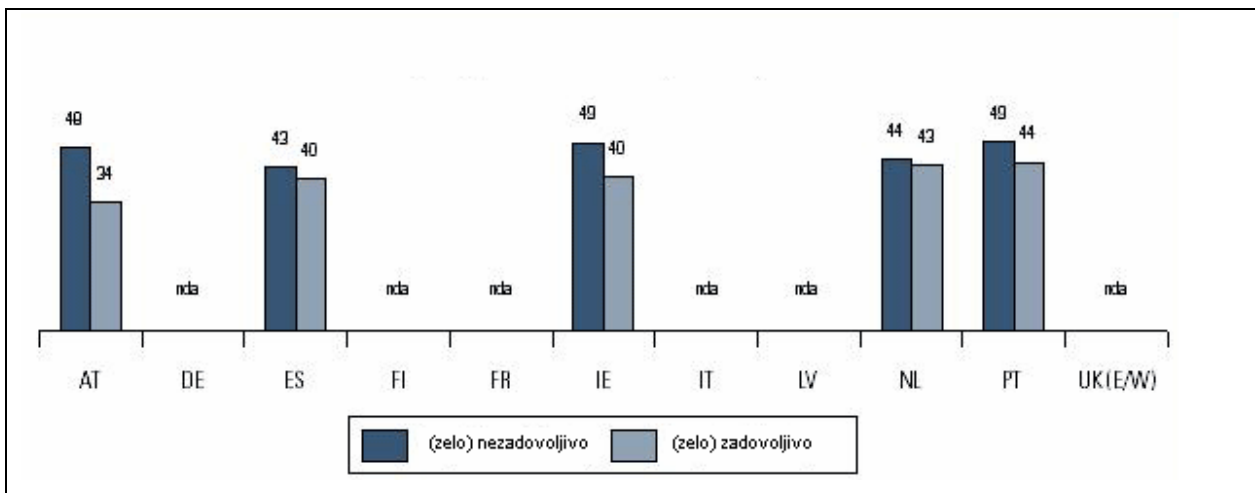
Slika 4.2.6: Obremenitev z dejavnostmi, povezanimi s študijem in plačanim delom

Vir: MVZT 2005.

Za primerjavo prikazujem samooceno študentov v EU (Slika 4.2.7).

Slika 4.2.7: Obremenitve povezane s študijem in plačanim delom v EU

Vir: Eurostudent 2005 – Nationals Profiles.

Spekter tedenskih ur, ki jih študenti ocenjujejo, da so zadovoljive, variira od 34 ur v Avstriji do 44 ur na Portugalskem. Ostale države znotraj EU imajo vrednosti znotraj tega intervala.

5. OPORTUNITETNI STROŠKI ŠTUDENTSKEGA DELA

Življenje je polno izbir in, ker so viri redki, moramo vedno premisliti, kako naj potrošimo naše omejene dohodke in čas. Strošek izgubljene izbire je oportunitetni strošek dobrine ali storitve (Samuelson, Nordhaus 2002: 14).

V ekonomiji ima vsaka aktivnost oportunitetne stroške. Oportunitetni strošek je vse, kar bi nekdo lahko storil, vendar ni. Neizbrana možnost predstavlja oportunitetni strošek izbrani. Kot nazoren primer avtorja Miles in Scott navajata lastni oportunitetni strošek pisanja raziskovalnega projekta nasproti možni izbiri zaslužka pri poučevanju, ki bi ga bil lahko zaslužil. Ali: oportunitetni strošek branja knjige nasproti druženju s prijatelji ali ogledu filma v kinu (Miles, Scott 2002: 207).

V hipotezah se osredotočam na naslednje vrste oportunitetnih stroškov (razdelek 5.1; 5.2; 5.3).

5.1 OPORTUNITETNI STROŠEK PODALJŠEVANJA ČASA ŠTUDIJA

Pri študentskem delu študent žrtvuje čas namen študijskim in obštudijskim dejavnostim v korist študentskega dela. To vpliva na slabšo kvaliteto študija, na uspeh študenta in na podaljševanje dobe študija.

5.1.1 HIPOTEZA 1: Študentsko delo vpliva na podaljševanje študija in na slabši uspeh.

Slabše kot je študentsko delo plačano tj. nižja kot je urna postavka, večje oportunitetne stroške študija predstavlja študentu.

Študent mora, v primerjavi z enakim izplačilom pri boljši urni postavki, da nadomesti slabše plačilo, več časa tj. več delovnih ur nameniti delu. Slednje pa zmanjšuje čas za študijske in obštudijske dejavnosti, kar povzroča podaljševanje in slabši uspeh študija.

Študentsko delo vpliva na učni uspeh; več ko nekdo opravi delovnih ur, manj jih nameni študijskim obveznostim.

V anglosaksonskem svetu težijo k temu, da bi se študentom posredovala dela področja njihovega izobraževanja in bi si na ta način pridobili dodatne izkušnje, poleg tega pa je to delo omejeno na 8–10 ur tedensko (Državni zbor RS 2006).

Študenti imajo zaradi opravljanja študentskega dela bistveno manj časa za študij, kar se lahko pozna tudi na uspehu (Antič 2006: 48).

V Sloveniji je v letu 2005 brezposelnost mladih do 26 let znašala 23.9 odstotkov, kar je posledica na eni strani relativno nefleksibilnega trga dela v Sloveniji, po drugi strani pa privilegirane davčne obravnave študentskega dela, kar daje študentski populaciji spodbudo za ohranjanje študentskega statusa in relativno pozno vključevanje na trg dela. Posledično se podaljšuje doba študija ki v Sloveniji traja povprečno 6 let (Tojič 2006: 5).

V Veliki Britaniji redno vpisani študenti v času predavanj delajo v povprečju 14 ur na teden. Vsak peti redni študent dela med 15 in 20 ur tedensko. Skoraj 40 odstotkov rednih študentov je občutilo vpliv dela na študij; med izrednimi je delež še večji, več kot polovica.

Več kot tri četrtine rednih študentov, ki občutijo vpliv dela pri študiju, ocenjuje, da zaradi dela namenijo manj časa študiju. Dve tretjini študentov pravita, da pomanjkanje časa pomeni slabšo kvaliteto študija. Četrtnina rednih in več kot tretjina izrednih študentov trdi, da zaradi dela izostajajo pri predavanjih (Trade Union Congress 2006).

5.2 OPORTUNITETNI STROŠEK BREZPOSELNOSTI

Večje zaposlitvene priložnosti za študente predstavljajo uveljavljanje fleksibilnega zaposlovanja. Glavne prednosti študentske delovne sile, ki pritegnejo delodajalce k večjemu povpraševanju so poleg nizkih stroškov tudi izobraženost in fleksibilnost. Študenti so dobro izobražena in zelo

fleksibilna delovna sila in predstavljajo konkurenco mladi delovni sili, predvsem manj kvalificirani mladini, ki konkurira na trgu redne zaposlitve. Tako se s študentsko delovno silo zadovolji del potreb delodajalcev po delovni sili, kar vpliva na zmanjševanje zaposlitvenih priložnosti in brezposelnost med mladimi kot skupino na trgu delovne sile (Fajfar 2005: 54).

Delodajalci vidijo v študentskem delu cenejšo delovno silo, študentje pa si želijo dodatnega zaslužka.

Ker so študenti stroškovno ugodnejša in številčna delovna sila v primerjavi z mladimi iskalci zaposlitve, prispevajo k povečevanju brezposelnosti, posebej mladih. Pozitiven učinek pa se vidi predvsem v boljšem socialnem položaju študentov (Antič 2006: 49).

5.2.1 HIPOTEZA 2: Študentsko delo vpliva na rast stopnje brezposelnosti.

Študentsko delo prispeva k porastu nacionalne brezposelnosti.

Študentska delovna sila z relativno manjšimi stroški za delodajalce v primerjavi z drugimi oblikami zaposlovanja zadovolji del potreb po delovni sili, kar posledično vpliva na zmanjšanje zaposlovanja ostalih – dražjih delavcev. Predvsem zmanjšuje priložnosti zaposlovanja mladini kot skupine iskalcev prve zaposlitve na trgu delovne sile.

Študentska delovna sila kot dobro izobražena in zelo fleksibilna delovna sila predstavlja konkurenco pri zaposlovanju predvsem mladi delovni sili. Najem študentske delovne sile zmanjšuje zaposlitvene možnosti manj kvalificirani mladini. Študenti izpodrivajo slabše izobražene, nekvalificirane delavce z določenih segmentov trga dela, kjer so v preteklosti imeli slednji varne zaposlitve. Zavzamejo položaje na področjih trgovine, gostinstva in turizma (Canny v Fajfar 2005: 54).

5.3 OPORTUNITETNI STROŠEK NEDOLOČANJA MINIMALNEGA PLAČILA ŠTUDENTSKEGA DELA

V Sloveniji na trgu študentskega dela ne obstaja administrativno določeno minimalno plačilo za opravljeno delo, kar nekatere delodajalce dodatno motivira k ohranjanju relativno nizkih plačil za študentsko delo. Torej delodajalci poljubno – glede na trg plačujejo študentsko delovno silo.

Na trgu študentskega dela se torej pojavlja mnogo delavcev in mnogo delodajalcev, od katerih posamezni študent ne mora vplivati na višino urne postavke, seveda pa delodajalcu ni v interesu zviševati plačilo za študentsko delo, saj se je ravno zanj odločil zaradi nižjih stroškov.

Glede na poznavanje problematike predpostavljam, da so se v primeru uveljavitve minimalne urne postavke študentskega dela delodajalci primorani prilagoditi le tej.

Pričakujem, da podjetniki ne bodo skrajno racionalno obravnavali stroškov zaposlovanja študentov in v skladu s tem zmanjševali obsega zaposlenih študentov.

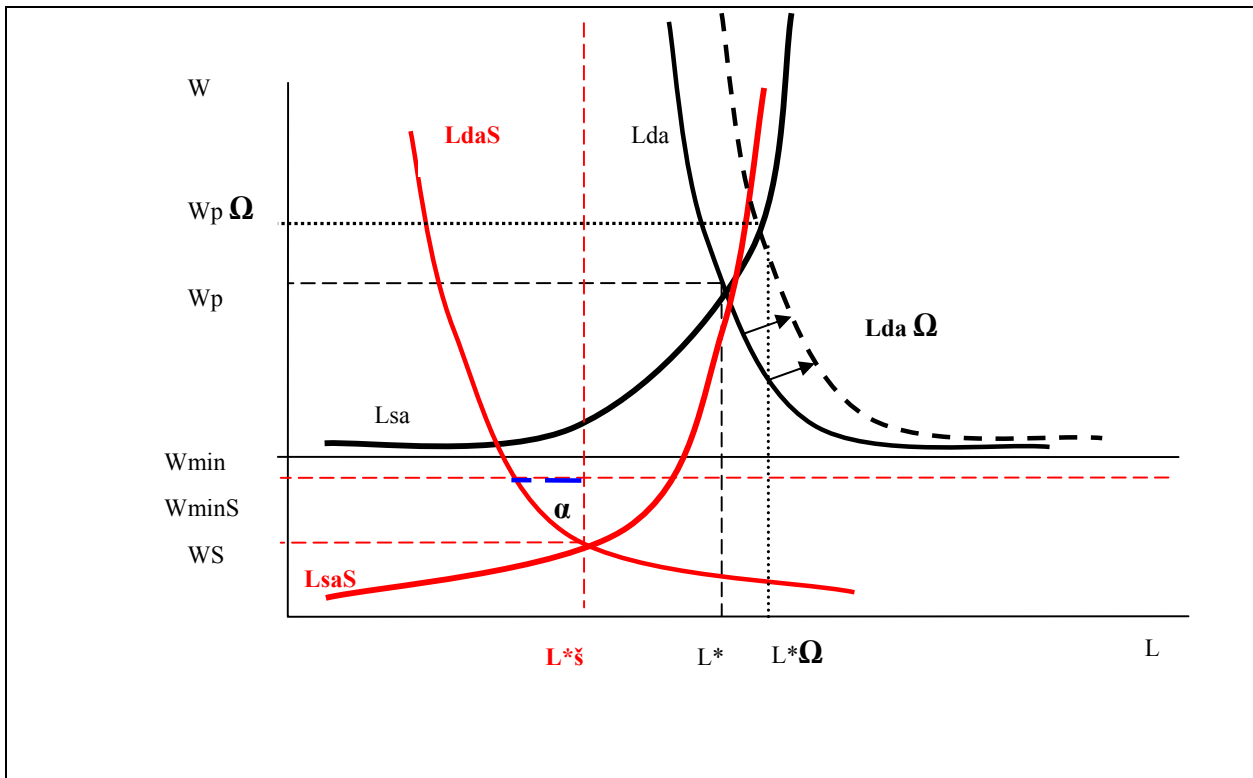
Podjetniki na robu donosnosti podjetja, ki plačujejo študente pod minimalno urno postavko in rešujejo svoj tržni položaj izključno s pomočjo študentskega dela, bodo ob uzakonitvi minimalne urne postavke primorani zapustiti panogo, saj bi bili stroški poslovanja podjetja večji od prihodkov.

Seveda pa se lahko delodajalci odločijo le za zmanjšanje študentskega dela – po zakonu marginalne koristnosti (slika 5.3.1), kjer se novo ravnotežje prestavi iz starega ravnotežja (WS) in obsegom zaposlovanja študentov ($L^*š$) v novo ravnotežje, ki leži na minimalni urni postavki (W_{minS}) in obsegu ($(L^*š)$, zmanjšan za α) (slika 5.3.1).

Pri tem α predstavlja relativni obseg ohranitve študentskih del zaradi primorane prilagoditve delodajalcev na minimalno plačo. Hkrati α predstavlja faktor dviga produktivnosti ostalih zaposlenih in študentov, saj opravljajo delo odpuščenih študentov.

Podjetniki, ki so zaradi že prej opisanih slabosti (nezanesljivosti, neupoštevanja konkurenčnih klavzul) študentskega dela pripravljeni najeti dražjo – neštudentsko delovno silo, povzročijo znižanje brezposelnosti. Torej je: $L^*š - \alpha = \Omega$, pri čemer Ω predstavlja dvig povpraševanja po »navadnih delavcih«.

Slika 5.3.1: Trg študentskega dela in trg dela ter določitev minimalne urne postavke

5.3.1 HIPOTEZA 3: Minimalna urna postavka 3,5 EUR ne vpliva na skrajno racionalno zmanjšanje obsega zaposlovanja študentov.

Predvidevam, da uzakonitev minimalne urne postavke 3,5 EUR za študentsko delo ne povzroča skrajno racionalnega zmanjšanja obsega zaposlovanja študentov.

Trg študentskega dela v Sloveniji ne pozna administrativno določenega minimalnega plačila za opravljeno delo, tako kot to pozna formalni trg dela.

Delo preko študentskega servisa je bistveno cenejša oblika najemanja delovne sile. Finančni dejavnik je namreč delodajalcem v današnjem tekmovalnem okolju zelo pomemben. Težijo k zniževanju stroškov in študentsko delo je ena izmed možnosti, da to izvedejo (Antič 2006, 46).

Zastavljena minimalna urna postavka je 3,5 EUR in je pod vzorčnim nacionalnim povprečjem študentskega dela 4.14 EUR (razdelek 7.1) in je tako še vedno ugodna za delodajalca v primerjavi z vsemi drugimi oblikami zaposlovanja.

V primeru zmanjšanja obsega zaposlovanja študentov delodajalec lahko zaposli delavca, ki je sicer dražja delovna sila. Na ta način se zniža brezposelnost ali pa se to delovno mesto ukine. V tem primeru se dvigne produktivnost preostalih zaposlenih.

6. METODOLOGIJA ZBIRANJA PODATKOV

Podatke za analizo sem zbiral s pomočjo spletne ankete z orodjem WARP – IT podjetja RM Plus iz Maribora. Spletne povezave in bannerji, ki so vabili k odgovarjanju, so bili postavljeni na spletnih straneh⁴ www.Finance.si, www.Stud-serv-mb.si in na www.Sou-Lj.si. K odgovarjanju ankete sem študente in podjetnike vabil tudi preko elektronske pošte.

Zbiranje podatkov sem začel 4.9.2007 in sicer najprej preko elektronske pošte, 12.9.2007 pa so se vzpostavile spletne povezave in bannerji na zgoraj omenjenih spletnih straneh.

Zbiranje sem zaključil 19.9.2007.

7. ANALIZA

Anketo je začelo izpolnjevati 610 študentov in 105 podjetnikov, ki zaposlujejo skupno 1061 študentov. Anketo je do konca izpolnilo 480 študentov, kar je 78,7%, in 73 podjetnikov, kar je 69% .

Študentsko delo je že opravljalo 599 študentov, 11 študentov pa še ni delalo preko študentske napotnice.

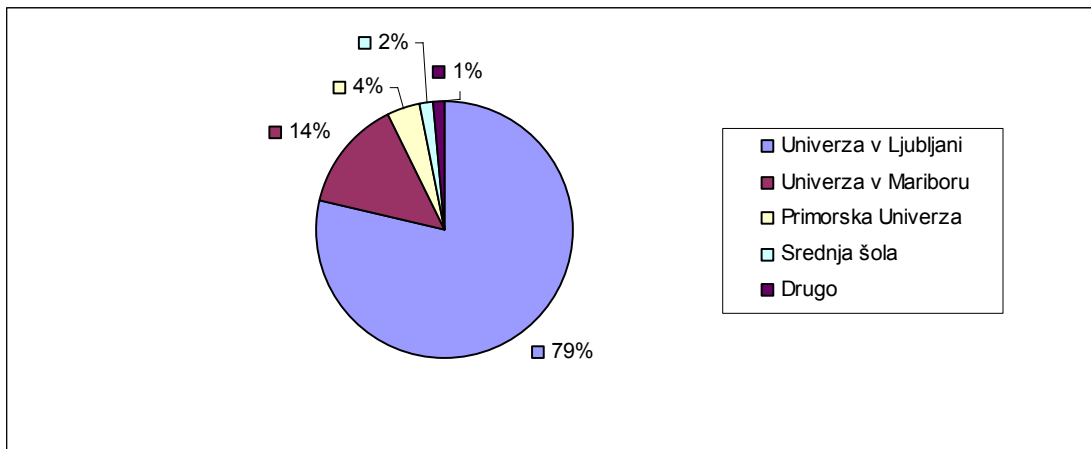
7.1 DESKRIPTIVNA STATISTIKA – ŠTUDENTI

V nadaljevanju so analizirani študenti, ki so že opravljali študentsko delo.

Pri opravljanju dela ni zaznati velikih razlik; polovica je moških (239 – 50,5%) in polovica (234 – 49,5%) žensk, od tega je slabe štiri petine študentov Univerze v Ljubljani, slabih 15% Univerze v Mariboru, 4% Primorske Univerze 3,9%. Dijakov je 2% (n= 478).

⁴ Žal je sodelovanje odklonil e-Študentski Servis.

Slika 7.1.1: Delež študentov po izobraževalnih ustanovah, na vzorcu 478 študentov

Na Univerzi v Ljubljani izstopajo naslednji deleži: Ekonomska Fakulteta 27%, Fakulteta za družbene vede 17%.

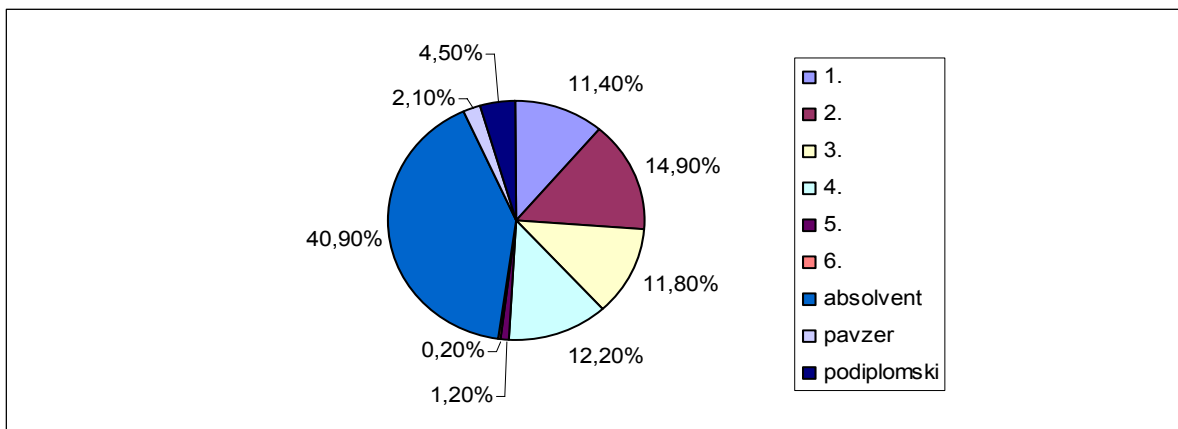
Študenti s fakultet z deležem okoli 5% so: Fakulteta za farmacijo, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Fakulteta za elektrotehniko, Fakulteta za računalništvo in informatiko, Fakulteta za strojništvo, Filozofska fakulteta, Fakulteta za upravo.

Na Univerzi v Mariboru izstopajo deleži: Ekonomsko – poslovna fakulteta 19,4%, Fakulteta za organizacijske vede 19,4%, Fakulteta za računalništvo 14,9%. Nadalje: Pedagoška fakulteta 10,4%, Pravna fakulteta 9%, Fakulteta za gradbeništvo 7,5%, Fakulteta za varnostne vede 7,5%, Fakulteta za strojništvo 4,5%, Fakulteta za logistiko 4,5%.

Na Univerzi na Primorskem izstopajo: Fakulteta za management 55%, Fakulteta za humanistične študije 15% in Visoka šola za turizem 23,8%.

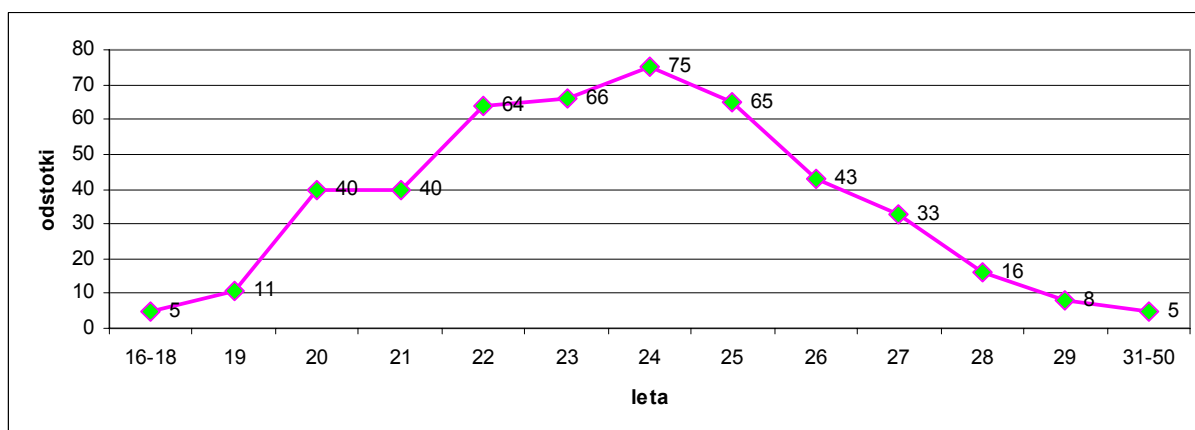
Kot prikazuje slika 7.1.2, je največ, dve petini absolventov, sledijo študenti po letnikih, ki pa združeni predstavljajo dobro polovico delovno aktivnih študentov. Relativno visok delež imajo podiplomski študenti (4,5%), verjetno kot posledica izbrisa podiplomskih študentov iz evidenc zaposlovanja na Zavodu za zaposlovanje.

Slika 7.1.2: Delež študentov po letnikih, na vzorcu 475 študentov

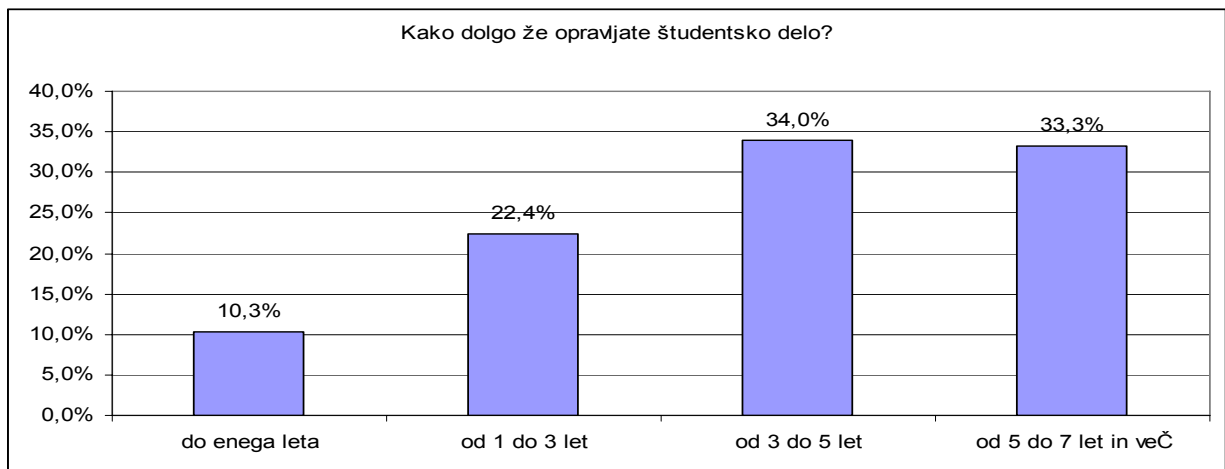
Slika 7.1.3. prikazuje deleže starosti študentov. Dobra polovica študentov je starih od 21 do 25 let.

Slika 7.1.3: Delež študentov po letih, na vzorcu 471 študentov

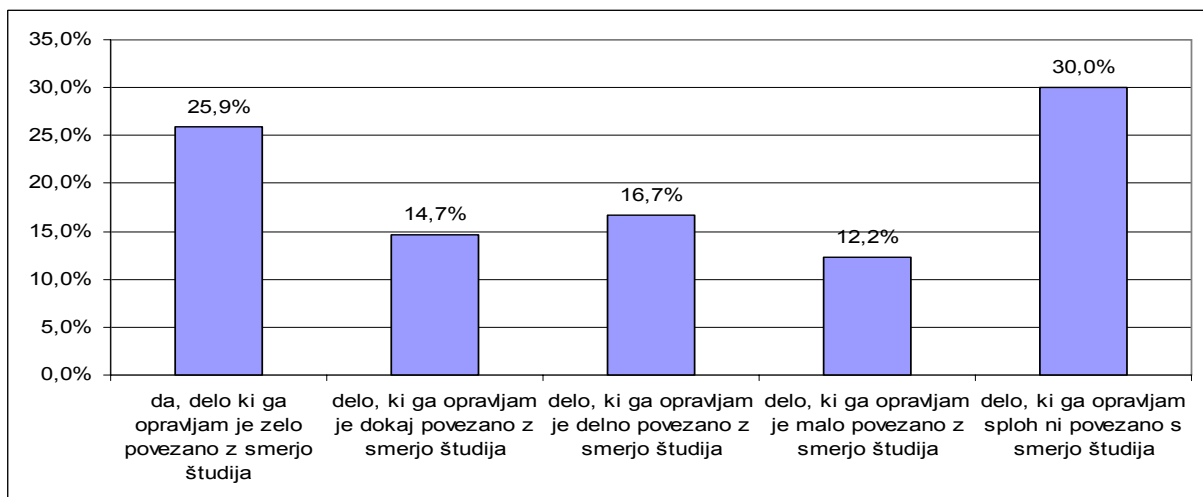
Slika 7.1.4 prikazuje dobo opravljanja študentskega dela. Največ je tistih, ki delajo od 3–5 let (34%), slaba odstotna točka manj je tistih, ki delajo od 5 do 7 let in več. Medtem ko pa je tistih, ki delajo od 1–3 let, 22 %. Delež tistih, ki delajo leto ali manj, pa je 10%.

Slika 7.1.4: Delež študentov po letih, na vzorcu 571 študentov

Povezanost dela in študija prikazuje izstopajoĉe skrajne vrednosti (slika 7.1.5). Tako je študentov, katerih delo ni povezano s smerjo študija, slaba tretjina. 5 odstotnih toĉk manj zasedajo študenti, katerih delo je povezano s smerjo študija. Će primerjamo levi – pozitivni pol in desni negativni pol, v smislu povezanosti dela in študija, ugotovimo, da sta si po velikosti deleža skoraj enakovredna.

Slika 7.1.5: Delež študentov po letih, na vzorcu 564 študentov

Najvišje povprečne urne postavke prejemajo študenti Univerze v Ljubljani, sledijo študenti Univerze na Primorskem. Najnižje povprečne urne postavke prejemajo študenti Univerze v Mariboru; slednje so tudi manj razpršene (tabela 7.1.1).

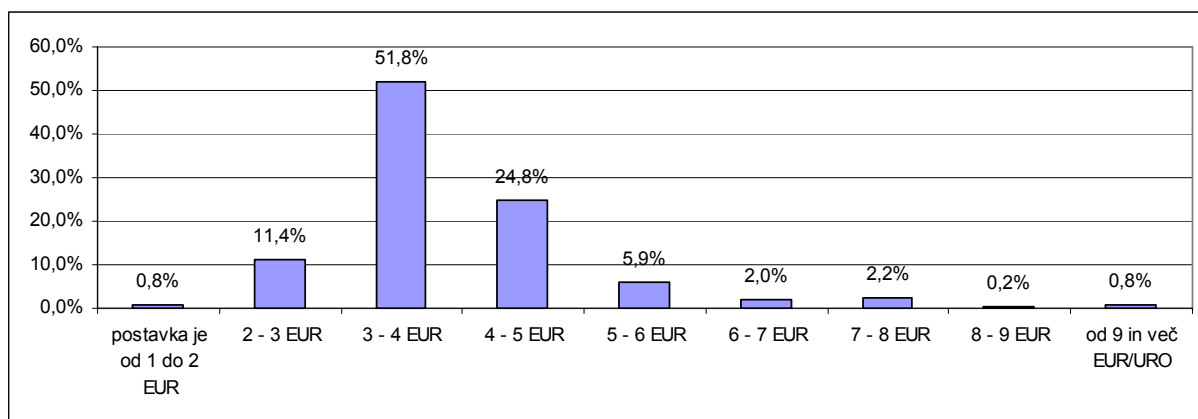
Tabela 7.1.1: Parametri urnih postavk študentskega dela po univerzah

	Povprečna urna postavka študentskega dela	Mediana	Standardni odklon
Celotni vzorec	4,14	4,00	1,178
Univerza v Ljubljani	4,19	4,00	1,163
Univerza v Mariboru	3,84	3,65	0,855
Univerza na Primorskem	4,08	3,90	1,339

Razlog za različne višine postavk lahko izvira tudi iz »moči« strani delavcev – študentov proti delodajalcem, torej stran z večjo tržno močjo si lahko pribori večji delež presežka, ki ga omogoča njuno sodelovanje (razdelek 2.6).

Slika 7.1.6 predstavlja deleže urnih postavk po višini urnih postavk. Polovični delež predstavlja urna postavka med 3 in 5 EUR, četrtinski delež predstavlja med 4 in 5 EUR.

Slika 7.1.6: Deleži urnih postavk po višini na vzorcu 487 študentov

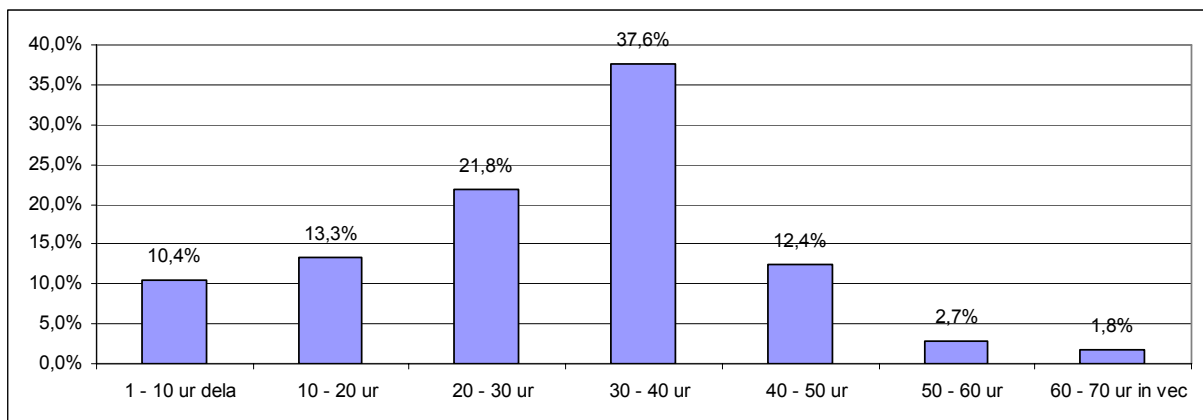
Študenti v Sloveniji v tednu v času počitnic povprečno opravijo 32 delovnih ur. Mediana je 35. Standardni odklon je 13 ur.

Državno povprečje je za odstotno točko višje od povprečja študentov Ljubljanske Univerze, ki ima mediano 31. Standardni odklon je 14,87, medtem ko imajo študenti Univerze v Mariboru za dobre 2 uri višje povprečje od nacionalnega. Mediana je 40. Standardni odklon je 12,5.

Primorski študenti imajo povprečje v primerjavi z državnim višje za dobro odstotno točko in pol. Mediana je 40, standardni odklon pa je 13 ur.

Slika 7.1.7 prikazuje deleže delovnih ur v tednu. Omenjeno povprečje je dobro vidno in sicer največ študentov ali dobri dve tretjini opravi od 30 – 40 delovnih ur tedensko.

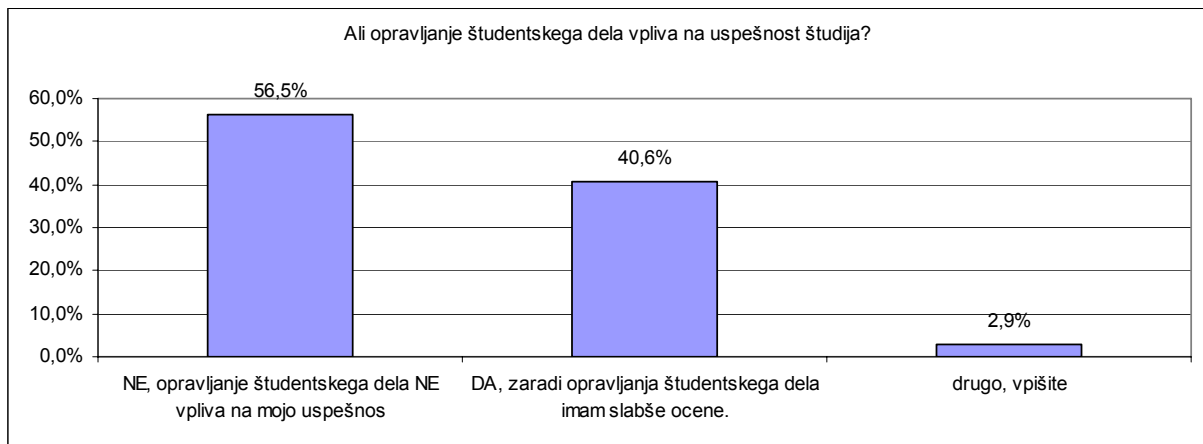
Slika 7.1.7: Deleži delovnih ur v tednu na vzorcu 492 študentov

Slika 7.1.8 prikazuje vpliv opravljanja študentskega dela na študij. Dve petini študentov trdi, da delo negativno vpliva na študijsko uspešnost.

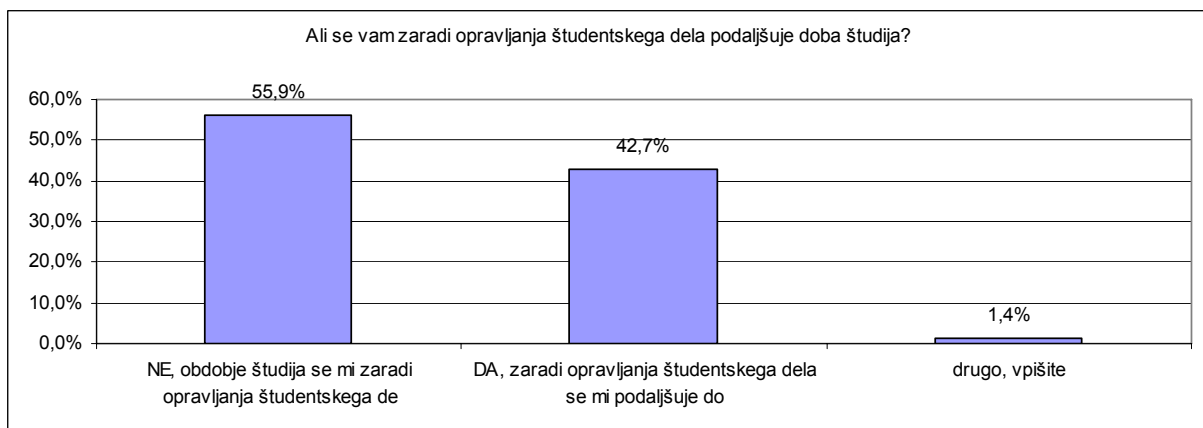
Pod »drugo« so študenti navajali, da opravljanje študentskega dela dopolnjuje študij, koristi študiju in da imajo zaradi tega tudi boljše ocene, nekaj jih je pa bilo neopredeljenih.

Slika 7.1.8: Vpliv študentskega dela na uspešnost študija na vzorcu 448 študentov

Prav tako dobri dve petini študentov trdi, da študentsko delo vpliva na podaljševanje študija (slika 7.1.9).

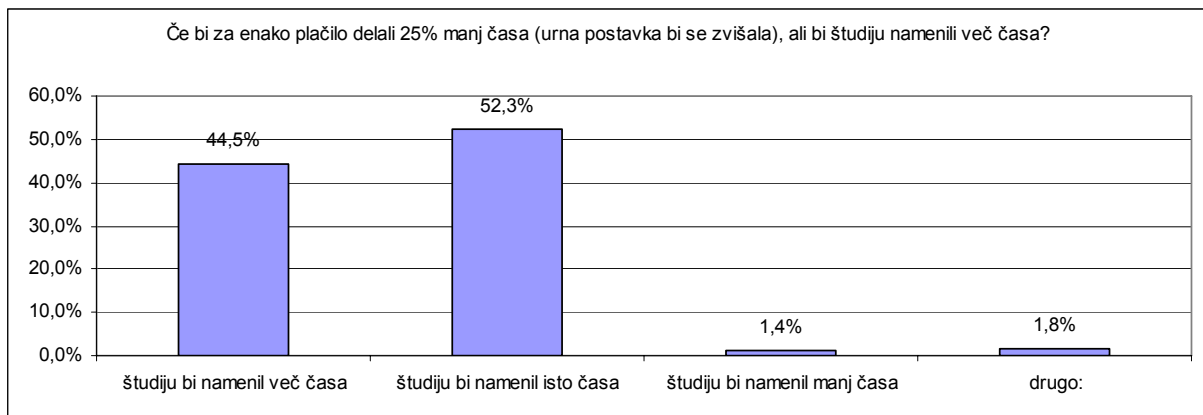
Slika 7.1.9: Vpliv študentskega dela na podaljševanje študija na vzorcu 492 študentov

Pod »drugo« so študenti navajali odlašanje rokov za oddajo seminarskih in raziskovalnih nalog ter prekoračitev le teh, nekateri pa so ostali neopredeljeni.

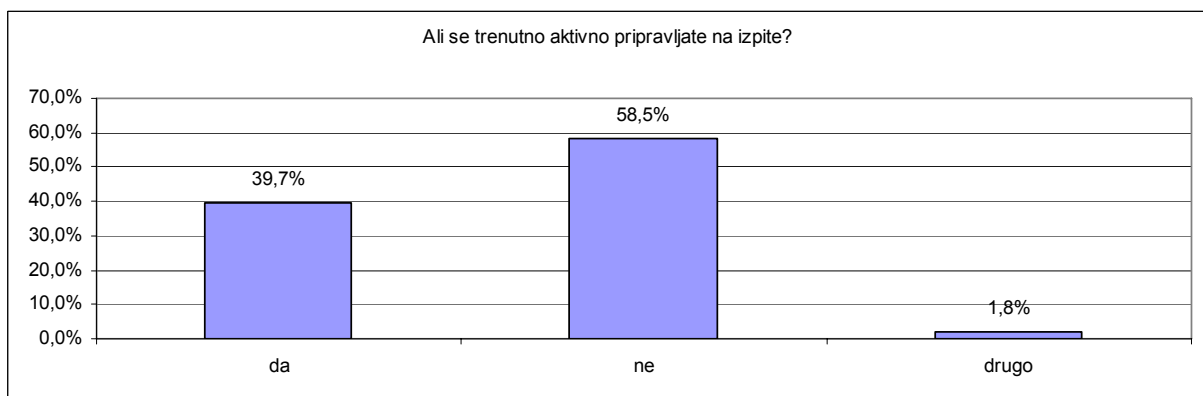
Na vprašanje, ali bi z izboljšanjem urne postavke za eno četrtino posvečali več časa študiju, je 44% odstotkov študentov odgovorila pritrdilno, 1,4% pa bi delu posvetili še več časa (slika 7.1.10).

Slika 7.1.10: Delež vpliva na uspešnost študija na vzorcu 497 študentov

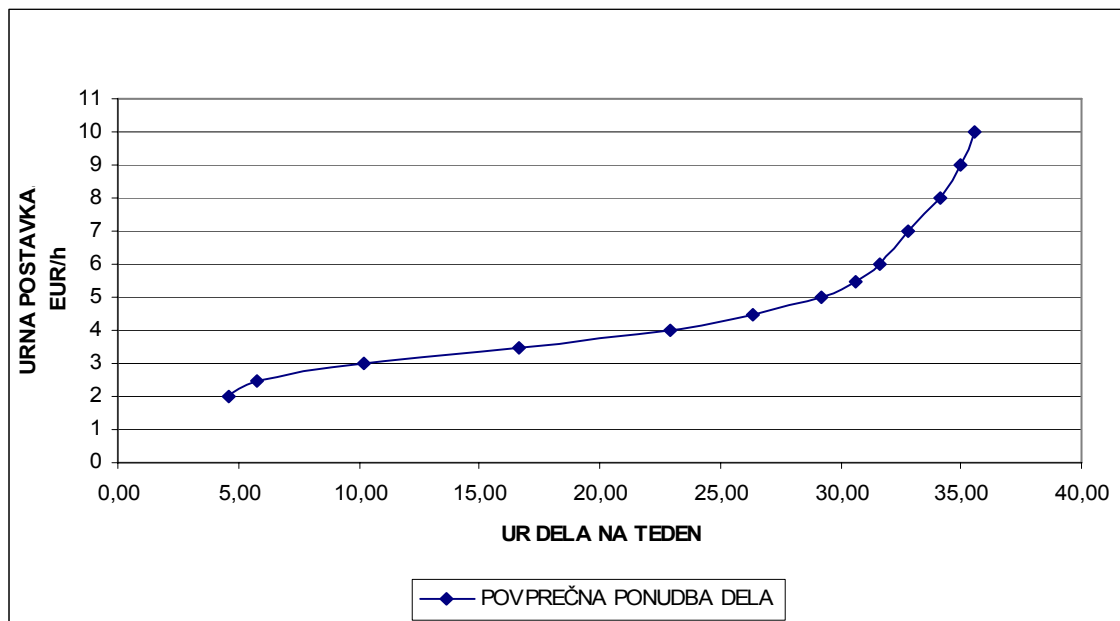
Ob vprašanju, ali se trenutno aktivno pripravljate na izpite, je slabih 40% odgovorilo pritrdilno. Pod drugo so študenti navajali pisanje diplome (slika 7.1.11).

Slika 7.1.11: Delež priprav na izpite na vzorcu 494 študentov

Slika 7.1.12 prikazuje krivuljo ponudbe dela. Podatke individualnih ponudb dela sem združil in oblikoval povprečne vrednosti – povprečno ponudbo dela glede na višino urne postavke in število ponujenih ur dela tedensko.

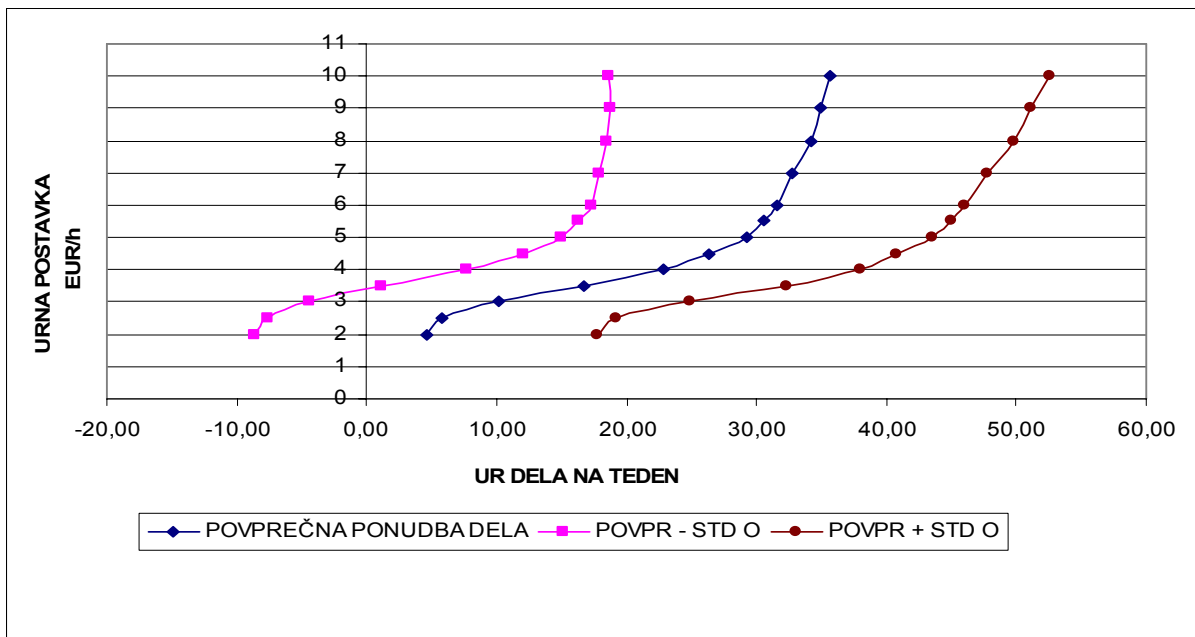
Slika 7.1.12: Ponudba dela na vzorcu 455 študentov

Krivulja je tipično konkavna, naraščajoča, kar pomeni, da ob višji urni postavki več študentov ponuja večje količine dela. Krivulja se prične z višino urne postavke 2,0 EUR/h in konča pri 10,0 EUR/h, kar zrcali zastavljeni vprašalnik.

Slika 7.1.13 prikazuje povprečno ponudbo dela ter standardne odklone od povprečne ponudbe dela, torej koliko se v povprečju odklanjajo povprečne vrednosti ponudbe od povprečne ponudbe.

Slika 7.1.13: Ponudba dela, standardni odkloni

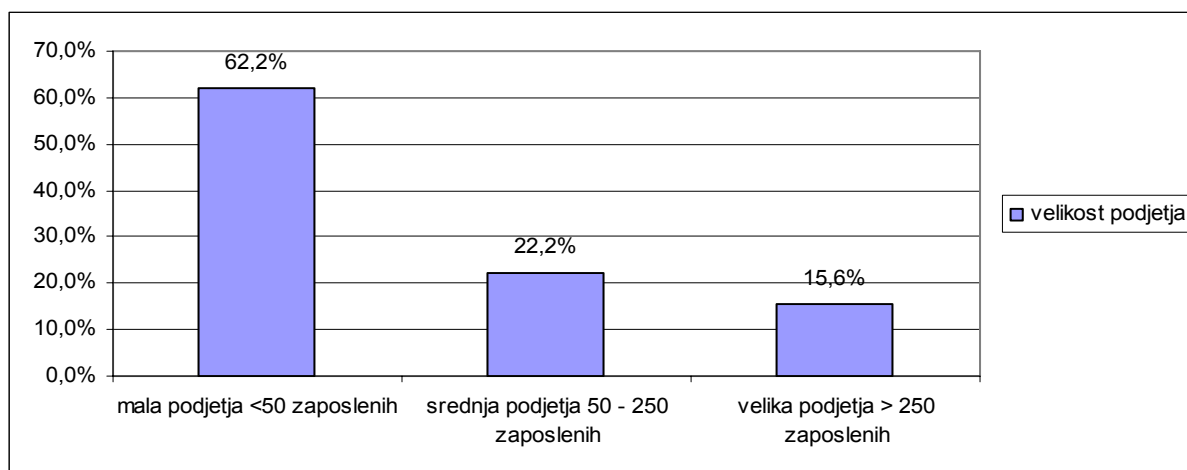
7.2 DESKRIPTIVNA STATISTIKA – PODJETNIKI

Anketo je začelo reševati 105 podjetnikov; do konca jo je rešilo 73 podjetnikov, kar je 69%.

Študente zaposluje 96 podjetnikov, ki zaposlujejo skupno 1061 študentov. V nadaljevanju analiziram le-te.

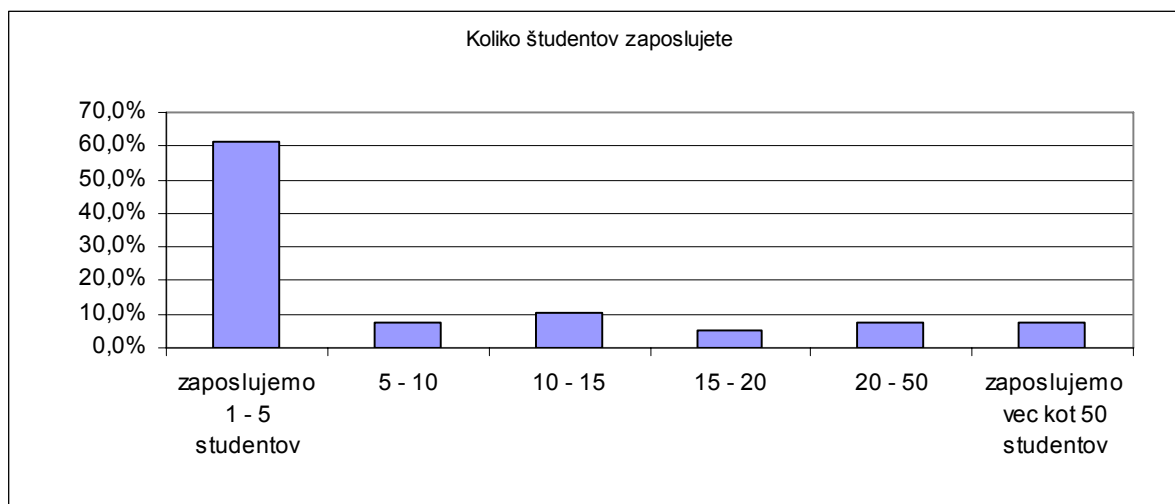
Slika 7.1.1 prikazuje velikosti deležev podjetij v vzorcu. Skoraj dve tretjini je malih podjetij, sledijo srednja in velika. Pri razvrščanju podjetij po velikosti sem uporabil standardne kriterije (SURS 2007a).

Slika 7.2.1: Deleži velikosti podjetij na vzorcu 90 podjetnikov

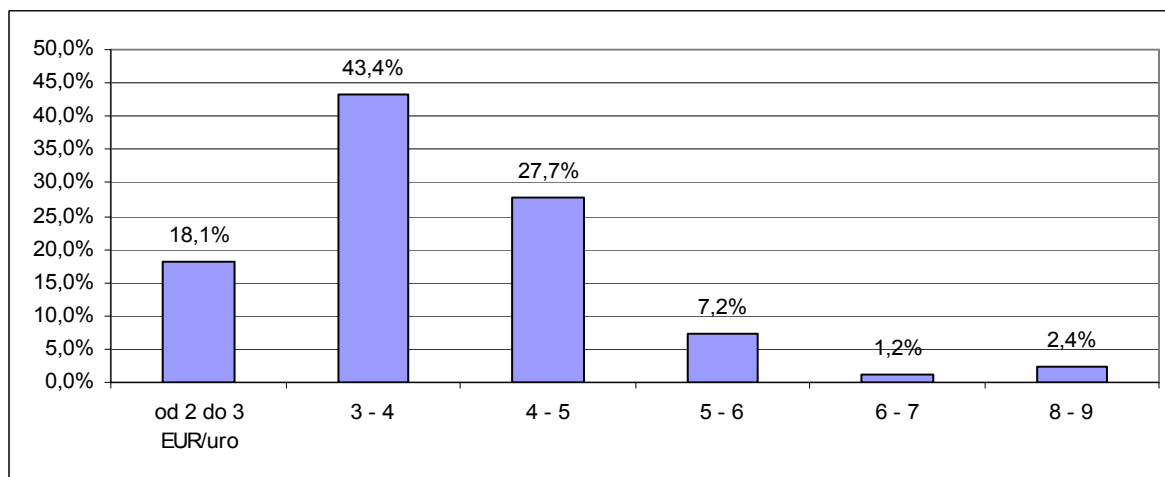
Slika 7.1.2 prikazuje deleže podjetij po številu zaposlenih študentov. Skoraj dve tretjini podjetnikov zaposluje od 1 do 5 študentov, pri čemer povečan obseg nad 5 študentov niha med 7 in 10 odstotki.

Slika 7.2.2: Deleži obsega zaposlovanja študentov na vzorcu 83 podjetnikov

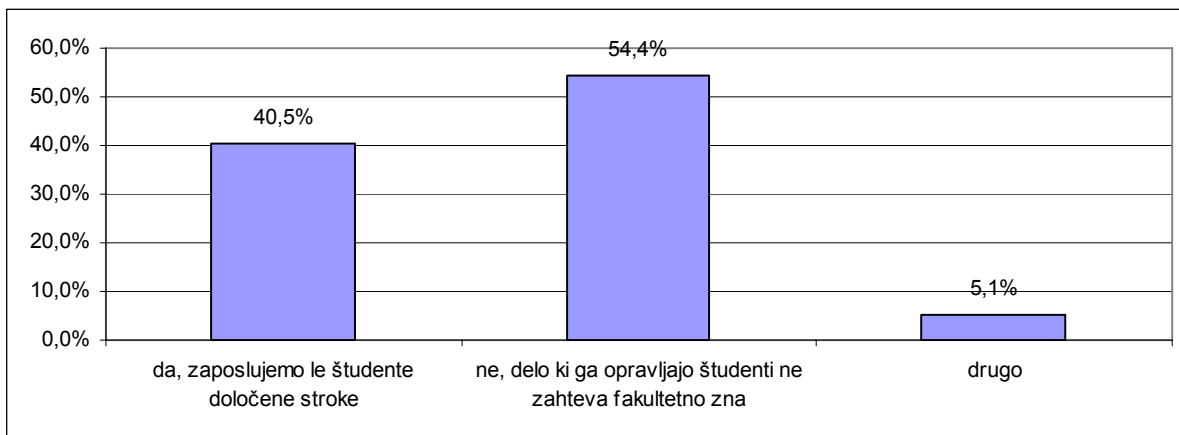
Slika 7.2.3 prikazuje deleže povprečnih urnih postavk. Podobno kot pri študentih sta največja deleža med 3 in 5 EUR na uro.

Slika 7.2.3: Deleži povprečnih urnih postavk študentskega dela na vzorcu 83 podjetnikov

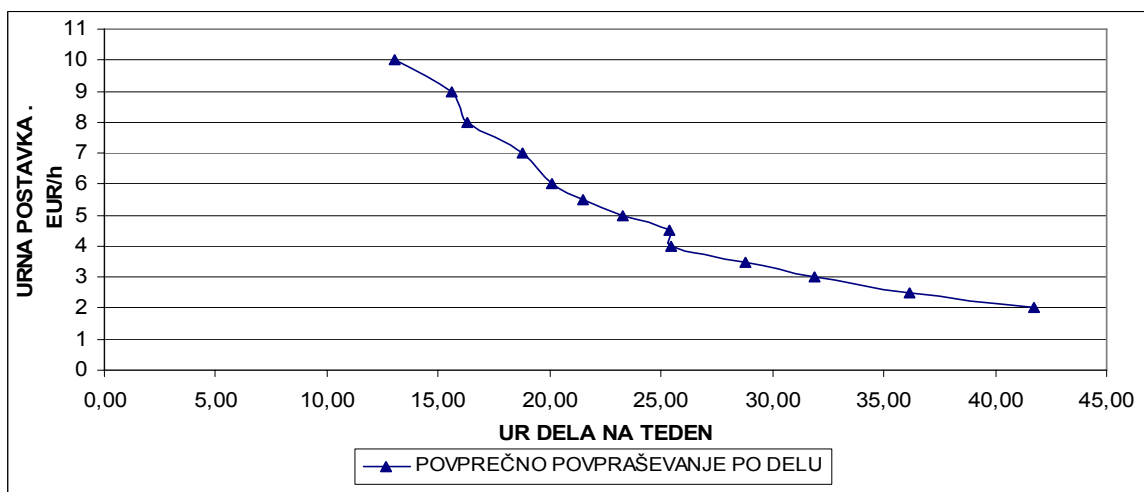
Podjetniki le v dveh petinah primerov zaposlujejo študente z določenim fakultetnim znanjem (slika 7.2.4). Pod »drugo« navajajo, da je potrebno določeno znanje, ne nujno fakultetno, ali pa da občasno zaposlijo študenta z fakultetnim znanjem.

Slika 7.2.4: Deleži zaposlovanja strokovnega študentskega kadra na vzorcu 79 podjetnikov

Slika 7.2.5 prikazuje krivuljo povpraševanja po delu, pri čemer sem število zaposlenih študentov sorazmerno nadomestil z delovnimi urami na teden.

Slika 7.2.5: Povpraševanje po delu na vzorcu 51 podjetnikov

Vrednosti odgovorov spremenljivke V7⁵ so standardizirane po formuli: $\frac{V6b^6 * V7_{i=2,0 \text{ EUR} \dots 10,0 \text{ EUR}}}{V3^7}$.

Nove vrednosti – individualna povpraševanja po delu so v sorazmerju z V7 in prikazujejo, za koliko ur na teden bi podjetniki najeli študentsko delovno silo ob urnih postavkah od 2,0 EUR do 10,0 EUR.

⁵ V6b: Koliko ur dela povprečno opravi študent na teden?

⁶ V7: Koliko študentov bi zaposlovali, če študenti ne bi delali pod naslednjo urno postavko: 2,0 EUR/h .. 10 EUR/h?

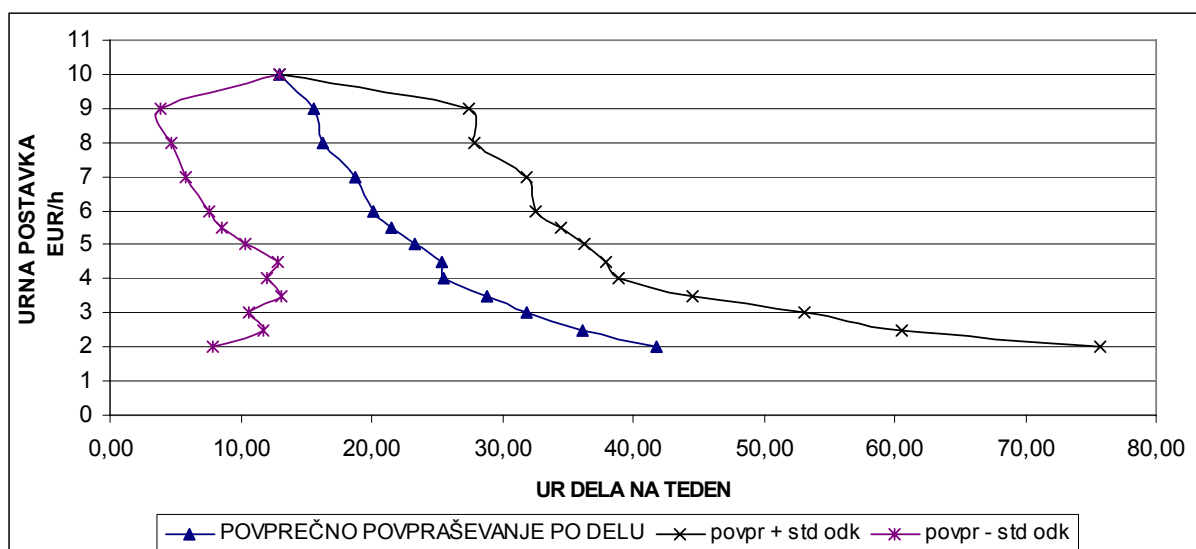
⁷ V3: Koliko študentov zaposlujete?

Povprečja teh standardiziranih vrednosti predstavlja povprečno povpraševanje po delu (ur tedensko) ob različnih urnih postavkah (EUR/h).

Krivulja je tipično konkavna, padajoča, v skladu z mejno produktivnostjo dela (razdelek 2.5). Krivulja se prične z višino urne postavke 2,0 EUR/h in 10,0 EUR/h in več, kar zrcali zastavljen vprašalnik.

Slika 7.2.6 prikazuje nadgradnjo slike 7.2.5.

Slika 7.2.6: Povpraševanje po delu, standardni odkloni

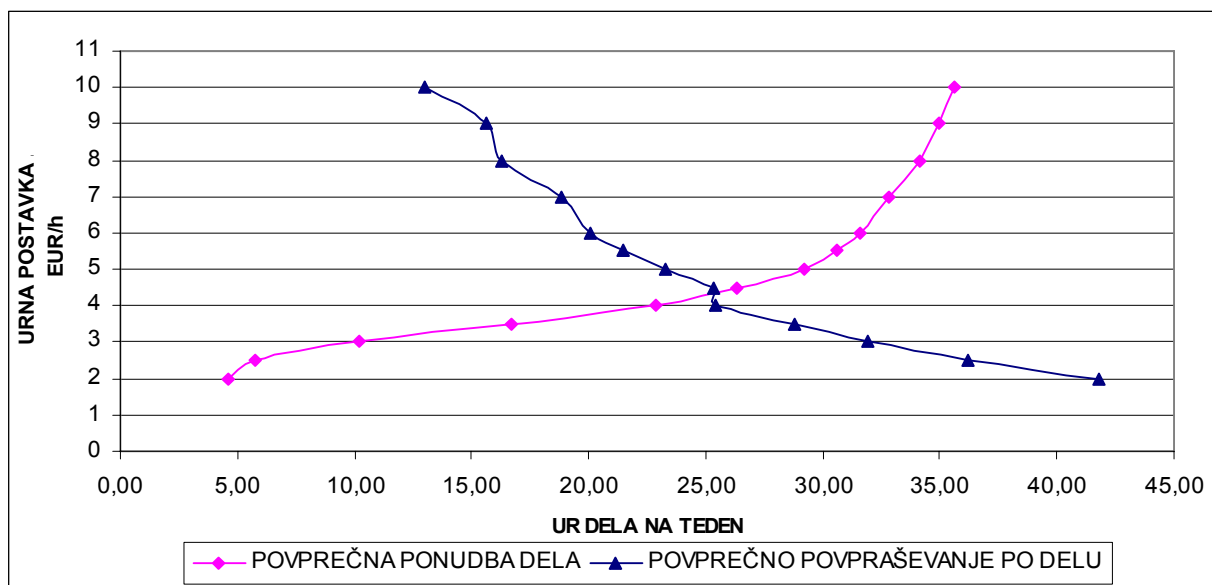

Dodani so standardni odkloni povprečja standardizirane spremenljivke v7, torej koliko se v povprečju odklanjajo povprečne vrednosti povpraševanja od povprečnega povpraševanja.

7.3 POVPREČNO TRŽNO RAVNOTEŽJE

Slika 7.3.1 prikazuje povprečno tržno ravnovesje študentskega dela in sicer se zgodi v točkah: 4,5 EUR/uro in 25 ur tedensko dela. To pomeni, da se povprečna ponudba in povprečno povpraševanje po delu srečata v omenjenih točkah.

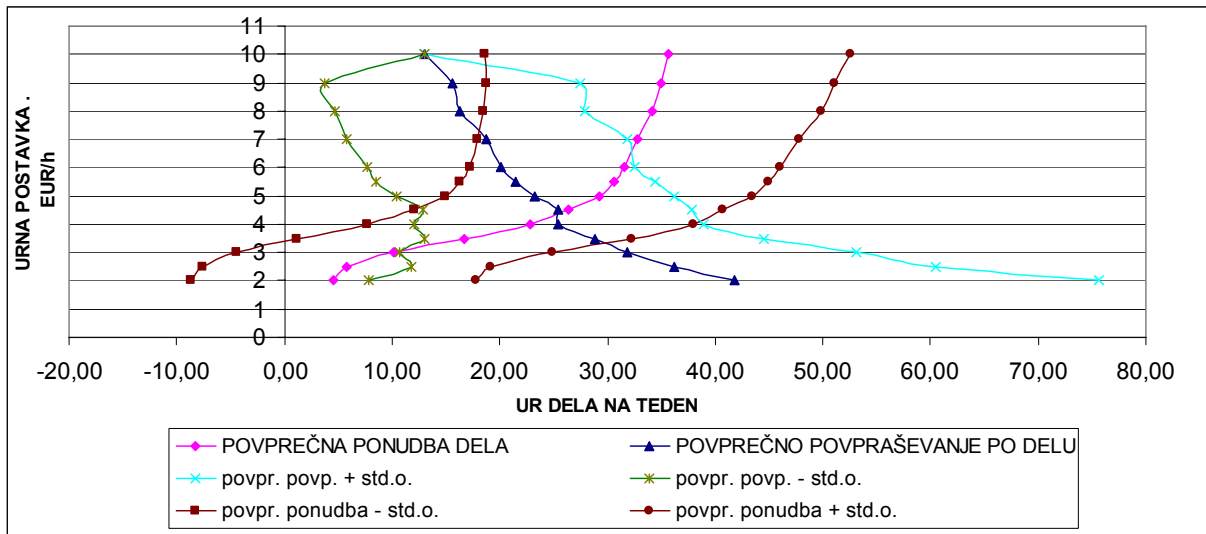
Slika 7.3.1: Povprečno tržno ravnotežje študentskega dela

Slika 7.3.2 prikazuje povprečno tržno ravnotežje ponudbe in povpraševanja ter njim pripadajoče standardne odklone.

Tržno ravnotežje ponudbe in povpraševanja se bo v povprečnem primeru oblikovalo znotraj krivulj standardnih odklonov povprečij.

Slika 7.3.2: Povprečno tržno ravnotežje študentskega dela, standardni odkloni

8. PREVERJANJE HIPOTEZ

8.1 HIPOTEZA 1: Študentsko delo vpliva na podaljševanje študija in na slabši uspeh⁸.

Na vprašanje »Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje študij« je pritrdilno odgovorilo slabih 43% od vseh študentov, ki delajo (razdelek 7.1, slika 7.1.9).

Dve petini študentov pravita, da delo negativno vpliva na študijsko uspešnost (razdelek 7.1, slika 7.1.8).

1. Pri preverjanju povezanosti med spremenljivko: »Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija?« in med spremenljivko »Letnik študija«

χ^2 statistika pokaže statistično značilnost, manjšo od 0,05 (sig 0,000).

Pri 5% stopnji značilnosti potrdimo osnovno domnevo, da sta spremenljivki med seboj statistično značilno povezani.

Cramerjev $\alpha=0,302$ in sig=0,00, kar pomeni, da sta spremenljivki močno povezani.

Študenti višjih letnikov se torej bolj zavedajo, da opravljanje študentskega dela povzroča podaljševanje študija.

2. Na vprašanje: »Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija?« in »Kako pogosto opravljate študentsko delo? (v študijskem letu 06/07), z možnimi odgovori: do 3 mesece/leto; od 3 – 6 mesecev/leto; od 6 do 9 mesecev/leto in več kot 9 mesecev letno«

χ^2 statistika pokaže statistično značilnost, manjšo od 0,05 (sig 0,000).

Pri 5% stopnji značilnosti potrdimo osnovno domnevo, da sta spremenljivki med seboj statistično značilno povezani.

Cramerjev $\alpha=0,242$ in sig=0,00, kar pomeni, da sta spremenljivki močno povezani.

Bolj pogosto kot študentje opravljajo študentsko delo, bolj se zavedajo, da študentsko delo povzroča podaljševanje študija.

⁸ Statistike v prilogi.

3. Na vprašanje: »Ali opravljanje študentskega dela vpliva na uspešnost študija?« je 40,6% študentov odgovorilo pritrdilno.

Preverjanje povezanosti med omenjeno spremenljivko in spremenljivko »Če bi za enako plačilo delali 25% manj časa, ali bi študiju namenili več časa?« z možnimi odgovori: študiju bi namenil več časa; študiju bi namenil enako veliko časa; študiju bi namenil manj časa.

χ^2 statistika pokaže statistično značilnost, manjšo od 0,05 (sig 0,000).

Pri 5% stopnji značilnosti potrdimo osnovno domnevo, da sta spremenljivki med seboj statistično značilno povezani.

Cramerjev $\alpha=0,375$ in sig=0,00, kar pomeni, da sta spremenljivki močno povezani.

Zvišanje urne postavke bi torej pomenilo zvišanje uspešnosti študija.

Analiza vpliva višine urne postavke in števila ur opravljanja študentskega dela na uspešnost študija in na podaljševanje obdobja študija nima statistično značilnega vpliva.

Hipotezo, ki pravi, da študentsko delo vpliva na podaljševanje študija in na slabši uspeh, lahko potrdim.

8.2 HIPOTEZA 2: Študentsko delo vpliva na rast stopnje brezposelnosti.

Študentsko delo rešuje finančni položaj posameznega udeleženca študenta na relativno kratek rok. Ko študent stopi na trg dela, se mu prejšnje ugodnosti spreobrnejo v ovire pri zaposlovanju, saj z mesečno plačo s plačano malico, zdravstvenim in pokojninskim zavarovanjem, nadomestilom za čas bolezni, povračilom prevoznih stroškov, plačanimi dopusti, 13. plačo, itd. le težko konkurira s cenovno – stroškovno ugodnejšim študentskim delom. V še slabšem položaju so mladi brez formalnih delovnih izkušenj, brez pripravništva in brez diplome.

Z bolonjskim procesom se povprečna doba študija skrajšuje in povečuje uspešnost študentov. Velike vzpodbude so v preteklih letih povečale obseg študentskega dela, zaradi katerih upada uspešnost študentov, hkrati pa se zmanjšujejo možnosti za redno zaposlitev mlajših delavcev (MDDSZ 2005).

Nekdanji minister za delo, družino in socialne zadeve mag. Janez Drobnič v časniku Finance poudarja, da bi lahko vsaj polovico študentskih delovnih mest zapolnili brezposelni. Študentsko delo je nelojalna konkurenca in povečuje brezposelnost (Drobnič 2007).

Raziskava trga študentskega dela, opravljena za to diplomsko nalogo, potrjuje ministrove trditve, kot prikazuje slika 7.1.14, saj dobri polovici podjetnikov, ki zaposlujejo študente, strokovno – fakultetno znanje ni pogoj.

Prav tako polovica študentov odgovarja, da za delo, ki ga opravljajo preko študentske napatnice ni potrebno ali pa je le delno potrebno strokovno fakultetno znanje.

Torej bi to delo lahko opravljali tudi manj izobraženi, kot so predvsem mladi brezposelni in osebe s končano srednjo šolo ali nedokončano fakultetno izobrazbo.

V nadaljevanju prikazujem finančni motiv podjetnikov za najem študentske delovne sile, in sicer stroškovne razlike med najemom študentske delovne sile in pogodbene delovne sile – redne zaposlitve in študentskega dela.

Izračun stroškov redno zaposlenega delavca, podatki za leto 2006 (Tojič 2006: 19–20).

Neto redno delo	189.288 SIT
Dodatki	64.870 SIT
Vsi prispevki in davki	182.171 SIT
Premija za dodatno in pokojninsko zavarovanje	12.906 SIT
Skupaj	449.236 SIT

Izračun stroškov študentske delovne sile, podatki za leto 2006 (Tojič 2006: 19–20).

Neto študentsko delo	146.170 SIT
Koncesijska dajatev 10% DDV	17.540 SIT
Dodatna koncesijska dajatev z 2% DDV	3.508 SIT
Pavšal (ZZZS)	1.344 SIT
Skupaj	168.562 SIT

Razlika v stroških zaposlovanja pokaže, da je študent ugodnejši za 280.674 SIT, oz. 2,7 krat. Torej ima podjetnik skoraj enake stroške, če zaposluje enega delavca ali 3 študente (Tojič 2006: 19–20).

Po besedah mag. Drobniča, je osnovna težava študentskega dela obseg samega dela. Iz koncesijske dajatve je namreč mogoče izračunati, da so delodajalci za študentsko delo v letu 2004 plačali toliko sredstev, da bi zadoščalo za vsaj 25.000 delovnih mest s povprečno bruto plačo v višini 300.000 SIT. Na ta račun delodajalci na nekatera delovna mesta redno ne zaposlujejo, temveč ta dela opravljajo študenti. Pogosto gre tudi za lažja dela, ki bi bila primerna celo za nekatere težje zaposeljive osebe (NSI 2005).

V nadaljevanju prikazujem agregatne zasluzke študentov preko študentske napotnice od leta 2001 do 2006, število registriranih brezposelnih in povprečno bruto plačo glede na leto (Tabela 7.1.2.1).

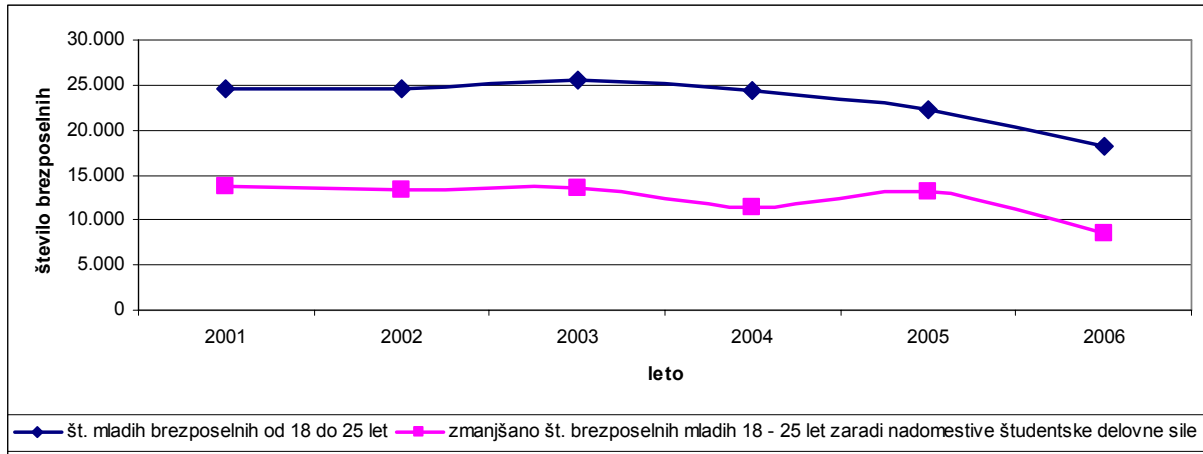
Tabela 8.2.1: Brezposelni, povprečna bruto plača, zasluzki študentov 2001–2006

Leto	Število registrirano brezposelnih oseb (stanje 31. 12.)	Št. mladih brezposelnih od 18 do 25 let	Povprečna bruto plača	Zasluzek dijakov in študentov
2001	104.316	24.548	214.500	55.384.506.790 SIT
2002	99.607	24.632	235.421	64.235.104.300 SIT
2003	95.993	25.493	253.163	72.663.513.870 SIT
2004	90.728	24.320	264.403	81.843.454.960 SIT
2005	92.575	22.237	277.235	60.733.149.850 SIT
2006	78.303	18.197	290.542	67.140.938.690 SIT

Vir: SURS 2007b, MDDZS 2007.

Tabela prikazuje podatke stanja na slovenskem trgu dela v letih 2001–2006 (razdelek 3.2).

Slika 8.2.1: Zmanjšanje brezposelnosti mladih od 18 do 25 let zaradi nadomestitve zmanjšanja obsega študentskega dela za polovico.

Vir: SURS 2007b.

Slika 7.1.2.1 prikazuje zmanjšanje brezposelnosti mladih letih od 2001 do 2006. Brezposelnost mladih se po letih povprečno zniža za 53% s standardnim odklonom 0,0484, oz. 4,8% ob predpostavki, da ima nova delovna sila povprečno bruto plačo za določeno leto.

Na nacionalni ravni predstavlja to znižanje brezposelnosti mladih v povprečju po letih od 2001 do 2006, 0,88% s standardnim odklonom 0,016. oz. 1,6%.

Zastavljeno hipotezo, ki pravi, da študentsko delo vpliva na stopnjo brezposelnosti, lahko potrdim. Vpliv na brezposelnost se najbolj odraža v slabše zaposljivosti mladih od 18 do 26 let, in sicer se kar za polovico se povečajo možnosti mladih, če delodajalci, ob nespremenjenih stroških dela ob povprečni bruto plači na zaposlenega za področje dela, za katerega fakultetno znanje ni pogoj, zaposlujejo pogodbeno delovno silo.

8.3 HIPOTEZA 3: Minimalna urna postavka 3,5 EUR ne vpliva na skrajno racionalno zmanjšanje obsega zaposlovanja študentov.

Domnevam, da določitev minimalne urne postavke za študentsko delo 3,5 EUR ne povzroča skrajno racionalnega zmanjšanja zaposlovanja študentov.

Analiza odgovorov podjetnikov, ki so odgovorili na vprašanje:

1. »Koliko študentov zaposlujete?« in
2. »Koliko študentov bi zaposlovali, če bi bila zakonsko določena minimalna urna postavka 3,5 EURE (840 SIT)?«

pokaže, da jih od 83 podjetnikov 20 zaposluje skupaj 288 študentov po manj kot 3,5 EUR/uro. To predstavlja 24,1% vseh podjetnikov, ki plačujejo pod 3,5 EUR/h in 27,1% od vseh študentov, ki prejemajo pod 3,5 EUR/h.

Podjetniki, ki plačujejo pod 3,5 EUR/h, bi v 9-ih primerih od 20-ih ob uveljavitvi minimalne urne postavke zmanjšali obseg zaposlenih študentov, ostali bi se prilagodili minimalni urni postavki, brez zmanjšanja obsega zaposlovanja študentov.

Število odpuščenih študentov pri 3,5 EUR je 61, od vseh 1061 zaposlenih študentov.

Zaposlenost študentov se ob minimalni urni postavki zmanjša za 5,7%.

V primeru, da se podjetniki odločajo skrajno racionalno, se obseg zaposlenih študentov pri urni postavki 3,5 EUR zmanjša za 19 študentov, kar je 1,8%.

Pri merjenju racionalnega zmanjševanja obsega zaposlovanja je uporabljena primerjava vsote, dobljene po formuli:

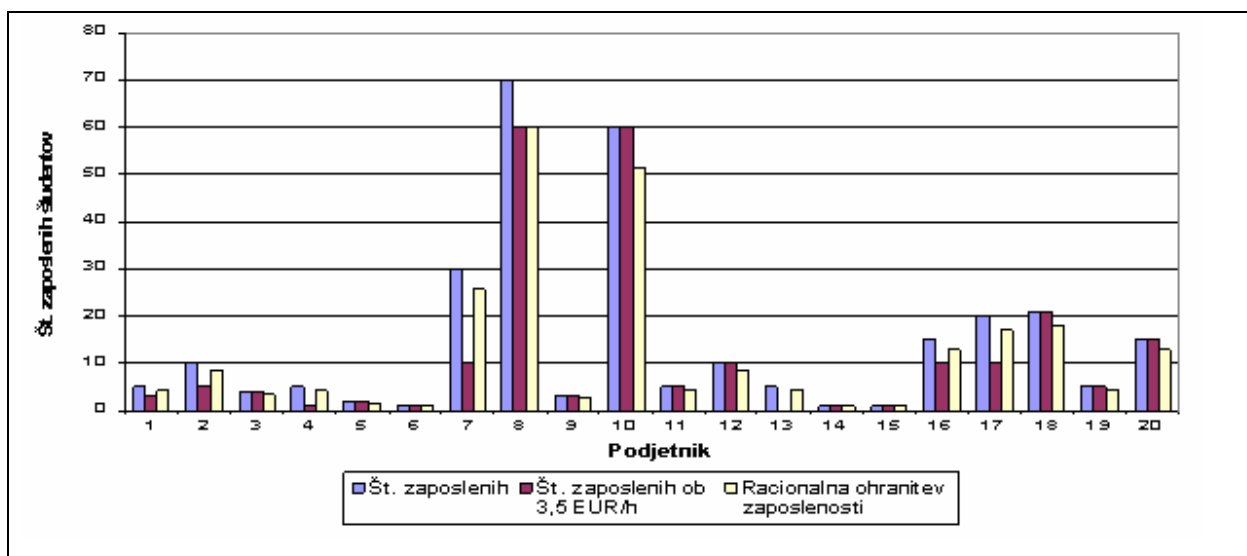
Koliko študentov zaposlujete v vašem podjetju * Koliko študentov bi zaposlovali ob urni postavki 3,5 EUR in (Koliko študentov zaposlujete v vašem podjetju * Kakšna je povprečna urna postavka za študentko delo)/ 3,5 EUR.

Po pregledu razlik v zaposlovanju med urno postavko 3,5 in podjetnikovo postavko pri podjetnikih, ki imajo že prvotno urno postavko manjšo od 3,5 EUR, je mogoče opaziti, da se vsi

ne odločajo racionalno. Nekateri so kljub nižji urni postavki ohranili isti obseg zaposlovanja, iz česar sklepam, da pri takih podjetnikih obstaja delo, ki mora biti nujno opravljeno.

Pri tem je potrebno poudariti, da bi nekateri podjetniki ob minimalni urni postavki 3,5 EUR dokaj agresivno znižali obseg zaposlovanja študentov še bolj, kot je racionalno⁹ pričakovati (slika 7.3.1.1).

Slika 8.3.1: Racionalna ohranitev obsega zaposlenih študentov ob vpeljavi minimalne urne postavke

Tako bi npr. podjetnik št. 8, ki zaposluje za 3,0 EUR 70 študentov, ob urni postavki 3,5 zaposloval 60 študentov. Torej podjetnik št. 8 se racionalno odloča, saj z odpuščanjem ne spreminja obsega stroškov.

Po drugi strani pa bi podjetnik št. 7, ki zaposluje 30 študentov po urni postavki 3,0 EUR, ob urni postavki 3,5 EUR zaposloval le še 10 študentov. Če bi se podjetnik odločal racionalno, bi zaposloval 25 študentov, torej se njegova odločitev razlikuje od racionalne za 250%.

⁹ Racionalna ohranitev zaposlenosti je izračunana po formuli:

$$\text{Racionalna ohranitev zaposlenosti} = (\text{Število zaposlenih študentov} * \text{urna postavka}) / 3,5 \text{ EUR.}$$

Razlog za tako visoko odstopanje je morda napaka pri odgovoru, morda pa je emocionalne narave. Predvidevam, da je podjetnika zmotila ideja o minimalni postavki študentskega dela.

Podjetnik št. 10 se prav tako ne odloča povsem racionalno, saj ob urni postavki 3,0 EUR zaposluje 60 študentov, pri urni postavki 3,5 EUR pa bi zaposloval isto število študentov. Predvidevam, da mu dodatnega 0,5 EUR-a ne prinaša tako visokih stroškov, da bi moral odpuščati, ali pa je določeno delo nujno potrebno opraviti ne glede na višino urne postavke.

Glede na skupni zaslužek študentov znotraj množice podjetnikov, ki plačujejo manj kot 3,5 EUR/h, predstavlja uvedba minimalne urne postavke 3,5 EUR ohranitev (zaslužek po prvotni postavki 18.264 EUR; po uvedbi 3,5 EUR/h 17.003) 93,1% celotnega zaslužka, oz. zmanjšanje za slabih 7% zaslužka. Navedeno predstavlja od skupnega zaslužka vseh študentov (133.381 EUR/teden) oz. 0,9454% ali slab odstotek zmanjšanje celotnega skupnega prihodka študentov.

Hipotezo, ki pravi, da uveljavitev minimalnega plačila študentskega dela ne povzroča skrajno racionalnega zmanjšanja obsega zaposlovanja, lahko sprejemem.

Agregatni zaslužki študentskega dela bi se zmanjšali za slabo odstotno točko, pri tem pa bi se obseg zaposlovanja študentov zmanjšal za 5,7%, oziroma drugače: za zmanjšanje zaposlovanja bi se odločilo 11% podjetnikov.

Ob tem naj poudarim, da podjetniki niso odgovarjali racionalno oziroma gospodarno, saj bi se v primeru gospodarnega ravnanja zaposlovanje študentov zmanjšalo le za 1,8%.

9. SKLEP

Analiza je pokazala, da se resnično pojavljajo visoki družbeni – makro in osebni – mikro oportunitetni stroški, ki jih za sabo prinaša študentsko delo. Študentsko delo predstavlja študentom vir prihodkov, vir izkušenj, znanj in osebne integracije v trg dela, po drugi strani pa ustvarja takojšne in odložene stroške. Študentsko delo po ocenah raziskave Evrostudent opravlja dve tretjini študentov, od tega dvema petinama delo vpliva na slabšo kakovost študija. Prav tako dvema petinama študentov, ki dela, delo povzroča podaljševanje dobe študija. Posledično se ti študenti kasneje vključujejo na trg dela, kasneje obogatijo podjetnike z svežimi človeškimi viri, kasneje začnejo plačevati davke na prihodke v državno blagajno.

Študentsko delo prispeva k manjšemu zaposlovanju mladih iskalcev zaposlitve pa tudi diplomantom in sicer predstavlja kar polovično zmanjšanje možnosti zaposlitve brezposelni mladini od 18 do 25 let, saj dobra polovica podjetnikov za opravljanje dela ne potrebuje strokovno – fakultetno izobraženih človeških virov.

Če primerjamo delež koriščenja študentskega dela na trgu dela, je obseg zaposlovanja študentov enak obsegu celotne brezposelne mladine, oziroma na nacionalni ravni bi pomenila nadomestitev obsega študentskega dela z zaposlovanjem brezposelnih znižanje stopnje brezposelnosti za 0,88%, pri katerem bi na novo zaposleni imeli povprečne bruto plače.

Delež študentov takoj po diplomi izkusi »realen« trgu dela in se sooči z morebitno brezposelnostjo, seveda v kolikor si že tekom študija, morda s pomočjo študentskega dela, ni priskrbel zaposlitve in po možnosti takšne, ki ga zadovoljuje. Študent z izobrazbo, po kateri na trgu ni povpraševanja, je torej v precepu, ali ohranjati relativno ugodno študentsko delo in celo vpisati podiplomski študij ali se soočiti z brezposelnostjo.

Do sedaj nisem zasledil razprave o ideji minimalnega plačila za študentsko delo, pa čeprav je tako močno zasidran instrument nacionalne ekonomije na trgu dela – minimalna plača.

Opravljen raziskava prikaže pričakovano obnašanje trga študentskega dela ob vpeljavi minimalne urne postavke za študentsko delo. Pri 3,5 EUR/h se obseg zaslužkov na agregatni ravni zmanjša za slabo odstotno točko, kar pa lahko pomeni dvig produktivnosti, seveda v primeru, da je opravljen isti obseg dela kot pred uvedbo minimalne urne postavke.

Pravi doprinos uzakonitve minimalnega plačila se pokaže na daljše obdobje. Minimalna urna postavka bi pomenila novo ovrednotenje študentskega dela. Tako pomeni 3,5 EUR/h le zadostno višino plačila podjetnika, zadostno izpolnjevanje pogojev za nastop na trgu študentskega dela.

Takega podjetnika bi lahko primerjali z učencem v šoli, ki zaključi razred z zadostno oceno (dve) in lahko tako napreduje v višji razred.

Posledično se pojavi prehod študentov iz enako ali bolje plačanih del s slabšimi delovnimi pogoji na relativno slabše plačana dela z boljšimi delovni pogoji. Za ilustracijo navajam primer: študent opravlja strokovno delo v kliničnem centru, v nočni izmeni za 4,0 EUR/h. Študent razmišlja, da se mu bolj izplača delati po minimalni urni postavki 3,5 EUR/h in bo delal prijetno delo v dnevni izmeni. Torej zapušča staro delovno mesto. Če bi podjetnik študenta želel obdržati, bi mu seveda ponudi višjo urno postavko.

Podjetnik v pogojih, kjer ni omejitev minimalnega plačila razmišlja takole: »Če moj »sosed« zaposluje študente po 3,0 EUR/h, jih lahko tudi jaz«.

Tako razmišljajo »sosed« od »sosed« in naprej... Na ta način se ustvarja krog nizkih postavk.

Torej pridemo do sklepa, da ena nizka urna postavka privlači drugo postavko k sebi – navzdol in seveda tudi vse preostale. Ta začarani krog pa seveda lahko prekine določitev minimalnega možnega plačila.

Opisana primera razkrivata ključne momente za dvigovanje ne samo tistih postavk pod določeno minimalno ampak vseh, tudi tistih nad minimalno urno postavko. Torej na ta način pridobijo vsi študenti, ne glede na višino urne postavke ter posledično študentske organizacije, ki prejema koncesijske dajatve študentskega dela.

Izboljšanje urne postavke pa vpliva tudi na izboljšanje kvalitete študija in skrajšanje dobe študija, saj bi študenti ob višji urni postavki namenili več časa študiju.

Dokler se torej urna postavka ne začne dvigovati, kar pomeni izboljšanje in skrajšanje študija, pa lahko govorimo o oportunitetnih stroških nedoločanja minimalne urne postavke študentskega dela.

Določanje minimalne urne postavke lahko prinese tudi slabosti, kot je npr. prevrednotenje in preplačilo določenih del, ki »kotirajo« na trgu študentskega dela pod normativom minimalne urne postavke, kar lahko škoduje delodajalcem. Problem je rešljiv s spremembo razmerja razdelitve

prihodkov ali s prestrukturiranjem delodajalca: od nizke – nezadostne dodane vrednosti k višji dodani vrednosti.

Verjetna je tudi posledica zapiranja podjetij. Seveda gre za podjetja na robu donosnosti, ki rešujejo svoj tržni položaj izključno s pomočjo študentskega dela, katerim bi dodatni strošek – minimalna urna postavka – otežil poslovanje do te mere, da le to ne bi bilo več ekonomično. V takem primeru je prestrukturiranje podjetja nujnost, saj tako podjetje, ki ne dosega minimalnih standardov, zavira razvoj družbe.

Določene možnosti izbir v življenju se izločujejo, nasprotujejo ali pa dopolnjujejo. Vedno pa ima vsaka izbira svoje posledice in izgubljene priložnosti, ki pa so relativnega obsega glede na izbrano priložnost in sicer z vidika posameznika – odločevalca.

Vendar pa se določenim oportunitetnim stroškom v življenju ne moremo izogniti. Potemtakem se poraja vprašanje, ali so res oportunitetni? Lahko namreč predstavljajo le nujne stroške že same izbrane možnosti, v našem primeru študentskega življenja.

Študent, ki se jim zaradi narave socio–ekonomskega zaledja ne more izogniti, je primoran in pripravljen žrtvovati del dobrin – časa, kvalitete in trajanja študija za zagotavljanja obstoja prvotne – osnovne, bolj pomembne izbire – študija. Ta izbira – investicija pa mu preostali del življenja nudi visoko kvaliteto življenja, ne samo materialno, temveč tudi duhovno, na višji ravni kot druge možnosti izbire mladostnika pri 18 letih.

LITERATURA

1. Antič, Katarina (2006): *Študentsko delo in zaposlovanje mladih*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
2. Bevc, Milena (1991): *Ekonomski pomen izobraževanja*. Radovljica: Didakta.
3. Burda, Michael in Charels Wyplosz (2005): *Macroeconomics A European Text*. Oxford: Unversiti press.
4. Dornbuch, Rudiger, Stanley Fischer in Richard Startz (2001): *Macroeconomics* New York: McGraw–Hill/Irwin.
5. Fajfar, Maja (2005): *Delo v perspektivi – mladi med pričakovanji in možnostmi*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
6. Florjančič, Alenka (2005): *Nova dohodninska ureditev in študentsko delo*. Diplomsko delo. Ptuj: Ekonomsko–poslovna fakulteta.
7. Ignjatović, Miroljub (2002): *Družbene posledice povečanja prožnosti trga*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
8. Ivančič, Angelca (1999): *Izobraževanje in priložnosti na trgu dela*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
9. Javornik, S. Jana (2006): *Socialni razgledi 2006*. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
10. Jurančič, S., J. Kondža, S. Kovačič, T. Kraigher, N. Marzidovšek, I. Strmšnik, B. Tavčar, in I. Zakotnik (1999): *Strategija gospodarskega razvoja Slovenije – razvojni scenarij*. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.
11. Kajzer, Alenka (1991): *Trg delovne sile in povezanost gibanj realnih plač, zaposlenosti in proizvodnje*. Magistrsko delo. Maribor: Ekomonsko–poslovna fakulteta.
12. Kajzer, Alenka (2005): *Pojem fleksibilnosti trga dela in stanje na trgu dela v Sloveniji*. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
13. Brezigar Masten, Arjana, Tanja Čelebič, Alenka Kajzer, Dušan Kidrič, Tomaž Kraiger, Franci Klužer, Saša Kovačič in Gorazd Kovačič (2006): *Spremembe na trgu dela v Sloveniji v obdobju 1995 – 2005*. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.

14. Kramberger, Anton (1999): *Poklici, trg dela in politika*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
15. Lah, Marko (2005): *Temelji ekonomije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
16. Borghans, Lex in Andries Grip (1999): *Skills and low pay: upgrading or overeducation?* Faculty of Economics and Business Administration. Maastricht: Maastricht University.
17. Marx, Karl (1987): *Kapital Kritika politične ekonomije*. Drugi zvezek. Ljubljana: Cankarjeva založba.
18. McConner, R. Cambell, Stanley L Brue in David A. Macpherson (2003): *Contemporary Labor Economics*. New York: The McGraw–Hill Company.
19. Merhar, Vilijem (1993): *Politična ekonomija*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
20. Miles, David in Andrew Scott (2002): *Macroeconomics Understanding the wealth of nations*. New York: John Wiley & Sons Inc.
21. Norčič, Oto (1990): *Razvoj in temelji sobne ekonomske misli*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
22. Norčič, Oto (2000): *Razvoj in temelji sobne ekonomske misli*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
23. Samuelson, Paul in William Nordhaus (2002): *Ekonomija*. Šestnajsta izdaja. Zagreb: Mate d.o.o..
24. Sušjan, Andrej (1993): *Teoretični in metodološki vidik analize vpliva investicij na cene in razdelitev*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
25. Svetlik, Ivan (1995): *Socialna politika v Sloveniji – Iskanje novega ravnotežja*. V: Veljko Rus (ur.): *Slovenija po letu 1995: Razmišljanja o prihodnosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
26. Svetlik, Ivan in Martina Trbanc (2002): *Oblikovanje, izvajanje in evalvacija politike zaposlovanja*. V Svetlik, I.; Glazer, J.; Kajzer, A.; Trbanc, M.; (ur.): *Politika zaposlovanja*: (34 – 55). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
27. Tojič, Barbara (2006): *Študentsko delo kot razvojni problem Slovenije*. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
28. Trbanc, Martina in Verša Dotorea (2002): *Zaposlovanje mladih*. V I. Svetlik, J. Glazer, A. Kajzer in M. Trbanc (ur.): *Politika zaposlovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

VIRI

1. Dimtrios, Mihailand in Katerina Karaliopoulou (2005): *Greek university students: a discouraged workforce*. Dostopno na <http://www.emeraldinsight.com/10.1108/00400910510580610> (10. november 2007).
2. Drobnič, Janez (2007): *Legalno delo na črno*. Dostopno na <http://www.finance.si/177440> (25. oktober 2007).
3. Državni zbor RS (2006): *Predloga zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti*. Dostopno na <http://www.dz-rs.si/index.php?id=101&st=a&sb=0&vt=22&mandate=1&sd=1&unid=PZ4%7CC12565D400354E68C1257164002BD573&showdoc=1> (25. oktober 2007).
4. DURS (2004): *Študentsko delo – obdavčitev po 1. januarju 2005 do 31. 5. 2005*. Davčni uprava Republike Slovenije. Dostopno na http://www.durs.gov.si/si/davki_predpisi_in_pojasnila/dohodnina_pojasnila/dohodek_iz_zaposlitve/dohodki_dijakov_in_studentov/studentsko_delo_obdavcitev_po_1_januarju_2005_do_31_5_2005/ (2. september 2007).
5. DURS (2006): *Dohodki dijakov in študentov*. Davčni uprava Republike Slovenije. Dostopno na http://www.durs.gov.si/si/davki_predpisi_in_pojasnila/dohodnina_pojasnila/dohodek_iz_zaposlitve/dohodki_dijakov_in_studentov/ (2. september 2007).
6. Eurostudent 2005 – Nationals Profiles (2005): *Eurostudent Report 2005*. dostopno na: <http://www.his.de/abt2/ab21/Eurostudent/report2005/Results> (20. oktober 2007).
7. Rocheteau, Guillaume (2006): *Understanding Unemployment*. Federal Reserve Bank of Cleveland. Economic Commentary, dostopno na <http://ideas.repec.org/f/pro264.html> (10. november 2007).
8. Kerkvliet, Joe in Clifford Nowell (2005): Does one size fit all? University differences in the influence of wages, financial aid, and integration on student retention. *Economics of Education Review*. 24, (1): 85–95. Dostopno na http://www.sciencedirect.com/science?_ob=MIimg&_imagekey=B6VB9-4D98VT2-1-1&_cdi=5921&_user=10&_orig=search&_coverDate=02%2F01%2F2005&_sk=9997599

- 98&view=c&wchp=dGLbVlz-
zSkzk&md5=f04719ecea3e75a42c123da718be4d22&ie=/sdarticle.pdf (10. november 2007).
9. MDDSZ (2005): *Nacionalno strateško poročilo o primerjalnih in vzdržnih pokojninah Republike Slovenije 2005*. Dostopno na www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/nsp_pokojnine.pdf (5. september 2007).
 10. MDDSZ (2007): *Število koncesionarjev po letih in zaslužki študentov*. Interni podatki (27. avgust 2007).
 11. MVZT – Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo (2005): *Raziskava Evrostudent 2005*. Dostopno na <http://www.evrostudent.si/rezultati.php> (15. avgust 2007).
 12. NSI (2005): *Minister Drobnič za več štipendij*. Dostopno na http://www.nsi.si/index.php?option=com_content&task=view&id=2228&Itemid=2 (20. oktober 2007).
 13. SURS (2007): *Študentje terciarnega izobraževanja po vrsti programa, ki so ga vpisali in načinu študija, Slovenija 2005*. Dostopno na http://www.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp#05 (5. avgust 2007).
 14. SURS (2007a): *Vodič po statistiki: Velikostni razred*. Dostopno na: <http://www.stat.si>. (12. oktober 2007).
 15. SURS (2007b): *Značilne skupine registriranih brezposelnih oseb*. Interni podatki (8. september 2007).
 16. Trade Union Congress (2006): *Student work*. <http://www.tuc.org.uk/> (8. september 2007).
 17. Umar (2001): *Ekonomsko ogledalo 2001 Regionalni razvoj*, Urad za makroekonomske analize. Ljubljana. Dostopno na <http://www.umar.gov.si/arhiv/letno01/leo2001.html> (15. avgust 2007).
 18. Umar (2007): *Poročilo o razvoju 2007*, Urad za makroekonomske analize. Ljubljana. Dostopno na www.umar.gov.si/projekti/pr/2007/Po07_%20glavne%20ugotovitve.doc (15. avgust 2007).
 19. Umar (2007a): *Pomladanska napoved gospodarskih gibanj 2007*. Ljubljana. Dostopno na www.sigov.com/umar/public/analiza/spoml07/PNGG%202007.pdf (12. avgust 2007).

20. ZRSZZ (2001): *Gibanja na področju zaposlovanja in brezposelnosti*. Dostopno na <http://www.ess.gov.si/slo/Predstavitev/LetnaPorocila/lp01/pogl3.htm#t5> (15. avgust 2007).
21. ZRSZZ (2004): *Letno poročilo 2004*. Zavod republike Slovenije za zaposlovanje, Ljubljana. Dostopno na <http://www.ess.gov.si/slo/predstavitev/letnaporocila/lp04/slovenija/slo/TabelPregled/Tab01.htm> (9. avgust 2007).
22. ZRSZZ (2007): *Slovenija – Trg dela nacionalna raven*. Dostopno na <http://www.ess.gov.si/SLO/Eures/TrgDela/Slo.htm> (9. avgust 2007).
23. ZRSZZ (2007a): *Strukturne značilnosti registrirane brezposelnosti*. Dostopno na <http://www.ess.gov.si/SLO/Dejavnost/StatisticniPodatki/Kazalci/StrukturneZnacilnostiReGBP.htm> (9. avgust 2007).

PRILOGE

PRILOGA A: VPRAŠALNIK ŠTUDENTI

Pozdravljeni.

Sem študent Fakultete za družbene vede. Za potrebe diplomskega dela izvajam raziskavo o študentskem delu. Vaše sodelovanje v anketi bo prispevalo k objektivnosti rezultatov, zato vas vljudno prosim, da anketo v celoti iskreno izpolnite.

$v1=2 \rightarrow v10$

v1 Ali ste že kdaj opravljali študentsko delo?

- 1 da
 - 2 ne
-

v2 Kako dolgo že opravljate študentsko delo?

- 1 do enega leta
 - 2 od 1 do 3 let
 - 3 od 3 do 5 let
 - 4 od 5 do 7 let in več
 - 5 drugo, vpišite:
-

v3 Kako pogosto opravljate študentsko delo? (V študijskem letu 06/07)

- 1 Redko: do 3 mesece na leto
 - 2 Zmerno: od 3 do 6 mesecev na leto
 - 3 Pogosto: od 6 do 9 mesecev na leto
 - 4 skozi celo leto: več kot 9 mesecev na leto
 - 5 drugo, vpišite:
-

v4 Ali je delo ki ga opravljate povezano s smerjo študija?

- 1 da, delo ki ga opravljam je zelo povezano z smerjo študija
 - 2 delo, ki ga opravljam je dokaj povezano z smerjo študija
 - 3 delo, ki ga opravljam je delno povezano z smerjo študija
 - 4 delo, ki ga opravljam je malo povezano z smerjo študija
 - 5 delo, ki ga opravljam sploh ni povezano s smerjo študija
 - 6 drugo
-

v5 Predstavljajte si, da vaš zaslužek predstavlja 100% zneska, ki ga porabite za določene dobrine. Kakšen delež zaslužka namenite za:

	NIČ	do 10%	10%–20%	20%–30%	30%–40%	40%–50%	50%–60%	60%–70%	70%–80%	80%–90%	nad 90%
1 nujne–eksistenčne dobrine (najemnina, hrana, obleka, položnice...)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2 študijske potrebščine (računalnik,	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

študijska literatura, ...)

3 obštudijske aktivnosti (rekeacija, potovanja, zabava, ...) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

4 varčevanje, investiranje, ... 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

5 drugo, vpišite: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

v6 Kakšna je vaša urna postavka (v EUR)? (Vpišite postavko, npr.: 3,75)

v7 Koliko ur dela opravite v tipičnem delovnem tednu? (Vpišite število ur npr.: 21)

v8 Koliko ur ste prejšni teden namenili študijskim dejavnostim? (Vpišite število ur npr.: 17)

v9 Če bi za enako plačilo delali 25% manj časa (urna postavka bi se zvišala), ali bi študiju namenili več časa?

- 1 študiju bi namenil več časa
2 študiju bi namenil isto časa
3 študiju bi namenil manj časa
5 drugo:

v9a Ali opravljanje študentskega dela vpliva na uspešnost študija?

- 1 NE, opravljanje študentskega dela NE vpliva na mojo uspešnost študija.
2 DA, zaradi opravljanja študentskega dela imam slabše ocene.
3 drugo, vpišite

v9b Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija?

- 1 NE, obdobje študija se mi zaradi opravljanja študentskega dela ne podaljšuje.
2 DA, zaradi opravljanja študentskega dela se mi podaljšuje doba študija
3 drugo, vpišite

ANK:

v10 Ali se trenutno aktivno pripravljate na izpite?

- 1 da
2 ne
3 drugo, vpišite

ANK: ODGOVORI NA VSA VPRAŠANJA.

v11 Koliko časa bi TEDENSKO namenili delu, če bi bila vaša urna postavka: (Odgovorite na vsa vprašanja.)

NIČ 5–10 10–20 20 – 30–40 40 – VEČ
UR UR 30 UR UR 50 UR KOT 50

							UR
1 2.0 EUR ... (480 SIT)	1	2	3	4	5	6	7
2 2.5 EUR ... (600 SIT)	1	2	3	4	5	6	7
3 3.0 EUR... (720 SIT)	1	2	3	4	5	6	7
4 3.5 EUR... (840 SIT)	1	2	3	4	5	6	7
5 4.0 EUR... (960 SIT)	1	2	3	4	5	6	7
6 4.5 EUR... (1080 SIT)	1	2	3	4	5	6	7
7 5.0 EUR... (1200 SIT)	1	2	3	4	5	6	7
8 5.5 EUR... (1320 SIT)	1	2	3	4	5	6	7
9 6.0 EUR... (1440 SIT)	1	2	3	4	5	6	7
10 7.0 EUR... (1680 SIT)	1	2	3	4	5	6	7
11 8.0 EUR... (1920 SIT)	1	2	3	4	5	6	7
12 9.0 EUR... (2160 SIT)	1	2	3	4	5	6	7
13 10.0 EUR...(2400 SIT)	1	2	3	4	5	6	7
14 DRUGO, VPIŠI	1	2	3	4	5	6	7

v12 Fakulteta, ki jo obiskujete je članica:

- 1 Ljubljanske Univerze
- 2 Mariborske Univerze
- 3 Primorske Univerze
- 4 Srednja Šola
- 5 drugo, vpišite:

v12a Navedite fakulteto/akademijo/visoko šolo, ki jo obiskujete (Univerza v Ljubljani):

- 1 BF – Biotehniška fakulteta
- 2 EF – Ekonomska fakulteta
- 3 FA – Fakulteta za arhitekturo
- 4 FDV – Fakulteta za družbene vede
- 5 FE – Fakulteta za elektrotehniko
- 6 FFA – Fakulteta za farmacijo
- 7 FGG – Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo
- 8 FKKT – Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo
- 9 FMF – Fakulteta za matematiko in fiziko
- 10 FMF – Fakulteta za matematiko in fiziko
- 11 FPP – Fakulteta za pomorstvo in promet
- 12 FRI – Fakulteta za računalništvo in informatiko
- 13 FSD – Fakulteta za socialno delo
- 14 FS – Fakulteta za strojništvo
- 15 FŠ – Fakulteta za šport
- 16 FU – Fakulteta za upravo
- 17 FF – Filozofska fakulteta
- 18 MF – Medicinska fakulteta
- 19 NTF – Naravoslovnotehniška fakulteta
- 20 PEF – Pedagoška fakulteta
- 21 PF – Pravna fakulteta
- 22 TEOF – Teološka fakulteta
- 23 VF – Veterinarska fakulteta
- 24 AG – Akademija za glasbo

- 25 AGRFT – Akademija za gledališče, radio, film in televizijo
 - 26 ALUO – Akademija za likovno umetnost in oblikovanje
 - 27 VŠZ – Visoka šola za zdravstvo
 - 28 drugo
-

\$v12_2==2

v12b Navedite fakulteto/akademijo/visoko šolo, ki jo obiskujete (Univerza v Mariboru):

- 1 EPF – Ekonomsko-poslovna fakulteta
 - 2 PEF – Pedagoška fakulteta
 - 3 FERI – Fakulteta za računalništvo in informatiko
 - 4 PF – Pravna fakulteta
 - 5 FG – Fakulteta za gradbeništvo
 - 6 FKKT – Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo
 - 7 FOV – Fakulteta za organizacijske vede
 - 8 FK – Fakulteta za kmetijstvo
 - 9 FZV – Fakulteta za zdravstvene vede
 - 10 MF – Medicinska fakulteta
 - 11 FS – Fakulteta za strojništvo
 - 12 FVV – Fakulteta za varnostne vede
 - 13 FL – Fakulteta za logistiko
 - 14 FF – Filozofska fakulteta
 - 15 FNM – Fakulteta za naravoslovje in matematiko
-

\$v12_3==3

v12c Navedite fakulteto/akademijo/visoko šolo, ki jo obiskujete (Univerza na Primorskem):

- 1 UP FHŠ Fakulteta za humanistične študije Koper
 - 2 UP FM Fakulteta za management Koper
 - 3 UP FAMNIT Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije
 - 4 UP PEF Pedagoška fakulteta Koper
 - 5 UP Turistica Turistica – Visoka šola za turizem Portorož
 - 6 UP VŠZI Visoka šola za zdravstvo Izola
-

v14 Navedite letnik študija.

- 1 prvi
 - 2 drugi
 - 3 tretji
 - 4 četrti
 - 5 peti
 - 6 šesti
 - 7 absolvent
 - 8 pavzer
 - 9 podiplomski študij
 - 10 dijak
 - 11 drugo, vpišite
-

v15 Spol:

- 1 moški
 - 2 ženski
-

v16 Leto rojstva? (Vpišite celotno letnico, npr. 1981!)

\$v16_1>1900 and \$v16_1<1999

ANK: Ni potrebno odgovoriti. PRITISNI GUMB NAPREJ [>>>]

v17 Raziskava se nadaljuje po 20. septembru. Navedite vaš e-mail, na katerega vam lahko pošljem povabilo k izpolnjevanju ankete.

ANK: ZADNJE VPRAŠANJE :)

v17a V katerem kraju/mestu opravljate študentsko delo?

PRILOGA B: VPRAŠALNIK PODJETNIKI

Pozdravljeni.

Sem študent Fakultete za družbene vede. Za potrebe diplomskega dela izvajam raziskavo o študentskem delu. Vaše sodelovanje v anketi bo prispevalo k objektivnosti rezultatov, zato vas vljudno prosim, da anketo v celoti iskreno izpolnite.

$v1 \Rightarrow v2 \Rightarrow v7$

v1 Ali v vašem podjetju zaposlujete študente preko študentske napotnice?

- 1 da
- 2 ne

v2 Koliko zaposlenih ima vaše podjetje? (brez študentov)

v3 Koliko študentov zaposlujete?

v4 Kakšna je povprečna urna postavka v vašem podjetju za študenta?(v EUR)

v5 Ali je potrebno specifično strokovno znanje študentov za opravljanje delovnih nalog v vašem podjetju?

- 1 da, zaposlujemo le študente določene stroke
- 2 ne, delo ki ga opravljajo študenti ne zahteva fakultetno znanje
- 3 drugo, vpišite:

v6 Koliko študentov bi zaposlovali, če bi bila zakonsko določena minimalna urna postavka 3,5 EURE (840 SIT)?

v6a Ali bi zaradi minimalne urne postavke študentskega dela (prejšnje vprašanje) razmišljali o nadomestitvi študenta z delavcem (zaposlitev za določen/nedoločen čas/pogodbeno...)

- 1 verjetno bi razmišljali o pogodbeni zaposlitvi delavca (redno; za določen čas; pripravništvo...)
- 2 študenta BI nadomestil delavec (redno; za določen čas...).
- 3 študenta NE BI nadomestil delavec.
- 4 drugo, vpišite

v6b Koliko ur dela povprečno opravi EDEN študent v delovnem tednu.

ANK: ODGOVORITE NA VSA VPRAŠANJA.

v7 Koliko študentov bi zaposlovali, če študenti NE BI DELALI pod naslednjo urno postavko:

ŠTEVILO ZAPOSLENIH ŠTUDENTOV

1 2.0 EUR... (480 SIT) na uro	1
2 2.5 EUR... (600 SIT) na uro	1
3 3.0 EUR... (720 SIT) na uro	1
4 3.5 EUR... (840 SIT) na uro	1
5 4.0 EUR... (960 SIT) na uro	1
6 4.5 EUR... (1080 SIT) na uro	1
7 5.0 EUR... (1200 SIT) na uro	1
8 5.5 EUR... (1320 SIT) na uro	1
9 6.0 EUR... (1440 SIT) na uro	1
10 7.0 EUR... (1680 SIT) na uro	1
11 8.0 EUR... (1920 SIT) na uro	1
12 9.0 EUR... (2160 SIT) na uro	1
13 10.0 EUR in več ... (2400 SIT in več) na uro	1
14 drugo, vpišite	1

v7a Kraj delovanja vašega podjetja.

PRILOGA C: STATISTIKA – SPSS OUTPUT

Crosstabs

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija? * letnik studija	373	100,0%	0	,0%	373	100,0%

Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija? * letnik studija Crosstabulation

			letnik studija							Total
			1,00	2,00	3,00	4,00	5,00	6,00	absolvent	
Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija?	NE, obdobje študija se mi zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje do študija?	Count	30	42	34	36	3	0	67	212
		% within Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija?	14,2%	19,8%	16,0%	17,0%	1,4%	,0%	31,6%	100,0%
		% within letnik studija	68,2%	70,0%	68,0%	75,0%	50,0%	,0%	40,9%	56,8%
		% of Total	8,0%	11,3%	9,1%	9,7%	,8%	,0%	18,0%	56,8%
DA, zaradi opravljanja študentskega dela se mi podaljšuje do	DA, zaradi opravljanja študentskega dela se mi podaljšuje do	Count	14	18	16	12	3	1	97	161
		% within Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija?	8,7%	11,2%	9,9%	7,5%	1,9%	,6%	60,2%	100,0%
		% within letnik studija	31,8%	30,0%	32,0%	25,0%	50,0%	100,0%	59,1%	43,2%
		% of Total	3,8%	4,8%	4,3%	3,2%	,8%	,3%	26,0%	43,2%
Total		Count	44	60	50	48	6	1	164	373
		% within Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija?	11,8%	16,1%	13,4%	12,9%	1,6%	,3%	44,0%	100,0%
		% within letnik studija	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	11,8%	16,1%	13,4%	12,9%	1,6%	,3%	44,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	34,049 ^a	6	,000
Likelihood Ratio	34,923	6	,000
Linear-by-Linear Association	26,711	1	,000
N of Valid Cases	373		

a. 4 cells (28,6%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,43.

Symmetric Measures

		Value	Approx. Sig.
Nominal by	Phi	,302	,000
Nominal	Cramer's V	,302	,000
	Contingency Coefficient	,289	,000
N of Valid Cases		373	

- a. Not assuming the null hypothesis.
- b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Crosstabs

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija? * Kako pogosto opravljate študentsko delo? (V študijskem letu 06/07)	414	100,0%	0	,0%	414	100,0%

Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija? * Kako pogosto opravljate študentsko delo? (V študijskem letu 06/07)
Crosstabulation

			Kako pogosto opravljate študentsko delo? (V študijskem letu 06/07)				Total
			Redko: do 3 mesece na leto	Zmerno: od 3 do 6 mesecev na leto	Pogosto: od 6 do 9 mesecev na leto	skozi celo leto: vec(kot 9 mesecev na leto	
Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija?	NE, obdobje študija se mi zaradi opravljanja študentskega dela se mi podaljšuje do	Count	88	47	27	70	232
		% within Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija?	37,9%	20,3%	11,6%	30,2%	100,0%
		% within Kako pogosto opravljate študentsko delo? (V študijskem letu 06/07)	71,0%	61,8%	54,0%	42,7%	56,0%
% of Total			21,3%	11,4%	6,5%	16,9%	56,0%
	DA, zaradi opravljanja študentskega dela se mi podaljšuje do	Count	36	29	23	94	182
		% within Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija?	19,8%	15,9%	12,6%	51,6%	100,0%
		% within Kako pogosto opravljate študentsko delo? (V študijskem letu 06/07)	29,0%	38,2%	46,0%	57,3%	44,0%
% of Total			8,7%	7,0%	5,6%	22,7%	44,0%
Total		Count	124	76	50	164	414
		% within Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija?	30,0%	18,4%	12,1%	39,6%	100,0%
		% within Kako pogosto opravljate študentsko delo? (V študijskem letu 06/07)	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	30,0%	18,4%	12,1%	39,6%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	24,216 ^a	3	,000
Likelihood Ratio	24,591	3	,000
Linear-by-Linear Association	24,097	1	,000
N of Valid Cases	414		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 21,98.

Symmetric Measures

		Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,242	,000
	Cramer's V	,242	,000
	Contingency Coefficient	,235	,000
N of Valid Cases		414	

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Crosstabs

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija? * Kako dolgo že opravljate študentsko delo?	417	100,0%	0	,0%	417	100,0%

Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija? * Kako dolgo že opravljate študentsko delo? Crosstabulation

			Kako dolgo že opravljate študentsko delo?				Total
			do enega leta	od 1 do 3 let	od 3 do 5 let	od 5 do 7 let in vec(
Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija?	NE, obdobje študija se mi zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje do	Count	26	54	94	63	237
		% within Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija?	11,0%	22,8%	39,7%	26,6%	100,0%
		% within Kako dolgo že opravljate študentsko delo?	74,3%	56,8%	63,5%	45,3%	56,8%
		% of Total	6,2%	12,9%	22,5%	15,1%	56,8%
	DA, zaradi opravljanja študentskega dela se mi podaljšuje do	Count	9	41	54	76	180
		% within Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija?	5,0%	22,8%	30,0%	42,2%	100,0%
		% within Kako dolgo že opravljate študentsko delo?	25,7%	43,2%	36,5%	54,7%	43,2%
		% of Total	2,2%	9,8%	12,9%	18,2%	43,2%
Total		Count	35	95	148	139	417
		% within Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija?	8,4%	22,8%	35,5%	33,3%	100,0%
		% within Kako dolgo že opravljate študentsko delo?	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	8,4%	22,8%	35,5%	33,3%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,543 ^a	3	,002
Likelihood Ratio	14,750	3	,002
Linear-by-Linear Association	8,698	1	,003
N of Valid Cases	417		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 15,11.

Symmetric Measures

		Value	Approx. Sig.
Nominal by	Phi	,187	,002
Nominal	Cramer's V	,187	,002
	Contingency Coefficient	,184	,002
N of Valid Cases		417	

- a. Not assuming the null hypothesis.
- b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Crosstabs

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Ali opravljanje študentskega dela vpliva na uspešnost študija? * C(e bi za enako plač(ilo delali 25% manj c(asa (urna postavka bi se zvišala), ali bi študiju namenili vec(c(asa?	429	100,0%	0	,0%	429	100,0%

i opravljanje študentskega dela vpliva na uspešnost študija? * C(e bi za enako plač(ilo delali 25% manj c(asa (urna postavka bi se zvišala), ali bi študiju namenili vec(c(asa? Crosstabulation

			C(e bi za enako plač(ilo delali 25% manj c(asa (urna postavka bi se zvišala), ali bi študiju namenili vec(c(asa?			Total
			študiju bi namenil vec(c(asa	študiju bi namenil isto c(asa	študiju bi namenil manj c(asa	
Ali opravljanje študentskega dela vpliva na uspešnost študija?	NE, opravljanje študentskega dela NE vpliva na mojo uspešnos	Count	75	167	6	248
		% within Ali opravljanje študentskega dela vpliva na uspešnost študija?	30,2%	67,3%	2,4%	100,0%
		% within C(e bi za enako plač(ilo delali 25% manj c(asa (urna postavka bi se zvišala), ali bi študiju namenili vec(c(asa?	37,9%	74,6%	85,7%	57,8%
		% of Total	17,5%	38,9%	1,4%	57,8%
DA, zaradi opravljanja študentskega dela imam slabše ocene.		Count	123	57	1	181
		% within Ali opravljanje študentskega dela vpliva na uspešnost študija?	68,0%	31,5%	,6%	100,0%
		% within C(e bi za enako plač(ilo delali 25% manj c(asa (urna postavka bi se zvišala), ali bi študiju namenili vec(c(asa?	62,1%	25,4%	14,3%	42,2%
		% of Total	28,7%	13,3%	,2%	42,2%
Total		Count	198	224	7	429
		% within Ali opravljanje študentskega dela vpliva na uspešnost študija?	46,2%	52,2%	1,6%	100,0%
		% within C(e bi za enako plač(ilo delali 25% manj c(asa (urna postavka bi se zvišala), ali bi študiju namenili vec(c(asa?	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	46,2%	52,2%	1,6%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	60,231 ^a	2	,000
Likelihood Ratio	61,639	2	,000
Linear-by-Linear Association	58,484	1	,000
N of Valid Cases	429		

a. 2 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,95.

Symmetric Measures

		Value	Approx. Sig.
Nominal by	Phi	,375	,000
Nominal	Cramer's V	,375	,000
	Contingency Coefficient	,351	,000
N of Valid Cases		429	

- a. Not assuming the null hypothesis.
 b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Case Processing Summary

Crosstabs

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Ali opravljanje študentskega dela vpliva na uspešnost študija? * Kakšna je vaša urna postavka (v EUR)? (Vpišite postavko, npr.: 3,75)	412	100,0%	0	,0%	412	100,0%
Ali opravljanje študentskega dela vpliva na uspešnost študija? * rekodirana urna postavka	412	100,0%	0	,0%	412	100,0%

Ali opravljanje študentskega dela vpliva na uspešnost študija? * Kakšna je vaša urna postavka (v EUR)? (Vpišite postavko, npr.: 3,75)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	66,686 ^a	72	,655
Likelihood Ratio	86,904	72	,111
Linear-by-Linear Association	,952	1	,329
N of Valid Cases	412		

- a. 128 cells (87,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,42.

Symmetric Measures

		Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,402	,655
	Cramer's V	,402	,655
	Contingency Coefficient	,373	,655
N of Valid Cases		412	

- Not assuming the null hypothesis.
- Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Ali opravljanje študentskega dela vpliva na uspešnost študija? * rekodirana urna postavka

Crosstab

		rekodirana urna postavka									Total
		postavka je od 1 do 2 EUR	OD 2 DO 3 EUR	OD 3 DO 4 EUR	OD 4 DO 5 EUR	OD 5 DO 6 EUR	OD 6 DO 7 EUR	OD 7 DO 8 EUR	OD 8 DO 9 EUR	OD 9 DO 10 IN VEC EUR/URO	
Ali opravljanje študentskega dela vpliva na uspešnost študija?	Count	2	30	118	58	12	6	8	1	2	237
	% within Ali opravljanje študentskega dela vpliva na uspešnost študija?	,8%	12,7%	49,8%	24,5%	5,1%	2,5%	3,4%	,4%	,8%	100,0%
	% within rekodirana urna postavka	100,0%	62,5%	55,4%	56,9%	48,0%	66,7%	80,0%	100,0%	100,0%	57,5%
	% of Total	,5%	7,3%	28,6%	14,1%	2,9%	1,5%	1,9%	,2%	,5%	57,5%
DA, zaradi opravljanja študentskega dela imar slabše ocene.	Count	0	18	95	44	13	3	2	0	0	175
	% within Ali opravljanje študentskega dela vpliva na uspešnost študija?	,0%	10,3%	54,3%	25,1%	7,4%	1,7%	1,1%	,0%	,0%	100,0%
	% within rekodirana urna postavka	,0%	37,5%	44,6%	43,1%	52,0%	33,3%	20,0%	,0%	,0%	42,5%
	% of Total	,0%	4,4%	23,1%	10,7%	3,2%	,7%	,5%	,0%	,0%	42,5%
Total	Count	2	48	213	102	25	9	10	1	2	412
	% within Ali opravljanje študentskega dela vpliva na uspešnost študija?	,5%	11,7%	51,7%	24,8%	6,1%	2,2%	2,4%	,2%	,5%	100,0%
	% within rekodirana urna postavka	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	,5%	11,7%	51,7%	24,8%	6,1%	2,2%	2,4%	,2%	,5%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7,894 ^a	8	,444
Likelihood Ratio	9,928	8	,270
Linear-by-Linear Association	,666	1	,414
N of Valid Cases	412		

- 8 cells (44,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,42.

Symmetric Measures

		Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,138	,444
	Cramer's V	,138	,444
	Contingency Coefficient	,137	,444
N of Valid Cases		412	

- Not assuming the null hypothesis.
- Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Crosstabs

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Ali opravljanje študentskega dela vpliva na uspešnost študija? * rekodirano število ur	424	100,0%	0	,0%	424	100,0%

Ali opravljanje študentskega dela vpliva na uspešnost študija? * rekodirano število ur Crosstabulation

			rekodirano število ur						Total
			od 1 do 10 ur dela	od 10 do 20 ur	od 20 do 30 ur	od 30 do 40 ur	od 40 do 50 ur	od 50 do 60 ur	
Ali opravljanje študentskega dela vpliva na uspešnost študija?	NE, opravljanje študentskega dela NE vpliva na mojo uspešnos	Count	33	38	48	96	24	8	247
		% within Ali opravljanje študentskega dela vpliva na uspešnost študija?	13,4%	15,4%	19,4%	38,9%	9,7%	3,2%	100,0%
		% within rekodirano število ur	68,8%	63,3%	53,3%	59,6%	45,3%	66,7%	58,3%
		% of Total	7,8%	9,0%	11,3%	22,6%	5,7%	1,9%	58,3%
	DA, zaradi opravljanja študentskega dela imam slabše ocene.	Count	15	22	42	65	29	4	177
		% within Ali opravljanje študentskega dela vpliva na uspešnost študija?	8,5%	12,4%	23,7%	36,7%	16,4%	2,3%	100,0%
		% within rekodirano število ur	31,3%	36,7%	46,7%	40,4%	54,7%	33,3%	41,7%
		% of Total	3,5%	5,2%	9,9%	15,3%	6,8%	,9%	41,7%
Total		Count	48	60	90	161	53	12	424
		% within Ali opravljanje študentskega dela vpliva na uspešnost študija?	11,3%	14,2%	21,2%	38,0%	12,5%	2,8%	100,0%
		% within rekodirano število ur	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	11,3%	14,2%	21,2%	38,0%	12,5%	2,8%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7,848 ^a	5	,165
Likelihood Ratio	7,865	5	,164
Linear-by-Linear Association	2,815	1	,093
N of Valid Cases	424		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,01.

Symmetric Measures

	Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal Phi	,136	,165
Cramer's V	,136	,165
Contingency Coefficient	,135	,165
N of Valid Cases	424	

- a. Not assuming the null hypothesis.
 b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Crosstabs

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija? * rekodirano število ur	413	100,0%	0	,0%	413	100,0%

Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija? * rekodirano število ur Crosstabulation

			rekodirano število ur						Total
			od 1 do 10 ur dela	od 10 do 20 ur	od 20 do 30 ur	od 30 do 40 ur	od 40 do 50 ur	od 50 do 60 ur	
Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija?	NE, obdobje študija se mi zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje do študija?	Count	34	36	45	85	29	7	236
		% within Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija?	14,4%	15,3%	19,1%	36,0%	12,3%	3,0%	100,0%
		% within rekodirano število ur	73,9%	62,1%	50,6%	54,1%	55,8%	63,6%	57,1%
	DA, zaradi opravljanja študentskega dela se mi podaljšuje do	Count	12	22	44	72	23	4	177
		% within Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija?	6,8%	12,4%	24,9%	40,7%	13,0%	2,3%	100,0%
		% within rekodirano število ur	26,1%	37,9%	49,4%	45,9%	44,2%	36,4%	42,9%
		% of Total	8,2%	8,7%	10,9%	20,6%	7,0%	1,7%	57,1%
Total	Count	46	58	89	157	52	11	413	
	% within Ali se vam zaradi opravljanja študentskega dela podaljšuje doba študija?	11,1%	14,0%	21,5%	38,0%	12,6%	2,7%	100,0%	
	% within rekodirano število ur	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	11,1%	14,0%	21,5%	38,0%	12,6%	2,7%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,239 ^a	5	,144
Likelihood Ratio	8,532	5	,129
Linear-by-Linear Association	3,085	1	,079
N of Valid Cases	413		

a. 1 cells (8,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,71.

Symmetric Measures

		Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,141	,144
	Cramer's V	,141	,144
	Contingency Coefficient	,140	,144
N of Valid Cases		413	

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.